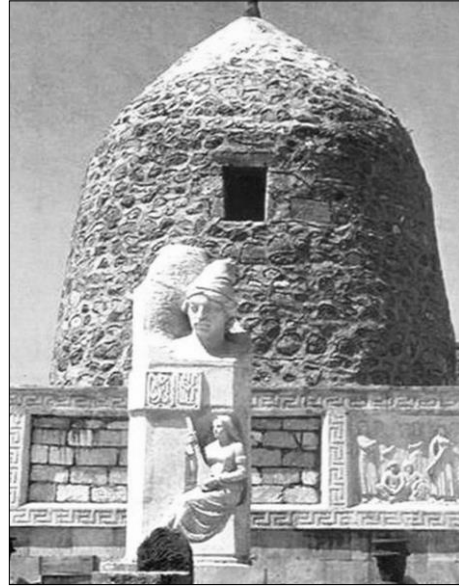

*Mən Aşıq, yara sızlar,
Bayqular yara sızlar.
Yaralının dərdini
Nə bilər yarasızlar?!
Sarı Aşıq*

№4(7)
2012

Bakı-2012

Laçın yurdu, №4(7), 2012

Bakı, “Bəxtiyar-4”, 2012. – 80 səh.

Təsisçi və baş redaktor:

Arif MƏMMƏDLİ

Baş redaktorun müavini:

Araz HACIYEV

Redaktor:

Siyavuş ƏMİRLİ

Məsul katib:

Elnur MEHDİYEV

Redaksiya heyəti:

Knyaz MƏMMƏDOV

İlham QƏHRƏMAN

Ələmdar ŞAHVERDİYEV

Tamxil ZİYƏDDİNOĞLU

Mütəllim HƏSƏNOV

Fəxri UĞURLU

Taleh ŞİRİNOV

Yusif MİRZƏ

Fəxrəddin ŞAHSUVAROV

Orxan CƏBRAYILOV

Redaksiyanın ünvanı:

Sabit Rəhman küç. 7

Əlaqə:

Tel.: (050) 291-34-52, (050) 205-00-92, (050/055) 362-03-60

e-mail: lachinyurdu@mail.ru

Dərgidə dərc olunan yazılar müəlliflərin mövqeyini əks etdirir

və yazı müəllifləri məsuliyyət daşıyır.

Jurnal 16.03.2010-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə

Nazirliyində 3133 №-li reyestrə qeydiyyatdan keçmişdir.

Bankın adı: **Azərbaycan Beynəlxalq**

Bankı 5 saylı TURAN şöbəsi

Bankın kodu: **805142,**

Müxbir hesabı: **0137010002944,**

VÖEN: **9900001881**

SWIFT: **IBAZAZ2X,**

Müştərinin hesabı:

33821019443136196216

Məmmədov Arif Kamran oğlu

VÖEN: **1401771462**

Intermediary Bank:

Citibank NA, New York, USA

Corr. account: **36083186**

SWIFT: **CITIUS33,**

International Bank of Azerbaijan

Republic Yasamal Branch

kod: **805142**

USD only Account #:

33822018403136196216

Mammadov Arif Kamran

INN: **1401771462**

BU SAYIMIZDA

O kənd bizim kəndimizdi

Asif İSAYEV, “Şadmanlılar”.....	5
Xaliq DÜNYAMALIYEV, <i>Vağazin kəndi</i>	37

İzlər, naxışlar

Sultan HÜMBƏTOV, <i>Nənələrimizin yadigarı</i>	10
--	----

Yubiley

Şirindil ALIŞANLI – 60.....	18
Mürsəl HƏMİDOV – 60.....	48

Publisistika

İlham MƏMMƏDLİ, <i>Elm işığında</i>	18
İmdad ƏLİZADƏ, <i>Qürbətə sarı (I yazı)</i>	69

Axtar babaları

Günəl İDRİSLİ, <i>İdris Alməmmədov</i>	23
Qəzənfər HÜSEYNOV, <i>Yaxşılığa yaxşılıq hər kişinin işidir, yamanlığa yaxşılıq ər kişinin işidir</i>	64

Nəsr

Oqtay QORÇU, <i>Ağlayan adam</i>	24
Venera MİRZƏYEVA, <i>Ətsiz şorba</i>	52

Məktəblərimiz

Rəfiqə ƏSGƏROVA, <i>Tarixə qovuşan məktəb</i>	25
---	----

Dünya ədəbiyyatı

Robin ZİGER, <i>Zəfər üçün doğulanlar</i>	30
---	----

İdmançılarımız

Elgün Hüseynov.....	34
Baş məşqçi Novruz Əzimov.....	67

Poeziya

Bənövşə DAŞDILI.....	35
Aqil İMAN.....	43
Elnur İRƏVANLI.....	48
Arif MƏMMƏDLİ.....	60

İlham QƏHRƏMAN	61
Alimə GİZLİNUR	66
Maarif KÖÇKÜN	78

Təşəkkür məktubu

Laçın rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Ramiz Cəbrayılova	36
---	----

Kimlər keçdi bu dünyadan

Ziyəddin MƏHƏRRƏMOV, <i>Hidayət Bəylərov</i>	45
Dilafət RƏSULOY, <i>Sınağa çəkilən kişi</i>	56

Araşdırma

Araz YAQUBOĞLU, <i>II Dünya Müharibəsində həlak olan laçınlılar...</i>	47
Yusif OTAYLI, <i>Sözlərin izləri, üzləri və özləri</i>	55

Ədəbi irsimiz

Yaqub ABBASOV, <i>Sarı Aşıq dəryasından bir neçə damla</i>	49
--	----

Ədəbi düşüncə

İlham QƏHRƏMAN	61
----------------------	----

Şəhidlərimiz

Ramil CƏBRAYILOV, <i>Kaha kəndinin şəhid oğlu</i>	63
---	----

Vida sözü

Rizvan NƏSİBOĞLU, <i>İlk görüşdən əlvida qədər</i>	76
--	----

HÖRMƏTLİ OXUCULAR!

“Hər kənddən, hər məktəbdən 1 abunəçimiz olsun, hər kəs 1 jurnal alsın!” kampaniyası davam edir. Bu kampaniyaya qoşulanlara bəri başdan öz təşəkkürümüzü bildiririk.

Xatırladaq ki, jurnalımızı metro keçidlərindən və “Azərmətbuat-yayımı”nın Sumqayıt, Gəncə, Mingəçevir, Bərdə, Ağcabədi, Yevlax, Qax və Şəki şəhərlərindəki köşklərindən almaq olar.

Əziz oxucular, jurnalımız hələlik rübdə bir dəfə (ildə 4 nömrə) çıxır, **illik abunə qiyməti 8 manatdır.** İnşallah, növbəti sayımız **2013-cü ilin martında** işıq üzü görəcək.

Hörmətli oxucular, sizi Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və Yeni il bayramı münasibətilə təbrik edirik!

O KƏND BİZİM KƏNDİMİZDİ

“ŞADMANLILAR”

Laçın rayon Qızılca kəndinin sakinlərinin həmin ərazidə məskunlaşması barədə

Qədim türk tayfalarının “Şadmanlılar” soykökündən olan və Türkiyənin Həkəri vadisinin Qızılca obasının əhalisinin çox hissəsi XV əsrin sonu, XVI əsrin əvvəlində vaxtaşırı baş verən müharibələrdən və yoxsulluqdan əziyyət çəkdikləri üçün yaşadıkları əraziləri tərk edərək indiki Azərbaycan ərazisinə köç etmişlər. Onlar hissə-hissə cənubi Azərbaycanda, Qərbi Azərbaycanın Sisyan mahalında, indiki Şəki və Daşkəsən rayonlarında, eləcə də Laçın rayonunun ərazisində məskən salmışlar. Maraqlı cəhət ondan ibarətdir ki, həmin ailələr harada yaşamaqlarından asılı olmayaraq öz obalarının adlarını yaşadıkları kəndlərə vermiş və keçmiş adət-ənənələrini uzun müddət yaşatmışlar.

Bizə çatan məlumatlara görə, Türkiyədən köçərək Naxçıvana, oradan isə Araz çayı aşağı hərəkət edən 30-a yaxın ailə sonradan Arazın sol qolu (Həkəri) üzrə yuxarı gələrək indiki Laçın şəhəri ilə üzbəüz ərazidə çayın sağ və sol sahilində məskunlaşmışlar. Ehtimal olunur ki, çaya Həkəri adını da onlar vermişlər. Hətta Qubadlı rayonunda Həkəri sahilindəki Həkəri kəndi əhalisinin ulu babalarının da Türkiyədən gəlməsi söylənilir.

Onların ilk məskən saldıqları yurd, yer adları indi də əvvəlki kimi söylənilir: Tat dərəsi, Mirzələr, Allahverdi uşağı, Cəfərli, Bağırılı və s. Onlar hündürboylu, zəhmətsevər, çox çılğın və düz danışan idilər. İlk zamanlar çayın sahili boyu təqribən 10 km-dən artıq ərazidə tut bağları salaraq məhsulun emalı və satışı ilə məşğul olmuşlar. Tut uzun müddət onların əsas gəlir mənbəyi hesab edilmişdir.

Qızılca kəndi yerləşən ərazi əsasən daşlıq olduğu üçün əkinə yarasız idi. Lakin kəndin sağ və sol tərəfində 10 000 ha əkin sahələri, arxa tərəfində isə meşəlik mövcud idi. Qış aylarında çaykənarı obalarda yerləşən əhali yaz və yay aylarında mal-qarasını kəndin yaylaq hissəsi olan Muradlı, Qara quzey, Kömür quyusu, Yelli yurd, Qızıl qaya, Dağ təpə ərazilərinə qaldırır və eyni zamanda əkin-biçinlə məşğul olurdular. Qızılca kəndindəki qədim qəbiristanlıq ərazisi və orada olan qədim qəbirlər, köhnə məzar daşları öz tarixi barədə yuxarıda dediklərimizi təsdiq edir. Qızılca kəndindən yuxarıdakı dağa Xaçın yalı deyilməsi araşdırılarkən məlum oldu ki, bu adın bizim nankor qonşularımızla heç bir əlaqəsi yox-

dur. Belə ki, XII əsrin əvvəllərində Qarabağın dağlıq hissəsində Alban Xaçın knyazlığı olmuşdur. İndiki Laçın bölgəsi də bu knyazlığın tabeliyində idi. Ona görə də Dağlıq Qarabağ və digər bölgələrdə olduğu kimi bu ərazilərdə də Xaçın adı ilə bağlı adlar, toponimlər əmələ gəlmişdir. Buna misal olaraq indiki Laçın rayonu ərazisində Xaçın yalı kəndi, Bozlu kəndi ərazisində Xaçın yalı, Xaçın daşı və Qızılca kəndi ərazisindəki Xaçın yalı adlarının olması tariximizin qədim olmasından xəbər verir.

Qızılca kəndinin sol tərəfində 3 km kənarda tarixi məlum olmayan qədim Qala kəndi 200-ə yaxın evdən ibarət olmuşdur. Həmin ərazidən çoxlu sayda məişət və bəzək əşyalarının tapılması, köhnə küpə qalıqlarının olması burada sənətkarlığın inkişaf etdiyindən xəbər verir. Deyilənə görə, Şuşa qalası tikildikdən sonra bu kəndin əhalisinin çox hissəsi Şuşa qalasına, digər hissəsi isə Qızılca kəndinə köçmüşlər.

Qızılca kəndinin əhalisinə el arasında “Şadmanlılar” deyilməsi müxtəlif cür yozulur. Əsas fikir ondan ibarətdir ki, onlar qədim Türk tayfalarından olan “Şadmanlılar” kökündəndirlər, türkdürlər.

İkinci fikir kəndin əhalisinin əsas keçmiş məşğuliyyəti ilə bağlıdır. Belə ki, onlar yay aylarında tut məhsulunu bir yerdən başqa yerə aparmaq üçün metal qablar olmadığına görə ağacdən hazırlanmış qablardan (şad deyirmişlər) istifadə etmişlər. Unutmaq olmaz ki, bu məşğuliyyət növü də həmin əhalinin (babalarının) soykökünün məşğuliyyəti ilə bağlıdır.

XX əsrin əvvəllərində – 1905-1918-ci və ondan sonrakı illər ərzində ərazidəki erməni qırğınlarının qarşısının alınmasında Qızılca kəndinin əhalisi çox fədakarlıq göstərmişdir. Ermənilərə qəti zərbənin vurulmasında Qızılcalı Dostməmməd xüsusi qəhrəmanlıq göstərmişdir. 1919-cu ilin aprel ayında Zabux-Tat dərəsində erməni daşnak Andranik Uzunyanın quldur dəstəsinin məhv edilməsində göstərdiyi igidliyə görə Sultan bəy ona çoxlu sayda silah-sursat vermişdi. Onun dəstəsi nəinki Qızılca kəndinə, hətta qonşu kəndlərə erməni basqınlarının qarşısını almaqda xüsusi fədakarlıq göstərmişdir.

Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra kolxoz quruluşu dövründə əhalinin əmlakı alınaraq kolxoza verildiyinə görə bir çox ailələr yeni quruluşa etiraz əlaməti olaraq kənddən arın Qarabağa və başqa ərazilərə köçmüşlər. Həmin vaxtlar kəndin ən varlı və vurub-tutan adamlarından olan Dostməmməd və Lətif könüllü olaraq öz bağlarını, mal-qarasını, kolxoza versələr də, sonradan müxtəlif bəhanələrlə tutula-raq sürgün olunmuşlar.

Onların sonrakı taleyi məlum deyil. Bu şəxslər yaşlı insanlar tərəfindən indi də hörmətlə yad edilir.

Ötən əsrin 20-30-cu illərində Qızılca kəndi ətraf obalarla bir yerdə 100 evdən ibarət olmuşdur.

Kənd əhalisi əsasən Ağakışilər, Usufu, Məhəmmədhəsənlilər, Də-molar, Ağammədlilər, Qaraxanlılar və Muradlılar tirələrindən ibarət olmuşdur. İndi də bir çox hallarda yaşlı və orta nəslin nümayəndələri bir-birinə bu adlarla müraciət edirlər.

1930-1940-cı illərdə kəndin ağsaqqallarından Ələkbərin, Haqverdin, Əkbərin, Musanın, Qasımın, Cəmilin, Məhəmmədin, Ellazın, Asdanın, Temirin adları daha hörmətlə yad edilirdi.

İkinci dünya müharibəsindən əvvəl Laçın rayon Partiya Komitəsinin II katibi işləmiş Xanmurad Hüseynov Qızılca kəndinin savadlı adamlarından idi. O, katib işlədiyi dövrdə laçınlıların hüquqlarının qorunması istiqamətində apardığı işlərə görə I katiblə aralarında dəfələrlə narazılıq olsa da, camaatın qayğısını çəkməkdə davam etmişdir.

Çətin dövr olsa da əhalinin savadlanması istiqamətində o, xeyli iş görmüşdür. Minkənd və Qızılca kəndlərində məktəb tikintisinə nail olmuşdur. O, Laçın rayon Partiya Komitəsində katib işləyən ilk laçınlı idi. 1942-ci ildə könüllü cəbhəyə getmiş və həlak olmuşdur. Həmin dövrlərdə kəndin savadlı adamlarından Əkbər dini savada malik olan və müasir elmlərdən xəbərdar bir insan olmuşdur. O, bolşevik İsmayıl Mirzəyevin təklifi ilə kənddə yeni hökumətin təbliğatını aparmaq məqsədilə kənd məhkəməsi (hakimi) təyin edilmişdir.

Musa müəllim ali təhsilli riyaziyyat müəllimi idi, Laçın Pedaqoji Texnikumunda müəllim işləmişdir. Onun bacarığı hesabına onlarla riyaziyyat müəllimi yetişmişdir.

Müharibədən əvvəl əmək fəaliyyətinə başlamış daha bir həmyerlimizin həyat və fəaliyyəti də indiki gənclərə nümunədir. Həzi Həsənov müharibə ərəfəsində Laçın rayon Komsomol Komitəsində katib işləmişdir. O da könüllü olaraq cəbhəyə getmiş və ordudan kapitan rütbəsində ehtiyata buraxılmışdır. Onun sonrakı fəaliyyəti Laçın rayon Partiya Komitəsinin katibi, II katibi vəzifələri ilə bağlıdır. Həzi Həsənov partiya təhsili alan ilk laçınlı idi. Yerli əhali arasından bacarıqlı insanların məsul vəzifələrə gətirilməsində xüsusi xidmət göstərmişdir.

Onun Laçın rayon Mədəniyyət Şöbəsinin müdiri işlədiyi müddətdə rayonun ən ucqar kəndlərində belə kitabxanaların, mədəniyyət evlərinin fəaliyyətə başlamasının şahidiyik. Həmin dövrdə Laçın rayon Mədəniyyət Şöbəsi respublikanın qabaqcıl mədəniyyət şöbələrindən hesab edilirdi.

1941-1945-ci il Böyük Vətən Müharibəsi illərində cəbhəyə gedən laçınlılar arasında 36 nəfər qızılcalı da olmuşdur. Onlardan 17 nəfər ya-

ralı və şikəst vəziyyətdə geri qayıtsa da, 16 nəfər həlak olmuş, 3 nəfər itkin düşmüşdür. Mühəribə illərində aclıqdan əziyyət çəkən yüzlərlə insan Qızılca kəndinin tut bağlarında tut yığaraq özləri qidalanmaqla yanaşı, tut qurudaraq ailələrinə aparmış, onların acından ölmələrinin qarşısını almışlar. Mühəribə illərində bütün rayonda olduğu kimi Qızılca kəndinin əhalisi üçün də çətinliklər çox olmuşdur. Örləri mühəribədə döyüşən qadınlar gündüzlər kolxoz işinə gedər, gecələr isə çaykənarı bağlardan tut yığaraq balalarına gətirərdilər.

Mühəribədən şikəst qayıdan Xəlil Vəliyev, İsa Balakışiyev, Əmişirin Həsənov, Bəylər Mahmudov, Qarakişi Vəliyev və Həşim Həsənov uzunmüddətli müalicələrdən sonra sağlamlıqlarını bərpa edə bildilər.

Mühəribədən sonrakı illərdə aclıqdan əziyyət çəkən və ailə başçılarını itirən bir çox ailələr Qarabağa iş dalınca getmişlər. Belə ailələr təqribən 20-yə yaxındır. 50-ci illərin (XX əsr) ortalarında Azərbaycan SSR-nin Nazirlər Sovetində mühüm vəzifədə işləmiş Allahverdi İsayev sonradan respublikanın müxtəlif rayonlarında (Naxçıvan, Ağcabədi) partiya komitəsinin I katibi işləmişdir. O, 1993-1995-ci illərdə Səbail rayon İcra Hakimiyyəti aparatının başçısı vəzifəsində çalışmışdır. Harada işləməyindən asılı olmayaraq həmişə laçınlı, qızılcalı olmasından fərhlə danışardı.

1960-1980-ci illər ölkənin hər yerində olduğu kimi Laçın rayonunun Qızılca kəndində də əhalinin güzəranının yüksələn illəridir. Həmin dövrdə İbrahim, Həşim və Bəşir Həsənov qardaşları kəndin ağsaqqalları hesab edilirdilər. Bəşir Həsənov ali təhsilli müəllim idi.

1960-1992-ci illərdə Laçın şəhər 1 saylı orta məktəbdə fizika müəllimi işləyən Famil Həsənov Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) fizika fakültəsini bitirmişdi. Onlarca gənc onun şagirdi olması ilə indi də fəxr edirlər.

1960-1980-ci illər və sonrakı dövrlərdə Həzi Həsənov, İsaq Mirzəyev, Camal Həsənov, Həsən Həsənov Laçın rayonunda rəhbər vəzifələrdə işləyən qızılcalılardır. İrşad İsayev Azərbaycanda ən peşəkar vergi müfəttişlərindən biri kimi tanınırdı. Ona 1984-cü ildə “SSRİ-nin qabaqcıl maliyyə işçisi” adı verilmişdir. Hazırda atasının yolunu davam etdirən Rövşən İsayev Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin qabaqcıl işçilərindən biridir.

1960-1980-ci illərdə respublikamızın prokurorluq orqanlarında işləmiş Sabir Xanmurad oğlu Hüseynov öz təəssübkeşliyi və peşəkarlığına görə el arasında xüsusi hörmətə malik idi. İşlədiyi müddətdə çoxlu sayda laçınliya hüquqi və maddi yardım göstərmişdi.

Laçında, Salyanda və Bakı şəhərində 2-ci prokuror vəzifəsində çalışan dəyərli həmyerlimiz 1988-ci ildə vəfat etmişdir.

Qızılca kənd sakinlərinin sənətkarlığa həvəsi indi də özünü göstərir. Tikinti sahəsində fəaliyyət göstərən bacarıqlı peşə sahiblərinin sırasında Qulu İsayev, Çıraq İsayev, Muxtar Hüseynov, Məmməd Həsənov, İmran Mirzəyev, Əsrəf Həsənov, Məhəmməd Vəliyev, Surxay Bayramov, Yusif Məmmədov, Nəsim Məmmədov və Mədət Cəlilovun adlarını bu gün də iftixarla çəkirik.

Laçın rayonunun müxtəlif kəndlərində və Laçın şəhərindəki binaların, şəxsi evlərin tikintisində onların çox böyük əməyi olmuşdur. Qulu İsayev eyni zamanda 30 il Qızılca kənd mağazasının müdiri işləmişdir.

Kəndimizin adamları əsasən türklərə xas zəhmətkeşlik, düz danışmaq və cılığın olmaq xüsusiyyətlərini elə indi də qoruyub saxlayıblar. Onlar “Şadmanlı” olmalarını fəxrlə söyləyirlər. Qızılca kəndinin tarixindən danışarkən kənd ətrafı ərazilərdən tapılan küp qəbirlər, həmin məzarlardan tapılan məişət əşyaları, bəzək əşyaları və məzar sahibinin şəxsi əşyaları dediklərimizə sübutdur. Kənd sakini Şirin Həsənov 1969-cu ildə kənd mağazasının sağ tərəfində həyatını genişləndirmək məqsədilə traktorla qazıntı apararkən otaq tipli mağara aşkarlanmışdır. Mağaranın divarındakı naməlum yazıların, şəkillərin olması babalarımızın çox qədim zamanlardan məskən salmasından xəbər verir.

1992-ci ildə Ermənistan tərəfindən Laçın rayonu işğal edildikdən sonra bütün laçınlılar kimi Qızılca kəndinin sakinləri də respublikamızın müxtəlif şəhər və rayonlarında məcburi köçkün həyatı yaşayırlar.

Onlar Qarabağ döyüşlərində iştirak edərək şəhid və əlil olan həmyerlilərini bir an belə unutmur, tezliklə dədə-baba yurduna dönəcəkləri günü gözləyirlər.

Laçın rayonunda müəssisə rəhbərləri olan kənd sakinlərindən Həsən Həsənov, Tahir Bayramov, Oqtay İsgəndərov, Asif İsayev işgüzarlıqlarına, işlərinə ciddi münasibətlərinə görə rayon ictimaiyyəti arasında hörmət qazanıblar.

Hazırda müasir elmləri öyrənərək ölkənin ayrı-ayrı müəssisələrində işləyən gənclərimizin sayı da getdikcə artır.

Eyni zamanda babalarımızdan bizə miras qalmış xeyriyyəçilik işlərini davam etdirən iş adamlarımızdan Bakı şəhərində və Bakı kəndlərində xüsusi nüfuz sahibi olan Bayram və Rafiq Məmmədov qardaşlarını, Qazaxıstanın Astana şəhərində biznes fəaliyyəti ilə məşğul olan Elşən və Adil Həsənov qardaşlarını misal göstərmək olar.

Yuxarıda adlarını çəkdiyimiz və adlarını çəkmədiyimiz Qızılca kənd sakinləri öz dədə-baba adlarına, soyköklərinə, yurdlarına sadıqdirlər. Çünki onlar türkdülər – Şadmanlıdırlar.

Hazırladı: Asif İSAYEV,
Bərdə şəhərində yerləşən Laçın rayon
127 saylı texniki peşə məktəbinin direktoru

İZLƏR, NAXIŞLAR

NƏNƏLƏRİMİZİN YADIGARI...

Əl torpağı cana gətirir, əl musiqi alətlərini dilləndirir, əl tikmələr tikir, əl xalça toxuyur, cansız əşyalara can verir. Keçmişimizi yaşadan min bir naxışlı xalçalara, ötən illərin kədəri, sevinci, qadın əllərinin hərarəti hopub. Təbiətin əlvan rəngləri zərif çeşnili xalçalara çevrilib. Hər naxış, hər ilməsi, hətta hər zərrəsi həyat coşqusu ilə dolu, hər ilməsi sirli, əfsunlu, hər naxışından saflıq, nur, həyat yağan xalçalarımızın tarixi çox qədimdir. Gül ləçəklərindən incə, kəpənək qanadlarından kövrək, min bir sirli, ulu nənələrimizin yadigarı olan xalçalarımız öz kökümüzdən, neçə-neçə yüzilliyin, minilliyin arxasından, neçə-neçə hadisələrdən xəbər verir.

Kənd daxmalarında yaranan və zaman ötdükcə incəsənətin ən mühüm növlərindən birinə çevrilən xalçaçılıq sənəti Zəngəzur mahalının Hacısamlı nahiyyəsində yaşayan əhalinin əsas məşğuliyyət növlərindən birinə çevrilmişdir. Burada toxunan xalça məmulatları və xalça növləri öz xüsusiyyətlərinə görə digərlərindən çox fərqlənirdi.

XIX əsrin ortalarından başlayaraq şərq xalqlarının incəsənət nümunələrinə artmış maraqlar nəticəsində avropalı sənətşünaslar xalçaçılıq sənətini araşdırmağa başladılar. XIX əsrin sonunda və XX əsrin başlanğı-

cında avropalı şərqşünas müəlliflərin müxtəlif məqalə və mətnləri işıq üzünə görməyə başladı. Ancaq yuxarıda göstərilən müəlliflər incəsənətin xalçaçılıq nümunələrini yaratmış xalqların tarixini pis bilir, xalqların müəllifləri, onları toxuyanlar haqqında, xalça məmulatlarının istehsal texnikasından olduqca səthi xəbərdar idilər. Bu səbəbdən də bəzən xalçaların istehsal yerlərinin adını, hətta xalqların adlarını belə səhv verirdilər.

Bütün avropalı müəlliflər, ayrı-ayrı xalça qrupları arasında fərq qoymadan, Azərbaycan, Dağıstan, Gürcüstan və Ermənistan xalqlarını ümumi bir qrupda – "Zaqafqaziya xalqları" və yaxud da "Qafqaz xalqları" adlı bir qrupda birləşdirirdilər. Bu ümumi adlandırmadan istifadə edən ermənilər "Azərbaycan xalqları"nın bir çoxunu "Ermənistan xalqları" kimi tanıتماğa çalışırlar.

"Qasımuşağı xalqları" da belə xalçalardan biri olmaqla digər xalqların (əsasən Ermənistan, bəzən Gürcüstan, İran və ya da Kürd) xalçası kimi nümayiş etdirilməklə yanaşı, bazarlara satışa məhz başqa adlarla çıxarılır.

Qarabağ xalçaçılıq məktəbinə aid edilən xalqların bəzi nüsxələri Təbriz xalçaçılıq məktəbinə aid edilən xalqların nüsxələri ilə müəyyən dərəcədə oxşarlıq təşkil edir. "Qasımuşağı xalqları", "Qoca xalqları", "Açma-yumma xalqları", "Balıq xalqları" və digər xalqlar buna bariz nümunədir.

"Qasımuşağı xalqları"nda istifadə edilmiş əjdaha təsvirləri Təbriz xalçaçılıq məktəbinə aid edilən "Xətai xalqları"ndan götürülmüşdür. Buna əsas səbəblərdən biri Qasımuşağı tayfasının XVIII yüzilliyin ortalarına qədər Xorasan əyalətində binə bağlaması, orada da tayfa üzvlərinin xalçaçılıqla məşğul olması olmuşdur. Nadir şah Qırxlı Əfşarın ölümündən sonra Qasımuşağı tayfası Xorasan əyalətində duruş gətirə bilməyib Qarabağa köç edir. Buna görə də "Qasımuşağı xalqları"na məxsus əjdaha təsvirləri "Xətai xalqları" adlanan əjdahalı xalqların nüsxələri ilə müəyyən qədər oxşardır. Ancaq həmin nüsxələr öz ilkin görünüşünü müəyyən qədər dəyişmişdir. Mifik təfəkkürləri simvolizə edən totem anlayış – "Xətai xalqları"ndan götürülmüş əjdahanın "S"-vari stilizi "Qasımuşağı xalqları"nda müdafiə, qorunma rəmzi kimi qəbul edilir.

Hacısamli nahiyyəsində qoyunçuluğun inkişafı ilə əlaqədar bölgədə yun istehsalı da inkişaf etmişdir. Zərif yunlar əsasən yun şal (parça) toxumağa seçilirdi. Yun darağı ilə daranan yun iplik edildikdən sonra istifadəsinə uyğun yerli bitki, yaxud da ağac qabıqları ilə, eləcə də digər (palçıq, böcək, bitki kökləri və s. hissələrindən) vasitələrlə rənglənər, ha-

nada toxunar və ondan hətta özləri üçün çöl və qış paltarları hazırlayırdılar. Yunun nisbətən qaba hissəsi xalça, palaz, gəbə, kilim, cecim, qəlib, nəmənd, fərməş (farmaş və yaxud da məfrəş), xurcun, heybə, örkən, şötük, sicim, çatı, gözək, əlcək, sapand və digər əşyalar toxumaq və tikmək üçün ayrılırdı.

Bu günə qədər qorunub saxlanılan və əsrlərin yadigarı olan "Qasımuşağı tikmələri", "Qasımuşağı xalçaları" burada toxuculuğun və xalçaçılığın yüksək inkişafına ən yaxşı nümunədir. Bu bölgədə toxunan "Qasımuşağı xalçaları" öz xüsusiyyətlərinə görə Qarabağ xalçaçılıq məktəbinin ən yaxşı xalçalarından hesab olunur.

Qarabağ xalçaçılıq məktəbinin Cəbrayıl qrupuna aid edilən "Qasımuşağı xalçaları" Zəngəzur mahalının (indiki Laçın rayonunun mərkəzindən 50-60 km şimalda), Hacısamlı nəhiyyəsinin inzibati ərazi vahidində yerləşən, Qasımuşağı tayfasının (Qara Qasımlı) məskunlaşdığı Qasımuşağı obasının (Qasımuşağı dərəsinin) adı ilə bağlıdır. Bu obada xalça, palaz, gəbə, kilim, xurcun, çuval, keçə (qəlib), şəddə, yun corab, yun şal (parça) və s. əşyalar evdə sadə əl alətləri ilə toxunurdu. Bu alətləri dəmir və taxta olmasından asılı olmayaraq yerli əhali özü hazırlayırdı.

Şamkənd, Kürdhacı, Çorman, Şəlvə və Ərikli kəndlərinin inzibati ərazi dairəsində yaşayan əhalinin toxuduğu tikmə və xalçalar dünyada "Qasımuşağı" adı ilə tanınmışdır. Bu tikmə və xalça növünün yaranmasında isə Qasımuşağı (Qara Qasımlı) tayfasının böyük əməyi olmuşdur. Qasım Hacı Sam oğlu XVIII yüzilliyin ortalarında Qasımuşağı obasında yaşayan hörmətli şəxs olub. Binə qurub, yaşadığı obayasa Qasımuşağı tayfasının adını vermişdir. Qısa məlumat üçün qeyd edək ki, tayfanın ulu babası XV əsrdə yaşamış Qasım Abdulkərim oğlu (Qara Qasım) olmuş və Qasım Hacı Sam oğlu babasının adını əbədləşdirmək üçün yaşadığı obanı Qasımuşağı obası adlandırmışdır.

Qasımuşağı obasının ərazisində qərar tutan kəndlərdə yaxın keçmişə qədər yüksək keyfiyyətli müxtəlif çeşnili xalçalar istehsal olunurdu. Elmi, tarixi, bədii əhəmiyyət kəsb edən "Qasımuşağı xalçaları" da belə xalça növlərindən biri olmaqla yüksək keyfiyyətli, parlaq, yumşaq, əl üsulu ilə ayrılan, təbii boyaqlarla boyadılmış yun iplərlə hanada toxunmuşdur.

Adətən çeşniyə uyğun olaraq xalçanın bədii tərtibatını müəyyənləşdirirlər. İlməvurma işi çeşni tətbiqi ilə eyni vaxta düşür. Belə ki, ilmələr çeşniyə əsasən vurulur. Yəni çeşni ortalıqda yoxdursa, ilmə vurmaq mümkün deyil. "Qasımuşağı xalçaları"nın çeşnisi əsrlər boyu el arasında

cilalanmış, bəyənilmiş, şöhrət tapmış və böyük bir eldən gələn bir çeşnidir. "Qasımuşağı xalçaları"nın çeşnisinin yaranması tarixi ənənəyə uyğun yaddaşda qalan təsvir əsasında toxunmuşdur. "Qasımuşağı xalçaları"nın çeşnisi bir neçə əsr bundan əvvəl ilk dəfə tikmə şəklində istifadə edilmiş, bir müddət sonra "Qasımuşağı tikmələri"nin çeşnisindən xalçalara köçürülmüşdür. Bu səbəbdən də yaşlı xalçaçılar və yerli əhali arasında bu xalçalar bu gün də "Tikmə gəbə" (yaxud da "Tikmə xalça") adlandırılır.

Orta sahənin aşağı və yuxarı yanlarından gölün kənarlarına doğru açılmış qola bənzər yerliyi ağ rəngli, yalnız bu xalçalar üçün səciyyəvi olan naxışlar – qollar toxunmuşdur. Bu qollar (naxışlar) quruluşuna görə "Qasımuşağı xalçası"nı xarakterizə edən digər naxış və simvollarından seçilir. Buna görə də bəzi sənətsüenaslar, xalçaçılar, əsasən də yerli əhali arasında bu xalça "Ağqol gəbə" (yaxud da "Ağqol xalça") kimi də tanınır.

"Qasımuşağı xalçaları" təkcə adı çəkilən ərazidə yox, Qarabağın bütün xalçaçılıq məntəqələrində istehsal olunurdu. Digər məntəqələrdən fərqli olaraq Ağcabədidə və Şuşada toxunan xalçalar keyfiyyət baxımından başqalarını xeyli üstələyirdi.

"Qasımuşağı xalçaları"nda olan naxış və fiqurlar çox ustalıqla tərtib edilərək işlənmişdir. Əsas yerlik qara olmaqla qırmızı yerlikli orta sahədə boş yer (sahə) saxlanılmadan naxış və fiqurlar toxunmuşdur. Hər bir hissə ona forma üzrə uyğun olan bədii surətdə uyğunlaşdırılmış və yerində toxunmuş naxışlarla doldurulmuşdur. Hər bir naxış, fiqur və ornamentlərin ayrı-ayrılıqda və ya ümumilikdə xalçada yerləşdirilməsi xalçanın ümumi quruluşuna təbə edilmişdir.

"Qasımuşağı xalçaları"nın öz mürəkkəbliyi ilə seçilən orta sahə kompozisiyası müxtəlif detal və elementlərdən ibarətdir və bədii nöqtəyi-nəzərdən çox orijinaldır. Qırmızı, yaşıl və qara rəngli qarmaqlar "Qasımuşağı xalçaları"nın dörd küncünün hər birində yerləşdirilməklə bədii tərtibatı bir daha tamamlayır.

Ağ yerlikli xonçanın (medalyonun) tən ortasında səkkizguşəli ulduza bənzər qırmızı yerlikli həndəsi naxış işlənmişdir. Səkkizguşəli ulduzun ortasında altıbucaqlı həndəsi fiqur təsviri vardır.

"Qasımuşağı xalçaları"nın yerliyi qırmızı, ara sahəsinin mərkəzində haşiyə ilə əhatələnmiş böyük göl, gölün orta hissəsində dördküncü xonça (medalyon) təsvir edilmişdir. Xonçanın (medalyonun) dörd ləçəyinin yerliyinin ağ fonunda hər ləçəkdə simmetrik şəkildə qırmızı və mavi rənglərdə əjdahaya bənzər təsvirlər, onların arasında səkkiz ədəd qarmaqlı formada naxışlar yerləşdirilmişdir.

Kənarları haşiyələnmiş böyük mərkəzi göl, gölün orta hissəsində dördküncü xonça (medalyon) xırda çiçək formalarıyla sıx naxışlı haşiyəylə mühasirəyə alınmışdır.

Mərkəzi gölün içərisi müxtəlif naxış və detallar toxunmuş "böyük hörümçək" adlanan naxışla bəzənmişdir. Bu bəzədilmiş hörümçəyin "burulmuş budaqlar"ı (bəzi xalça ustaları onları "qısqaclar" adlandırırlar) zərif ağ yunla, onların aralarından hər tərəfə çıxmış qarmaqşəkilli buynuzları qara və ya göy iplikdən toxunmuşdur. Hörümçəyin ağ gövdəsi tünd göy və qırmızı yundan müxtəlif qarmaqşəkilli elementlərdən təşkil edilmiş naxışla örtülmüşdür. Həmahəng ornament naxışına və mərkəzi medalyonun rəng izahına uyğun və medalyonun vertikal tərəflərini tutmuş "burulmuş budaqlar" şəklində fiqurların fonunun ağ rəngi hörümçəyin özünün ağ rənglənməsiylə üst-üstə düşür və sanki onlar medalyonu düşmənlərdən qoruyur.

"Qasımuşağı xalçaları"nda bu xalçalara məxsus "S" hərfinə bənzər naxışlar xalçanın hər dörd küncündə aralıq sahədə yerləşdirilmişdir. "Qasımuşağı xalçaları"nda rast gəlinən naxışların və simvolların hər birinin öz mənşəyi, mənası və yaranma səbəbi var. Mənəviyyat və maddiyat arasında konflikt simvolu olmaqla bolluq rəmzi kimi, eləcə də evin, ailənin, tayfa və qəbilənin qoruyucusu kimi tanınan "Əjdaha", bolluq, xeyir-bərəkət rəmzi "dovaq" ("doax"), paylaşmaq rəmzi olan "hərsin", pis gözdən, bəd nəzərdən, bədxah ruhlardan qorunmaq məqsədi daşıyan "qarmaqlı çiçək" ("qaynaq", "gərdəkbaşı", "cincilim") motivləri və digər naxışlar ustalıqla əvvəlcə "Qasımuşağı tikmələri"ndə, sonra isə "Qasımuşağı xalçaları"nda təsvir edilmişdir.

Yuxarıda adları çəkilən təsvirlər "Qasımuşağı xalçaları"nı xarakterizə edən naxış və simvolların yalnız bir hissəsidir. İnanclarımızı, tarixi keçmişimizi, milli mənşəyimizi və estetik duyumumuzu yaşadan bu naxış və simvollar təkrar olunmaz, eləcə də yadda qalma xüsusiyyəti ilə əbədlərimizi qoruyan bir xəzinədir.

Xalça sənətində rənglərdən istifadə olunmasının xüsusi qanunauyğunluqları var. Xalçalarda istifadə edilən rənglər təkcə rəngarənglik, göz oxşamaq üçün deyil, eyni zamanda insanların sağlamlığına, əhval-ruhiyyəsinə də təsir edir. Təbiətin yaratdığı müxtəlif rənglər arasında uyarlıq, uyğunluq olsa da, süni mühitdə sintez edilmiş rənglər heç də həmişə uyğun gəlmir.

Minlərlə gül, çiçək, ot, kol, ağac növlərinin mövcud olduğu Qasımuşağı obasında toxunan "Qasımuşağı xalçaları"nın çeşniyi bir neçə

rəngdən ibarət olsa da, onların bir-birinə uyğunluğu çox ustalıqla və olduqca düzgün seçilmişdir.

Klassik "Qasımuşağı xalçaları"nın toxunması zamanı ipləri boyamaq üçün istifadə edilən boyaların (cövhərin) əsasını təbii boyalar (rənglər) təşkil edirdi. Lakin son yüz ilə yaxın bir vaxt ərzində, süni boyaların – alizarin və anilin maddələrinin kəşfindən bir müddət sonra Qasımuşağı obasında boyaqçılıq işləri təbii boyalarla deyil, asanlıqla yerinə yetirilən süni boyama vasitələri ilə aparılmağa başlandı.

Olduqca fərdi bədii tərtibata malik "Qasımuşağı xalçaları"nın toxunuşunda istifadə edilən rənglərin hər birini almaq üçün ilin fəsillərindən, müxtəlif bitki və heyvan mənşəli maddələrdən və bir-birindən fərqli üsullardan istifadə edilmişdir. Bu rənglərin düzgün seçimi "Qasımuşağı xalçaları"nın kompozisiyasında emosional təsir gücünü artırır, parlaq və dolğun rəng həllini tamamlayır, xalçaya ecazkar görkəm verir. "Qasımuşağı xalçası"nın toxunuşunda demək olar ki, ağ, tünd qırmızı, yaşıl, qara, göy, sarı və sürməyi rəng çaları olan ipliklərdən istifadə edilmişdir.

Bütün rənglərin sintezini təşkil edən, ideal rəng hesab olunan, bəzən ölümü simvolizə edən ağ, torpaq, güc, qüvvət, eyni zamanda inadkarlıq, matəm simvolu qara, canlılıq, dinamizm, xoşbəxtlik rəmzi qırmızı, təbiətin və baharın rəngi, sakitləşdirici, tərəvətli, incə, canlı, dolğun yaşıl, kosmosu, sonsuzluğu, nüfuzu, məhsuldarlığı, sakitliyi ifadə edən göy, keçici və diqqət cəlb edən, zəka, incəlik, xoş hisslər yaradan və hərəkətin, sevincin simvolu olmaqla yanaşı payızın bütün qəmli gözəlliyində təmsil edən sarı, insana rahatlıq, sakitlik gətirən, diqqəti cəlb etməyən sürməyi kimi rənglər bir-biri ilə xüsusi ustalıqla uyğunlaşdırılmışdır.

"Qasımuşağı xalçaları" əsasən kiçik və orta ölçülü olurlar. Buna baxmayaraq bəzən daha böyük formatlı xalçalar da toxunurdu. "Qasımuşağı xalçaları"nın toxunuşu zamanı ilmələr simmetrik (türkbaf) üsulla toxunmuşdur. "Qasımuşağı xalçaları"nın toxunuşu zamanı, ümumiyyətlə, ilmənin xammalı yun ipliklərdən istifadə edilmişdir.

Xalçanın toxunuşunda istifadə edilən əriş dörd qat, hər qatda iki iplik olmaqla qalın və möhkəm tovlanmış ağ rəngli iplikdən ibarətdir. Əriş ipliklər əsasən yun ipdən olur; əgər xalçanın sıxlığı yüksək, yəni hər desimetrə düşən ilmələrin sayı çox olmalıdırsa, o zaman qalın və yaxşı tovlanmış iplikdən istifadə olunur. Bəzən hər desimetrə düşən ilmələrin sayından asılı olmayaraq xalçanın ölçüsü böyük olduğu halda da ərişin toxuma zamanı qırılmaması xatirinə möhkəm və davamlı olmasına xüsusi diqqət yetirilir.

"Qasımuşağı xalçaları" əsasən iki arğacılı xalçalarla təmsil olunur. Altdakı arğac yoğun, üstdəki arğac isə nazik olur. İki növ yerliyə uyğun qırmızı rəngli yun iplikdən hazırlanmış arğacdən:

1. İkiqat düz, yaxud da çəkə, həmçinin nazik və tovlanmış arğac;
2. İkiqat ziqzaq, yaxud da tökə, həmçinin qalın arğacdən istifadə edilmişdir.

Klassik "Qasımuşağı xalçaları"ndan fərqli olaraq müasir xalçalarda, xüsusilə də keçən əsrin 70-ci illərindən etibarən yundan əlavə pambıq (əsasən də əriş və arğac) və eləcə də müasir maşın istehsalı olan xalçalarda xammal kimi sintetik iplərdən də istifadə edilir. Pambıq və sintetik iplikdən istifadə edilərkən xalçaların toxunma keyfiyyəti aşağı düşür.

"Qasımuşağı xalçaları"nda şirazə (xalçanın kənarları) əsasən iş üstündə, bəzən xalça toxuma dəzgahından (hanadan) yerə endirildikdən sonra hazırlanar, təsadüfi hallarda isə onu bazarda çalışan xüsusi şirazə-bənd ustalar tərəfindən xalçanın yanlarına yun iplərlə dolayardılar. Şirazələr adətən xalçanın yerliyinə istifadə edilən qırmızı rəngli ipliklərlə, bəzən iki rəng iplikdən – qırmızı və qara rəngli ipliklərdən, təsadüfi hallarda isə müxtəlif rəngli (qırmızı, qara, sürməyi və ağ rəngli) ipliklərdən istifadə edilməklə sarınardı. Xalçanın kənarlarını (qıraqlarını) hörmək üçün istifadə edilən iplik adətən dörd ədəd (iki qoşa) yun iplikdən ibarət olur.

Saçaqlar xalçada istifadə edilmiş ərişin uzantısından əmələ gəlir. Bəzən əriş müxtəlif rəngli iplərdən təşəkkül tapır ki, bu da saçaqların rəngbərəng olmasına səbəb olur. Əsas halda saçaqlar yuxarıda 15 sm, aşağıda (sonda) 9 sm-lik ağ yun ipliklə hörülərdi. "Qasımuşağı xalçaları"nda naxışların forması girdə (yuvarlaq), dördbucaqlı, kvadrat, altıbucaqlı, səkkizbucaqlı və bu xalçanın özünəməxsus digər həndəsi formalı naxışlarla bəzədilmişdir.

"Qasımuşağı xalçaları"nı toxumaq üçün toxucu dəzgah (hana) şaquli şəkildə ağacdən yerli əhali tərəfindən hazırlanırdı. 1980-ci illərdə Qasımuşağı obasında artıq metal toxucu dəzgahlardan (divar hanalarından) istifadə edilirdi.

"Qasımuşağı xalçaları"nın ümumi sahəsi 228x155 sm və daha çox, ara sahənin ölçüsü təxminən 200x121 sm-dir. Haşiyələrin ölçüləri isə yarlarda 15-17 sm, yuxarı və aşağı hissədə 17-18 sm-dir.

İlmələrin (düyünlərin) sıxlığı: hər kvadrat desimetrdə 30x30-dan 40x40-dək ilmə (düyün) yerləşir (hər kvadrat metrdə 90000-dən 160000-dək ilmə (düyün)). Xovun uzunluğu 7-10 mm, bəzən 12 mm-ə çatır.

"Qasımuşağı xalçaları"nda ilmələrin sıxlığının az, xovunun hündür olması onları Qarabağ xalçaçılıq məktəbinin digər xalçalarından yumşaq və yüngül olması ilə fərqləndirir. Xanlıq, Bəhmənli, Qaraqoyunlu və Talış xalça çeşniləri də bu xüsusiyyətə malikdir. "Qasımuşağı xalçası" Qarabağ xalçaçılıq məktəbinin ən yaxşı xalçalarından biri hesab olunur.

Azərbaycan Respublikasının Laçın rayonu inzibati ərazi vahidində yerləşən bütün kəndlərin ərazisi 1992-ci il 18 may tarixində Ermənistan Respublikası Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edildi. Bununla da bu ərazilərdə "Qasımuşağı xalçaları"nın toxunmasına (istehsalına) son qoyulmuş oldu. Əvəzində isə işğal olunmuş ərazilərdə ermənilər tərəfindən aparılan qərarət nəticəsində əldə edilmiş digər Azərbaycan xalçaları ilə yanaşı, nənələrimizin yadigarı olan "Qasımuşağı xalçaları"nı da muzey və sərgilərdə "Ermənistan xalçası" kimi təqdim edirlər. Hətta müasir dövrdə Azərbaycanda, azərbaycanlılar tərəfindən toxunan, Azərbaycanın milli xalça növlərindən olan müasir "Qasımuşağı xalçaları" xarici muzey, sərgi, mağaza və bazarlara Ermənistan xalçası adı ilə çıxarılır.

Qasımuşağı obasının əhalisi Azərbaycan Respublikasının bir çox rayon və obalarında məcburi köçkün kimi məskunlaşmışdır. Hal-hazırda bəzi ailələr öz əlləri ilə toxuduğu "Qasımuşağı xalçaları"nı şəxsi evlərində (şəxsi kolleksiyalarında) qoruyub saxlayırlar.

Bütün çətinliklərə baxmayaraq Azərbaycan Respublikasının bir çox bölgələrində təşkil edilmiş birlik, təşkilat və həmçinin kiçik sexlərdə bu gün dünya muzeylərinin və şəxsi kolleksiyaların bəzəyinə çevrilmiş "Qasımuşağı xalçaları"nın istehsalı davam etdirilir.

Mənsub olduğu el-obanın tarixi keçmişinə, mədəni irsinə, mənəvi dəyərlərinə, adət və ənənələrinə sahib çıxmaq, eləcə də onları gələcək nəsillərə çatdırmaq isə bugünkü gənc nəslin qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdən biridir.

Biz tariximizə və bu tarixi yarıdanlara, onların yaratdıqları mədəni irsə və mənəvi dəyərlərə sahib çıxmağı hələ də öyrənməliyik!

Sultan HÜMBƏTOV

ELM İŞİĞİNDƏ

Aqillər deyirlər ki, ulu Yaradan Yer üzünün əşrəfi sayılan hər bir insan oğlunu müəyyən bir missiya ilə göndərir bu dünyaya. Özünün gözəl sifətlərindən də verdiyi, kamil yaratdığı insana digər canlılardan fərqli düşüncə azadlığı da verir. Lakin yaratdığının heç də hamısı Tanrının ona verdiyi bu böyük nemətin dəyərini qədərincə anlamır. İnsan oğlunun bu dünyadakı əsl missiyasının nədən ibarət olduğunu anlayanlar və dəyərləndirənlər isə aqillər, mənə əhli olan alimlər hesab olunur. Tanrı dərgahında məqamları yüksək olan alimlər elə bu dünyadakı nizamın qorunmasında da ən böyük cavabdehlik daşıyan insanlardır. Təsadüfi deyil ki, insanlığın fəxri həzrət peyğəmbərimiz Məhəmməd deyirdi ki, alimlərə hörmət edən, elə bil mənə hörmət edib. Başqa bir hədisində isə islam peyğəmbəri “Alimin sözünə qulaq asıb yavaş-yavaş özgələrə elm öyrətmək dini fərizlərdən (vacibatdan) yaxşıdır” söyləyirdi.

Düşünürəm ki, mizan-tərəzisi pozulmuş bugünkü dünyamızda insanların daha çox alim sözünə, alim düşüncəsinə ehtiyacı var. Elə mənim söhbət açacağım insan da həyatını və düşüncəsini elmə həsr etmiş əsl alimdir.

Haşiyə. Jurnalistikada olduğum illər ərzində çox yazılar yazmışam. Hər təbəqədən olan insanlarla həmsöhbət, müsahib olmuşam. Bu yazıların uğurlu alınanları da olub, ürəyimcə olmayanları da. Ancaq nə yazmışamsa ürəyimin istəyi ilə yazmışam. Heç vaxt sifarişlə yazı yazmamışam. Ancaq nədənsə mənim üçün həmişə ən çətin yazılan yazılar daha yaxından tanıdığım və daha yaxşı yazmaq istədiyim adamlar haqqında olub. İndi yenə neçə vaxtdır ki, belə bir durumdayam. Elmi rəhbərim, tanınmış ədəbiyyatşünas-alim, filologiya elmləri doktoru, professor, Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun şöbə müdürü, “Elm” nəşriyyatının direktoru Şirindil Alışanlının qabaqdan gələn 60 illik yubileyinə bir tələbə sözü yazmaq istəyimin xofu basıb məni.

Onu deyim ki, mən Şirindil müəllim haqqında əvvəlcədən çox eşitsəm də, onun elmi-publisistik yaradıcılığına müəyyən bələdçiliyim olsa da onunla ilk şəxsi tanışlığım hörmətli alimimiz, professor Məhərrəm Qasımlının vasitəsi ilə olub. Elmi araşdırmaya meylim olduğunu söylədiyim Məhərrəm müəllim Tanrının xoş bir saatında məni Şirindil müəllim-

lə tanış edib arzumu ona bildirdi. Sanki Şirindil müəllim də belə bir görüşü çoxdan gözləyirmiş kimi dağa-daşa düşməməyimi, elə doğulub boya-başa çatdığım Kəlbəcərdə zəngin bir ədəbi mühit olduğunu, onun elmi rəhbərliyi altında bu ədəbi mühiti araşdırsam daha uğurlu bir iş alınacağını diqqətimə yetirdi. Beləcə Şirindil müəllimlə ilk tanışlığım başladı və mənim sonrakı sənət taleyimdə onun rolu qırmızı bir xətlə keçdi.

Elmi işimin mövzusu bir qədər ənənəvi standartlardan fərqli olduğundan onun Elmi Şurada müzakirəsi də birmənalı qarşılanmadı. Bəzi opponentlər bir rayonda ayrıca yetkin bir ədəbi mühitin ola biləcəyini şübhə ilə qarşıladılar. Lakin burada da Şirindil müəllimin mötəbər alim sözü şübhəli fikirlərə əl yeri qoymadı. Onun gətirdiyi ciddi arqumentlər, göstərdiyi elmi dəlillər bir anda ortadakı gərgin atmosferi tamam dəyişdi. Elmi Şuranın sədri, mərhum akademik Bəkir Nəbiyevin “Mənim doğulduğum Ağdaş rayonunda da ədəbi mühitin olmasından danışmaq yersiz olar, ancaq Kəlbəcərdə ədəbi mühitin olmadığını demək Allahsızlıq olardı” sözləri isə bütün mübahisələrə son qoydu. Beləcə o gündən Şirindil müəllimlə mənim aramda müəllim-tələbə münasibətləri başladı.

Bu illər ərzində mən Şirindil müəllimi daha yaxşı tanıdım. İlk baxışdan sərt insan təsiri bağışlayan elmi rəhbərimin nə qədər qayğıkeş, həssas bir ürək sahibi olduğunun dəfələrlə şahidi oldum. Şirindil müəllim hər bir dissertantının, aspirantının elmi işinin plan-prospektinin detallarınacan işlənib hazırlanmasından tutmuş, onların nədən başlayıb nədə qurtarmağa, hansı ədəbiyyatdan istifadə edəcəklərinə, ən xırda detalların aydınlaşdırılmasına qədər öz məsləhətlərini onlardan əsirgəmir. Hətta yetirmələrinin əldə edə bilmədikləri elmi ədəbiyyatları da öz şəxsi kitabxanasından gətirməyin zəhmətinə qatlaşır.

Açıq etiraf etmək lazımdır ki, son illər cəmiyyətdə bir çox məqamlarda insanlar arasındakı əvvəlki isti, səmimi münasibətlər xeyli eroziyaya uğrayıb, adamların bir-birinə yadlaşması dərinləşib, əvəzində isə insanların hər şeydə bir təmənnə güdmək istəyi sanki dəyişməz həyat qanununa çevrilib. Elə bir çox insanlar da bu gün elmi rəhbər statusuna başqa bir prizmadan baxmağa başlayıblar. Bu baxımdan düşünürəm ki, elmi rəhbəri Şirindil müəllim kimi insanlar olanların bəxti hərtərəfli gətirib. Çünki o, özünə dissertant, aspirant seçəndə heç vaxt onların ictimai statusuna, maddi imkanına görə deyil, istedadına və insani xüsusiyyətlərinə baxaraq üstünlük verir.

İnsan şəxsiyyətinin tam açılmasında, məncə, birgə iş prosesinin rolu heç nə ilə müqayisə oluna bilməz. Burada insanlar bir-birlərini müxtəlif tərəflərdən daha yaxşı tanıyır, öz həmkarlarının sevincinə, ağrısına şərik

olur, zaman keçdikcə isə qaynayıb-qarışır, doğmalaşırlar. Ədəbiyyat İnstitutunun aparıcı şöbələrindən birinin rəhbəri kimi Şirindil müəllim işdə nə qədər tələbkardırsa, şöbə əməkdaşlarının üzləşdikləri hansısa problemlərin həll olunmasında o qədər yanımcıdır. Hər hansı bir çətinliyi olan əməkdaşların istənilən problemlərinin həlli üçün Şirindil müəllim dərhal müxtəlif instansiyalara müraciət edir, şəxsi nüfuzundan istifadə edərək problemin tezliklə həll olunmasına çalışır. Yaşlı əməkdaşların, səhhətində problemi olan işçilərin hər zaman qayğısına qalır, onlardan heç bir köməyini, yardımını əsirgəmir.

Onun rəhbərliyi ilə şöbənin hər bir iclası geniş elmi diskussiyaya, faydalı müzakirəyə çevrilir. Bu iclaslarda müasir ədəbiyyatşünaslıq elminin, ümumən ədəbiyyatın çeşidli problemləri təhlil olunur, görülmüş işlərə qiymət verilir, gələcək planlar təhlil edilir.

Onu da deyim ki, Şirindil müəllimin şöhrətin zirvəsinə gedən yolu heç də hamar olmayıb. Dünyaya dağlar diyarı Laçın rayonunun Əhmədli kəndində göz açan Şirindil Alışanlının uşaqlıqdan bir ayağı Bakıda, bir ayağı doğma Laçında olub. Böyük qardaşı, Azərbaycanın tanınmış qələm sahibi, gözəl şairimiz mərhum Hüseyn Kürdoğlu onun tale və sənət yolunda öz silinməz izini qoyub. Kiçik qardaşındakı istedadı və ədəbi təfəkkürü vaxtındaca hiss edən Hüseyn müəllim onu Bakıya gətirərək orta məktəbi burada oxumasını məsləhət bilib. Elə məktəb illərindən paytaxtdakı qaynar ədəbi mühitin canlı müşahidəçisinə çevrilən Şirindil müəllimin sonrakı elmi-ədəbi taleyinə bu amil öz silinməz möhürünü vurub. O illərdə Azərbaycanın tanınmış elm və sənət adamlarını vaxtaşırı Hüseyn müəllimin evində görməsi, onları yaxından tanıması, bir çoxları ilə birbaşa təmas qurması Şirindil müəllimin sonrakı peşə seçimində öz sözünü deyib.

Sonralar Şirindil Alışanlı 1970-1975-ci illərdə Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsində təhsil alıb, ədəbi tənqid üzrə ixtisas kursunu bitirib. Daha sonra isə 1977-1979-cu illərdə SSRİ Elmlər Akademiyasının M.Qorki adına Dünya Ədəbiyyatı İnstitutunda təhsilini davam etdirərək XX əsrin görkəmli estetikisi Yuri Borevin rəhbərliyi altında müvəffəqiyyətlə namizədlik dissertasiyası müdafiə edib. Bu yerdə dünya şöhrətli alimin öz keçmiş tələbəsi haqda iki il bundan qabaq yazdığı ürək sözləri Şirindil Alışanlı şəxsiyyətini daha aydın xarakterizə edən ən səmimi bir müəllim etirafıdır. Akademik yazırdı ki, əziz Şirindil, həyatda ömrün elə anları gəlib çatır ki, insan bir vaxtlar nəyisə öyrətdiyi tələbəsindən özü öyrənməyə başlayır. Sən indi o məqamda olan tələbələrdənsən və mən sənənlə qürur duyuram.

Şirindil Alışanlı hələ gənc yaşlarından cəsarətli qələm sahibi kimi tanınıb. Onun ədəbi tənqid sahəsində qələmə aldığı məqalələri o illərdə elmi-ədəbi ictimaiyyət tərəfindən mötəbər yanaşma kimi qəbul olunub. Həm də onun ənənəvi standartlardan fərqli, şablon düşüncədən uzaq, bəzən sistemin oturmuş yanaşmalarından köklü dərəcədə fərqlənən ədəbi baxışları çoxlarında təəccüb doğursa da, əsl elmi düşüncə tərəfindən məmnunluqla qarşılanıb. Hətta o zamanlar nüfuzlu kürsü sahibi olan bəzi qələm sahiblərinin ədəbi yaradıcılığına obyektiv tənqidçi sözü deməsi özünə qarşı müəyyən narazılıqlar yaratsa da, ancaq bu ədəbi nümunələrdəki obyektiv elmi təhlil, sərrast və dürüst analiz qarşı tərəfdən bir dəfə də olsun qarşılıqlı açıqlama gəlməsinə əl yeri qoymayıb.

Onu tanıdığım gündən Şirindil Alışanlıda müşahidə etdiyim ən üstün cəhətlərdən biri də onun sələflərinə olan böyük ehtiramı, qədirşünaslığıdır. Bir daha vurğulayım ki, onun bu yanaşmaları bütün təmənnalardan uzaq, yalnız insani duyğulardan boy verən, bir insanın öz dünəninə olan hörmətindən xəbər verir. Ədəbiyyatımızda və elmimizdə böyük xidmətləri olmuş, hazırda haqq dünyalarında olan bir çox alimlərimizin elmi-ədəbi irsinin qorunub-saxlanılmasında, onların təkrar nəşr edilərək gələcək nəsillərə çatdırılmasında Şirindil müəllimin xidmətləri ölçüyəgəlməzdir. Görkəmli ədəbiyyatşünas-alimlərimiz Yaşar Qarayevin, Azadə Rüstəmovanın, Zakir Məmmədovun, Hüseyn Kürdoğlunun, Ağa Laçınlının və adlarını çəkmədiyim neçə sələfimizin ədəbi irsinin yenidən işıq üzü görməsində bu gün onun çəkdiyi zəhmət bir insanlıq örneyidir.

Şirindil müəllimin ən böyük xidmətlərindən biri də illərdən bəri onun klassik ədəbi irsimizdən tutmuş müasir ədəbi nümunələrimizin yüksək tədqiq və tərtibatla nəşr edilərək Azərbaycan elmi-ədəbi ictimaiyyətinin xidmətinə verilməsiylə bağlıdır. Onun birbaşa rəhbərliyi və təşkilatçılığı ilə “Elm” nəşriyyatı tərəfindən nəşr olunmuş “Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi poetikası”, “XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri”, “XX əsr Azərbaycan şeiri antologiyası” çoxcildlikləri, “Yaradıcılıq metodu məsələləri”, “Ədəbi-nəzəri fikir iki əsrin qovşağında” və adlarını çəkmədiyim digər kitab və toplular bu qəbildəndir.

Şirindil Alışanlı yüksək erudisiyalı ziyalı, dərin elmi təhlil təfəkkürünə malik alim, vətəninin uğurlarını öz uğurları sayan, ağrılarını öz ağrısı hesab edən vətəndaşdır. Onun bu günə qədər işıq üzü görmüş “Sözün estetik yaddaşı” (1994), “Romantizm: mübahisələr, həqiqətlər” (rus dilində, 2000), “Ədəbi-bədii düşüncənin sərhədləri” (2010), “Müasir humanitar təfəkkür və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı” (2011) kitabları da uzun

illər elmi axtarışda olan bir alimin yüksək elmi sənətkarlıqla qələmə aldığı fundamental əsərlərdir.

Şirindil Alışanlı şəxsiyyətindən danışarkən onu yalnız bir alim kimi xarakterizə etmək də düzgün yanaşma olmazdı. O, yüksək elm təşkilatçısı, peşəkar nəşir, fəal ictimai xadim, milli dərdlərimizlə yaşayan narahət vətəndaşdır. Düşünürəm ki, onu oxuculara geniş təqdim etməyə də ehtiyac yoxdur. Çünki o, Azərbaycan ictimaiyyətinə qədərincə tanışdır. Vaxtaşırı onun televiziya kanallarında, müxtəlif mətbuat orqanlarındakı ayrı-ayrı ədəbi şəxsiyyətlər haqqındakı çıxışları, elmi-ədəbi irsimizin çeşidli problemlərinə güzgü tutan açıqlamaları da alim şəxsiyyətinin hərtərəfli açılmasında az əhəmiyyət daşıyır.

Şirindil Alışanlı elmi-ədəbi aləmdə qazandığı uğurlara, ictimai həyatdakı səmərəli fəaliyyətinə, nüfuzuna və yaşadığı ömür yoluna görə bu gün öz 60 illik yubileyini könül xoşluğu və böyük məmnunluqla qeyd etməyi çoxdan haqq etmiş bir Azərbaycan ziyalisidir. Ancaq mən yaxşı bilirəm ki, onun illərdən bəri doğma Laçınından, Qarabağından ayrı düşməsi bu sevinci bütöv yaşamasına imkan vermir. Elə bir an olmur ki, onun söhbətlərində yurd itkisinin ağrısını, naskilini hiss etməyəsən.

Mən bu yazımda illərdən bəri tanıdığım Şirindil müəllimin xarakterindəki müsbət cizgilərin çox az bir hissəsinə güzgü tutmağa çalışdım. Xatırladım ki, bu günlərdə dəyərli müəllimim Şirindil Alışanlının anadan olmasının 60 ili tamam olur. Ömür Tanrının insana verdiyi bir qismət payıdır, onu qiymətə mindirmək, zینətləndirmək isə insanın öz boynuna düşən yüküdür. Elə Şirindil müəllim də ömrün əsl dəyərini bilən insanlardan biridir.

Dəyərli alimimizi 60 illik yubileyi münasibəti ilə tələbələr, həmkarları və iş yoldaşları adından ürəkdən təbrik edir, ona uzun ömür, möhkəm can sağlığı, ailə xoşbəxtliyi, işlərində və elmi yaradıcılığında yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram. Sonda isə təbrikimi mərhum şairimiz Hüseyn Kürdoğlunun onun 50 illik yubileyinə həsr etdiyi şeiri ilə təmamlayıram:

Yaz, yarat, qələmindən dürdanələr saçılısın,
Əsrlər gizlicində bağlı sirlər açılısın.
Pas tutmuş ehkamların daş-divarı uçulsun,
Mən də qoca yaşında baxım, sevinim, gülüm,
Ay istəkli qardaşım, əzizim, Şirindilim!

İlham MƏMMƏDLİ

AXTAR BABALARI

İDRİS ALMƏMMƏDOV

Alməmmədov İdris Həməzə oğlu 1933-cü ildə Laçın rayonunun Arduşlu kəndində anadan olmuş, ilk təhsilini Piçənis kənd məktəbində almışdır.

1971-ci ildə politexnik texnikumunu bitirən İdris Alməmmədov gənc yaşlarından məsul vəzifələrdə çalışmışdır. O, uzun müddət kolxoz sədri və meşə idarəsində nəzarət sədri işləmişdir. Kolxoz sədri işlədiyi dövrdə daim kənddə abadlıq işləri aparmışdır. Arduşlu kəndində orta məktəb, mədəniyyət evi, sağlamlıq mərkəzi, kitabxana, mağaza, poçt şöbəsi, kolxoz idarəsi və s. kimi obyektlərin tikilməsi onun adı ilə bağlıdır.

Həm də böyük bir ailə başçısı, 12 övlad atası olan İdris kişi 8 oğlu ilə bərabər könüllü müdafiə dəstəsinin üzvü idi. Laçının işğalı zamanı kənddə qalan bütün kolxoz maşınlarının və digər maşınların siyahısını tutmuş, qadınları və uşaqları müharibə bölgəsindən sağ-salamat çıxarmışdır.

1991-ci ildə Haramı adlanan ərazidə 100 hektarlıq sahədə əkdirib-becərtiyi taxılı 1992-ci ildə Ağcabədi rayonunda məskunlaşan məcburi köçkünlərə paylatmışdır.

Kiçik oğlu Ehtiram Qarabağ müharibəsində şəhid olmuşdur. Bir oğlu Qarabağ müharibəsi əlili, 6 oğlu isə müharibə veteranıdır. Özü də Qarabağ müharibəsində şəhidlik zirvəsinə yüksələn İdris Alməmmədov təkcə Arduşlu kəndində deyil, bütün rayon əhalisi arasında böyük hörmət qazanmışdır.

Təqdim etdi: Günel İDRİSLİ
Laçın rayon 10 №li
tam orta məktəbin şagirdi

AĞLAYAN ADAM
(Hekayə)

Şəhərin böyük dəmir qapılarından içəri girən bu özgə adam yoluna çıxan hər kəsi heyrləndirirdi. Sağından-solundan ötüb keçən yad kişilərin, qadınların, uşaqların üzünə-gözüne baxa-baxa gülümsəyib ağlayırdı və şəhərə yenidən girən bu gəlmə adamın ağladığını görünəndə yoluna çıxan hər kəs ayaq saxlayıb qoşulurdu ona. Birlikdə ağlayırdılar.

Necə saatıydı şəhəri gəzib dolaşırdı. Həvəslə parklara baş vururdu, muzeyə, zooparka tamaşa edirdi, metroya girirdi, fəvvarələrə baxırdı. Və baxa-baxa qarşısına çıxan hər kəsi, hətta heyvanxanadakı canavarı, pələngi, tutuqşunu da gülə-gülə süzüb ağladırırdı.

Yad adamın şəhərə gəlməkdə bir məqsədi varıydı. Bu şəhərdə hamının toplaşdığı səsli-küylü xalq meydanını görmək, həmin yerdə doyunca eninə-uzununa gəzmək istəyirdi. Hələ də Azadlıq meydanını axtarırdı yad adam.

Qarşısına çıxan hər kəsin üzünə gülürdü, gözləri yaşarırdı və adamlar iyunun cırhacırında bu qərrib adamı görünəndə qan-tər içində hönkür-hönkür ağlayıb yerlərindəcə donub qalırdılar. Sonra yad yoluna davam edirdi...

Ağlargozlü, gülərgözlü axtarmaqdan, gəzməkdən yorulmaq bilmirdi...

Sağa buruldu, tələsik o taya adlamaq istədi, ancaq prospektdə yol hərəkəti qaydalarını pozduğundan onu saxlayan polis ağlaya-ağlaya qolundan yapışıb həlim səsle haradan gəldiyini soruşdu, sənədlərini tələb etdi. Gözü yaşlı, dodağından gülüş əskilməyən qonaq çox danışmadı, qıscaca cavab verdi: "Vaveyla vilayətindənəm". Adamın səssizcə, dayanıbdurmada, özü də gülə-gülə ağlamasına ürəyi tab gətirməmişdi ona qoşulub ağlayan polis nəfərinin. "Get! Eybi yox, bir dəfə sənə görə də mən qanunu pozaram. Necə cəriməliyim, ürəyim gəlmir axı?"

Polis ona Azadlıq meydanına necə gedəcəyini başa saldı, sonra köhnə dostlar kimi ağlaya-ağlaya, gülə-gülə öpüşüb-görüşüb ayrıldılar. Ağlaya-ağlaya, yayın istisində bu boyda şəhərdə yoluna çıxanın ürəyini xarab edib ağlada-ağlada, nəhayət, gəlib çıxdı mərkəzi meydana. O yana-bu yana yeridi, görməmiş adamlar tək hər addım başı çömbəlib Azadlıq meydanı adlanan bu yerin toz basmış daş-kəsəyini sıgalladı, iylədi, əlləriylə qarış-qarış ölçdü. Ayağa qalxdı, meydana tək idi, adam da yox idi üzünə gülüb ağladaydı. Deyəsən, çoxdan bura ayaq basan yox idi. Hamı aralıdan ötüb-keçirdi, özü də tələsə-tələsə.

Qəfildən səs eşitdi, diksinib çevrildi, qolundan yapışan qara paltarlı, cüssəli kişi qonağın gözlərinin içinə baxa-baxa salam-kələmsiz dilləndi: “Burda dayanmaq olmaz!”. Başını tərpedə-tərpedə güldü, amma qaşqa-baqlı adam üz-gözünü turşutdu.

Qərib adam boğuldu, udqundu, gözü açıxdı, ancaq nə illah elədisə ağlaya bilmədi. Dünyadan vaxtsiz köçən anasını, itkin qardaşını da xatırladı ki, bəlkə ağlamağına kömək ola, amma xeyri yox idi. Möcüzəydi, sanki bir anın içində qurudu göz yaşları. Böyük şəhərə ağlaya-ağlaya gərən, yüzlərlə yerlini gülə-gülə gözüyaşlı qoyan adamı günün günorta çağı bir kəlməylə beləcə kiritdi Azadlıq meydanının qara paltarlı qoruqçusu. Onu meydandan uzaqlaşdır-aşaqlaşdır-aşaqlaşdır hələ məsləhət də verdi: “Get dəniz qırağında bir az gəz, siqaret çək, gözəl bulvarımız var bizim, başın elə qarışacaq ki... Burda durma. Nə sırtıq-sırtıq gülürsən, ay kişi?! Haydı!”.

Oqtay QORÇU

MƏKTƏBLƏRİMİZ

TARİXƏ QOVUŞAN MƏKTƏB

Qarıqışlaq kəndi Laçın rayonunun mərkəzi hissəsində, uca dağların ətəyində, çökək bir vadidə yerləşirdi. Lap qədimlərdə Qarıqışlaq kəndində alban tayfaları məskunlaşmışlar. Bu faktı kənddə olan tarixi abidələr: Ağoğlan kilsəsi, Dəmirovlu Pir türbəsi, Sultan və Baba türbəsi, etnik alban tayfa adlarının qalıqları da sübut edir. Həmin tayfalar Savir, Oğuz və s. türk tayfaları ilə qaynayıb qarışmışlar. Qədim yaşayış məskəni olduğuna görə bu kəndə Qarıqışlaq – yəni köhnə qışlaq yaşayış məskəni adı verilmişdir. Kəndin içərisindən mənbəyi Minkənd dağlarından başlayan Qırxbulaq çayı axıb keçirdi. Bu, kəndin iqtisadiyyatında mühüm rol oynayırdı. Qarıqışlaq kəndi nahiyyə mərkəzi olmuşdur. İlk məktəb və poçt xidməti bu zonada Qarıqışlaq kəndində yaranmışdır. Əvvəllər Minkənd də daxil olmaqla zona kəndlərinin uşaqları təhsil almaq üçün Qarıqışlaq kənd orta məktəbinə oxumağa gəlmişlər. Sonralar kəndlər inkişaf edərək böyümüş və ibtidai, səkkizillik məktəblər təşkil olunmuşdur. Qarıqış-

laq kənd orta məktəbində çalışan Behbud müəllim, Əşrəf müəllim, Əliş müəllim, Şeyli müəllimə, Mariş müəllimə şagirdlərə əlifba və sadə hesab çərçivəsində savad öyrətmişlər. Əlaçı və dərs demək bacarığı olan İbiş Əsgərov hələ şagird ikən müəllimlik fəaliyyətinə başlayır. Ətraf kəndlərin uşaqları da axın-axın Qarıqışlaq kənd orta məktəbinə gəlib ilk təhsillərini məhz bu müəllimlərdən almışlar. Tədrisən siniflərin sayı artır, paralel siniflər yaranır. Qarıqışlaq kəndi sovetlik idi. Ətraf kəndlər: Hacılar, Quşçu, Mirik, Sadınlar, Bozlu, Mişni, Soyuqbulaq, Kosalar, Sultanlar və s. kəndlərin uşaqları bizim kənd məktəbində təhsil almışlar.

Məktəb çayın kənarında Göy Düz adlanan sahədə yerləşirdi. Məktəb binası iki hissədən ibarət idi. İkimərtəbəli binanın qarşı tərəfində ilk məktəb binası yerləşirdi. Geniş, işıqlı otaqları olan bu binada kitabxana, oğlan-qız yataqxanaları, kinoqurğu otağı, müxtəlif texniki vəsaitlər saxlanılan otaq, kimya fənninə aid laboratoriya, direktor kabinetini və müəllimlər otağı yerləşirdi. Binanın qarşısında kiçik dəhliz var idi. Tədbirlər, şənlik və mərasimlər bəzən açıq havada, bu həyətdə keçirilirdi. Həyətin o biri başında böyük idman meydançası var idi. Burada hansı idman yarışları keçirilməmişdi! Sinif otaqları və bəzi fənn kabinetləri ikimərtəbəli binada yerləşirdi. Bütün dərslər fənn kabinetlərində keçirilirdi. O biri binada bir neçə fənn kabinetləri və sinif otaqları var idi. İdman meydançasının üst tərəfində məktəbin internatyanı yeməxanası yerləşirdi. Həm ətraf kənd uşaqları, həm də kənddən olan imkansız ailələrin uşaqları üçün bu yeməxana isti ana qucağına bənzəyirdi. Baş aşpaz Gülxara xala bişirdiyi dadlı yeməkləri ilə şagirdlərin qayğısına qalırdı.

Məktəbin çaya tərəf olan arxa hissəsi böyük meyvə bağı və tərəvəz sahəsi idi. Hər il bol məhsul toplanar və məktəb müəllimləri arasında bölünərdi. Bağın meyvəsi şagirdlərə məxsus idi. Göy rəngli, turşaşirin alma ağaclarının meyvəsini şagirdlər yetişməmiş yeyib qurtarardılar. O səhnə necə də gözəl idi.

Məktəbdə radio qovşağı fəaliyyət göstərirdi. Hər bir şagird haqqında, gündəlik dərslərdən aldıkları qiymət haqqında valideynlərə müntəzəm olaraq məlumat verilərdi. Hətta kənd əhalisinə toy məclislərinə dəvət radio qovşağı vasitəsilə verilərdi. Radio qovşağı işə düşəndə hər kəs işindən əl saxlayıb deyilənləri dinləyərdi. Məktəbdə tez-tez yaşlı nəsil ilə şagirdlər arasında görüşlər və tədbirlər keçirilərdi. Bu da yeniyetmə və gənclərə doğru yol tutmaqda çox böyük kömək edirdi. Məktəb həyatı şagirdlərlə bərabər kolxoz işində fəal iştirak edirdilər. Ot yığımı, sahələrdə iməciliklər keçirmək məktəb həyatının bir hissəsi idi. Fənn olimpiadala-

rında məktəb şagirdləri coşqu ilə iştirak edər və uğur qazanardılar. Məktəbdə adlı-sanlı, nüfuzlu müəllimlər gənc nəslin elmlə tanış olması, ali təhsil alması üçün sanki bir-biriləri ilə yarışa girmişdilər. Hər kəlmələrində dərin hikmət olan, tədris etdikləri fənni şagirdlərə canı-dildən öyrədən, Vətəni, xalqı sevməyi, elmi dərinlikdən öyrənməyi onlara aşılaraq aşımaq, ağbırçək, ləyaqətli müəllimlər həm məktəbin, həm də kənd əhalisinin döyünən ürəyi, görün gözü idi. Ötən əsrin 60-70-ci illərində ölkədə un-çörək qıtlığı yarananda müəllimlərə ərzaq payı ayrıldı, onlar da bu ərzaq paylarını kəndin imkansız ailələrinə verirdilər.

Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimləri – Əsgərova Suqra, Cəbrayıl Teymur, Məmmədov Əliş, Tarverdiyev Nəriman, fizika-riyaziyyat müəllimləri – Əsgərov İbiş, Mirzəyev Ələsgər, Kazımov Eldar, rus dili müəllimləri – Mehriyev Çingiz, Minkəndli Məmməd müəllim, kimya müəllimi Mehdiyev Səhəd, ibtidai sinif müəllimləri – Qurbanova Yasəmən, Səlimov İsmayıl, Mirzəyev Haqverdi, Həsənov Həsən, Cəbrayıl Roza, coğrafiya müəllimi Mehriyev Əvəz, biologiya müəllimi Quliyev Əliş, tarix müəllimi Məhyəddin müəllim, xarici dil müəllimi İbrahimov Misir, hərbi hazırlıq müəllimi İlyasov Məhəmməd. Bu müəllimlər gözlərinin nurunu, ürəklərinin yağını şagirdlərin təhsil almaları üçün damla-damla əridən cəfakəş insanlar olmuşlar. İbiş müəllim şagirdlərin şəxsi həyatı üçün də zəhmət çəkər, onların həyatda öz yerlərini tutması üçün hər əziyyətə qatlaşırdı.

Kəndin ilk ziyalı qadın müəllimləri Suqra Əsgərova və Yasəmən Qurbanova şagirdlərin ən çox sevdikləri və hörmət bəslədikləri müəllimlər idilər. Valideynlər hər iki müəllimənin üstündə dava salardılar ki, onların uşaqlarına məhz bu müəllimlər dərs desinlər.

Sovet hakimiyyətinin təzadlı illərində fəaliyyət göstərən müəllimlərin əməyi hədəfə getmədi, onlar yeni müəllimlər – Nuruyev Kamal, Musayev Şakir, Cəbrayıl Vəqif, Alyarov Elxan, Tanrıverdiyev Bəylər, Qurbanov İldırım, Qurbanova Səmərqə və b. yetişdirdilər. Elmin müxtəlif sahələrində çalışan məktəb yetirmələri: hüquqşünas Telman Tanrıverdiyev, mühəndislər Eyvazov Şahin, Səlimov Akif və s., ixtisaslı zootexniklər Əsgərov Rəhman, Əsədov Əli, Əsədov Sahib öz doğma kəndlərində xalqa ləyaqətlə xidmət edirdilər. Savadlı həkimlər Əsgərova Kubra, Eyvazov Süleyman, Əsgərova Zərifə, Dadaşov Şakir, Məmmədov Fəxrəddin kənd məktəbinin adla deyilən yetirmələri olublar. Məktəbin dərs əlaçları və nümunəvi şagirdləri olan bizlər – bu məqalənin müəllifi Rəfiqə Əsgərova, Mirzəyeva Gilə, Əsgərov Nadir, Mirzəyev Rəfail, Məmmədov Nurəddin,

Mehrəliyev Ənvər, Səfərov Elman, Tanrıverdiyeva Nuridə, Səfərova Nərgiz, Mirzəyeva Xavər, Quluyev Bakir, Həsənov Tahir, Quluyeva Nigar, Cəbrayıllova Xuraman, Sarıyeva Pəri və b. unudulmaz, yaddaşlarda silinməz izlər qoyan ideal müəllimlərdən dərs almışıq.

Alim qardaşlar Zakir və Sabir Cəbrayıllovlar Qarıqışlaq kənd orta məktəbinin yetirmələridir. Ətraf kəndlərdən məktəbdə təhsil alan çoxlu sayda yetirmələr də müxtəlif yerlərdə, müxtəlif sahələrdə çalışmışlar və çalışırlar. Onlar həmişə məktəb müəllimlərindən ehtiramla danışirlar. Həmin müəllimlərin köməyi ilə kənddə bir neçə yeni obyekt yarandı və gənclərin işsizliyi aradan qaldırıldı. Yeni tipli mağaza tikildi və ixtisaslı məktəb yetirməsi Əsgərov Rafiq həm kənd əhalisinə, həm də ətraf kəndlərin əhalisinə layiqli xidmət etdi. Kənddə tikiş sexi təşkil olundu. Məktəbin yetirməsi Süleymanov Maarif sexə başçılıq edirdi və qız-gəlinlər işlə təmin olundular. Yeni üçmərtəbəli məktəb binasının tikintisinə başlandı. Bu iş məlum hadisələrə görə yarımçıq qaldı.

Məktəb direktorları məktəbin özündə çalışan müəllimlər olmuşlar, hər biri öz vəzifə borcunu ləyaqətlə yerinə yetirməyə çalışmışdır. Əsgərov İbiş, Tarverdiyev Əliş, Mehrəliyev Çingiz, Əsgərova Suqra, Cəbrayıllov Vaqif xalq arasında dərin nüfuz qazanmış və bütün şagird kollektivinin yaddaşında silinməz, əziz xatirələrlə yaşayan məktəb direktorları olmuşlar. Kənd uşaqlarının təhsil almaları üçün gərgin çalışan, imkansız ailələrin uşaqlarına maddi və mənəvi dəstək verən hər bir direktorun xalq arasında öz yeri olmuşdur.

Yarandığı gündən kişi müəllimlərin başçılıq etdiyi Qarıqışlaq kənd orta məktəbinə, nəhayət, 1975-ci ildən etibarən qadın müəllimə Suqra Əsgərova direktor təyin edildi. Ağır təbiətli, nurani, ləyaqətli qadın olan Suqra xanım Əsgərova hər bir şagirdə doğma ana kimi yanaşar, qayğılarına qalar, var qüvvəsi ilə çalışardı. Təsədüfi deyil ki, məktəb yetirmələri arasında ziyalı təbəqənin çoxluq təşkil etməsi məhz Suqra müəllimənin direktor işlədiyi illərin payına düşür. Bu üstünlüklərinə görə o dəfələrlə rayon təhsil şöbəsinin təşəkkür və mükafatlarına layiq görüldü. Təhsildən kənarda qalan bəzi qız şagirdlərin hamısı məktəbə cəlb olundular. On il məktəb direktoru işləyən bu yüksək dünyagörüşlü, ağbirçək müəllimə ana dərs dediyi şagirdləri tərəfindən hörmətlə xatırlanır və adı çəkiləndə kövrəlməyə bilmirlər. Direktor-müəllimlər olan İbiş Əsgərova və Çingiz Mehrəliyevi həm məktəbin, həm də rayonun "nəhəng müəllimlər"i adlandırırdılar. İbiş müəllim nəinki kəndin, həm də rayonun ictimai işlərində fəal iştirak edər, xalqın xeyrinə olan məsələlər həll olunmayınca rahatlıq

tapmazdı. Daima kənddə yeniliklərin olmasını istəyən, gənclərin hər hansı bir peşə-sənət öyrənmələri üçün çalışan İbiş müəllimi kənd əhalisi öz-özünə arxa, kömək sanar və onunla fəxr edərdilər.

Məlum hadisələr zamanı müxtəlif sahələrdə təhsil almış gənclərimiz ölkənin müxtəlif yerlərində öz fəaliyyətlərini davam etdirirlər. Məktəb yetirmələri olan əlaçı şagirdlər Əsgərov Vüqar, Əsgərov İlqar, Quliyeva Həcər, Quliyev Vüqar və başqaları müəllimlərinin davamçıları olaraq şərəfli müəllim sənətinə yiyələniblər. Qarıqışlaq kənd orta məktəbi həm nüfuzlu müəllimlərinə, həm də ziyalı təbəqə yetirdiyinə görə həmişə rayonun qabaqcıl məktəblərindən biri olub. Adı dillər əzbəri olan, şöhrətli müəllimləri ilə tanınan məktəb bu gün bir neçə yerə parçalanmışdır. Biz o doğma kənddən və məktəbdən çox-çox uzaqlarda ürəyi nisgilli fəaliyyət göstəririk. Artıq o müəllimlərin çoxu həyatda yoxdur. Allah rəhmət eləsin onlara, qalanlara isə uğurlar.

Haradasa bir məktəb var idi, axın-axın şagird, müəllim ömürlərinin çoxunu o məktəbdə keçirmişlər. Adı kimi özü də tarixə qovuşan məktəb.

Rəfiqə ƏSGƏROVA,
*Laçın rayon Ağanus kənd
orta məktəbinin müəllimi*

ANA MƏKTƏB

Niyə kəsilibdir hayın-harayın,
Bizləri qoynuna alan, a məktəb.
Hanı nəhənglərin, hanı dövrünün,
Yadların əlində qalan, a məktəb.

Həmişə gün kimi işıq saçmısan,
Gələcək nəsillə yollar açmısan.
Həsrətinə dözmək deyilmiş asan,
Qəmli xəyallara dalan, a məktəb.

Yazılmır jurnalın, çalınmır zəngin,
Övladların düşüb səndən didərgin.
Susubdu radion, gəlmir xəbərin,
Bağlanıb get-gəlli yolun, a məktəb.

O qaynar həyatın yoxa çıxıbdı,
Həsrətin qəlbləri yaman sıxıbdı.
Məzunların sənsiz çox darıxıbdı,
Bizlərə əlçatmaz olan, a məktəb.

Robin ZİGER

**ZƏFƏR ÜÇÜN DOĞULANLAR
(Seçməli ixtisarlarla)**

**-Davamı-
CƏSARƏT**

Uğur, gerçək bir özünü həsr etmə ilə yanaşı cəsarət də istər. Əksəriyyət bizim cəsarəti qəhrəmanlıqla bircə düşünürük, amma bir-birilə nə qədər bağlı olsalar da, qəhrəmanlıq bəlkə də daha çox həyatın təhlükədə ola biləcəyi müstəsna hallarda sövqi-təbii ola bilən şəxsi reaksiyalarla əlaqəli ola bilər. Qəhrəmanlıq ömrümüz boyu heç vaxt sənaya bilməyəcəyimiz bir potensialdır. Hərçənd cəsarət hamımızın sahib olduğu və hər gün yararlanmağımız gerekən bir keyfiyyətdir və uzun sürə qullandığımız təqdirdə gözəçarpan dərəcədə bir irəliləmə baş verdiyinin fərqinə varırıq.

Cəsarət, hansı səbəblə bağlı olmasından asılı olmayaraq, instinktiv olaraq qorxduğumuz bir şeyi edə bilmək qabiliyyətidir. Bu, hər gün yaşadığımız hər bir şey – lağ, gülüş hədəfi olmaq qorxusu, uğursuzluq qorxusu, dəyişmə qorxusu və ya təbii olaraq çəkdiyimiz, geri çəkildiyimiz bir yığın başqa şeydir. Geri çəkilib, çünki bu zaman özümüzü güvəndə hiss edirik və bu halda nail olacağımız şey böyük bir məqsəd olmasa da, ən azından duyduğumuz və alışqın olduğumuz bir şey olacaqdır.

Fəqət vərdisəkar olduğumuz şeylərlə qaldıqca, dəyişmə get-gedə güclənir, riskdən daha çox qaçmağa başlarıq və bizi, hər şeyi olduğu kimi saxlamaqdan məmnun edən əngəlləri gücləndirmiş olarıq. Uğur, başarı, yalnızca özünə inamı və bacarma şövqü olan fərdlər qorxularını dəf edib təcrübələrindən dərs aldıkları halda gəlir.

Yalnızca böyük uğursuzluqlara cəsarət edənlər böyük uğurlara çata bilərlər.

Robert F.Kennedi (1925-1968)

ABŞ-ın keçmiş prezidenti

Uğura yönəlmiş, başarıya fokuslanmış insanlara əngəl olan uğursuzluq qorxusu deyil, həyatlarını dolğun yaşamama və nail olmağa əsla səy göstərmədikləri şeylərə görə peşmanlıq qorxusudur. Ən başlıcası, güvənlik, təhlükəsizlik toruna düşməmək və uğursuz cəhdlərlə bağlı xətalardan dərs almaqdır.

Ömrümüzün sonunda başarısız olduğumuz şeylərdən peşmanlıq duymuruq, istədiyimiz və onlara nail olmaq üçün heç bir təşəbbüsdə bulunmadığımız şeylərə görə peşmanlıq duyuruq.

Fərz edək ki, öz işinizi qurmaqla məşğulsunuz. Yataq otağınıza bir faks xətti çəkdirir, blanklar çap etdirir, öz bölgənizdə əl elanları yapışdırır və müştərilərə yüz dənə məktub göndərirsiniz. Faydası olmur. Beləcə

bir sonrakı addım kimi görüşmələrə getmək barədə qərar verirsiniz: o dəhşətverici, soyuq telefon danışqları. İş ondadır ki, nə qədər çabalayırsınız çabalayın, hər dəfə nömrələrin yarısını çevirdikdən sonra vaz keçmək istəyirsiniz. Özünü dəv gəlsəniz belə, elə gərgin olursunuz ki, diliniz dolaşır, aradığınız üçün üzr diləyir və görüş təyin etməyə müvəffəq ola bilmirsiniz. Nədən? Çünki rədd edilmə, xor görülmə qorxusu özünü bu işə həsr etməkdən çəkinməyə yol açır. Xəyali uğursuzluq duyğumuz xəyali uğur duyğumuzdan daha güclüdür. Bu halda bizə gərəkən şeylər – cəsarət, hədəf qoyma, gələcək uğurumuza heç bir şübhə duymama, hədəfə tam şəkildə fokuslanma və heç bir şərt altında niyyətinə dəv keçməməkdir.

O çox qorxulan telefon danışqlarına gəlincə, yaratdığınız sərhəd-qoyucu inamı yerindən sökənədək gündə beş, sonra iyirmi, sonra qırx və s. telefon danışğı aparmağı öhdənizə götürün. O zaman bu soyuq telefon qonuşmasını ən azı prosesin zəruri bir tərkib hissəsi kimi qəbul edə bilərsiniz.

Həyatda dəf olunması gərəkən əsl qorxu uğursuzluq qorxusunun özüdür. Uğursuzluq ibrət dərəsi alınacaq bir şeydir: daima uğursuz olmağa məhkum olduğunuzun bir sübutu deyildir. Müasir dövrün ən böyük qolçusu olan Jack Nicklaus (Cek Nikous) məsləyə yenidən başlayan gənc bir peşəkara başanlı olduğından çox-çox daha artıq başarsız olduğunu əsla unutmadığını söyləmişdir.

Uğursuzluğu, öyrənmə əyrisinin bir parçası olaraq görməyi öyrənməliyik. Uğursuzluq işimizi doğru yapmadığımız anlamına gəlir. Amerikanın sürəklən ən yüksək performans (üstün göstəricilər) göstərən ən başanlı satıcılarıyla bağlı araşdırmalar, onların ortağ cəhətlərinin altıncı və ya yeddinci təşəbbüsdən sonra görüş alıb məhsullarını sata bildikləri olduğunu göstərməkdədir. Bu satıcılar şanslı deyildilər, rədd edilmə qorxusunu yenə biləcəv qədər cəsur və özlərini bu məsləyə həsr edənlərdən idilər.

Bu cəsarəti haradan tapırsınız? Cavab sadədir. Hədəfinizə elə qəti bir şəkildə odaqlanın (fokuslanın) ki, ona nail olma yönündə atılan hər addımı prosesin bir parçası kimi görəsiniz və anlayasınız.

Qorxdığınız şeyi edin, o zaman qorxunun ölümü labüddür.

Ralf Voldo (Ralfh Waldo) Emerson

İNAM

Şəxsiyyət (mənlək) obrazının önəmindən artıq bu bölümədə söz açmışdım. Mənlək obrazınız insanların sizdə gördüyü şeydir. Bir şəxsin düzgün adam olmadığını hər kəs dürüst bir şəkildə dərk edər, dünyadakı bütün imic yapma və bəzəmə üsul və yöndəmləri insanın anormal mənlək (şəxsiyyət) obrazını, yəni əsl simasını uzun sürə gizləyə bilməz.

İnamınız və inanclarınız şəxsi dəyərlərinizi təmsil edirlər. Onlar problemlərə necə yanaşacağınızı, durumlara necə reaksiya verəcəyinizi, davranışınızın bütün yönlerini necə idarə edəcəyinizi bəlliləyər. Öz dəyərləriniz bədəninizdəki DNT kimidirlər; bədəninizin hansı hissəsindən örnək götürürsünüz götürün, içindəki bilgilər tamamilə eynidir. Cismani quruluşunuzun layihəsini oluşturan bu bilgidir. Buna bənzər olaraq şəxsi dəyərlərinizin davranışınızın hər yönündə bilgi verən bir tutarlılığı vardır. Bu üzdən bacaracağınıza qəti inandığınız təqdirdə dərhal hər şey mümkün hala gəlir. Güclü bir inam sistemi fərdlərin imkansız görünən amallara nail olmalarını, qorxunu, gülüş hədəfi olmaq qorxusunu, çətinlikləri hətta, ağrı-acını yenmələrini mümkün edə bilər; güclü bir inam sistemi onların özlərini şəxsi səviyyədə zorluq və kəcliklərdən uzaq tutmalarını mümkün edə bilər. Lakin ummaq və inanmaq ayrı-ayrı şeylərdir. Ummaq – məqsədə doğru getmək deyildir. Kaşkidən heç nə hasil olunmaz.

Qatarınız yanlış bir xətt üzərindədirsə, varacağınız hər stansiya yanlış stansiya olacaqdır.

Bernard Malamud (1914-1986)

Amerikalı yazıçı

Şəxsi inamınız və inanclarınız yalnızca əməllərinizin təməli deyildir, onlar düşüncə formanızı etkiləyir. Düşüncə tərzinizsə necə hərəkətə keçəcəyinizi, necə davrandığınızı və həyatınızı necə yaşadığınızı birbaşa etkilər.

İki adam həbsxana barmaqıqlarından dışarı baxar; biri palçıq görər, o birisə ulduzları.

**Frederik Lanqbric (Langbridge)
(1849-1923)**

QORXU

Özünü həsretmə, cəsarət və inam nə qədər güclü olarsa, qorxumuzu anlamamıza o qədər yardımçı olurlar. Özlüyündə qorxu pis bir şey deyildir. Qorxu reaksiyası ciddi təhlükələrə qarşı bizi ayıq-sayıq tutan bir instinkt, bir sirena qurğusudur; fəqət adi həyatımızda çeşidli qorxu təpkilərlə qarşılayacağımız təhlükəli durumlar çox olmur. Qorxu ürəyimizin dəli-cəsinə atılıb-düşməsinə, ovuclarımızın tərləməsinə və mədəmizin qısılmasına (biz buna ürəkqısıılma deyirik – Y.O.) səbəb olur.

Qorxdığınız halda özünüzdən nədən və nə üçün qorxdığınızı soruşun. Əlbəttə, əksərinin kökü uşaqlıq sarsıntılarına qədər uzanan fobiyalardan bəhs etmirəm; bunlar aşkar olunduğu halda dərhal oluna bilərlər. Gerçək budur ki, qaçılmaz olduqlarına inamımız nə qədər çox böyüyürsə, zehnimizdə gələcək gerçək olaylar o ölçüdə müəyyən bir şəkildə alırlar. Və əksər hallarda, bir dəfə qüvvətlə inanılan şey elə o şəkildə də gerçəkləşir.

Qorxu bizi öz keçmişimizin dustağı edər. Əlbəttə, bu belədir. Keçmiş hər zaman daha güvənlidir, çünki dəyişməzdir. Keçmiş düşünərkən xoşbəxt məqamları seçməyə meylliyik. Ancaq unutmaq lazım deyildir ki, gələcəkdə olacağından qorxdığımız şey hər nə qədər belə görünsə də, gerçəkdə olmamışdır. Qorxunun xəyali, illüziyalı təbiətini tanıyın və keçib getməsinə izin verin. Xəyalınızda uğurlu bir sonuc canlandıraraq onu qorxunun yerinə qoyun, bütün güc və səylərinizi bu yeni gələcəyin gerçəyə dönüşməsi üçün toparlayın.

MOTİVASIYA¹

Bir adam gecə növbəsindən sonra evinə məzarlığın içindən keçən kəsdirmə yolla getməyə qərar verdi. Bərk yağış yağır, külək əsirdi. Birdən qaranlıqda yeni qazılmış bir məzarın içinə düşdü. Bədəni əzilmiş, islanmış, palçığa batmışdı. Buna çox əsəbiləşsə də, gücü yerindəydi və dışara çıxmağa qərarlıydı. Beləcə hoppanmağa çalışdı. Bu fayda vermədikdə qaçıb yuxarı çıxmağa cəhd etdi. Yenə olmadı, bu üzdən indi də dırmanmağa girişəcəkdi. Amma torpaq gilli idi və tutuna bilmədi. Bir küncə qıvrılıb canını isti saxlamağa və səhər açılanda yardım istəməyə qərar verdi. Yönləşib yuxuya daldı.

Necə oldusa, iyirmi dəqiqə sonra elə həmin yolla məzarlıqdan keçən başqa bir adam da bu yeni qazılmış görünüşə yuvarlandı. Bu adam sıxsqa və gücsüzdü. O da öncə məzarın kənarına sıçramağı, sonra dırmanmağı düşünürdü (sınaqdan keçirdi), amma bacarmadı. Düz 15 dəqiqə boyunca qurtulmağa çalışdı, amma boşuna. Əldən düşmüş bir halətdə qaranlıq və yağmurda orada dururkən, anıdan məzarın küncündən bir səs eşitdi: “Sən əsla buradan çıxma bilməyəcəksən” – dedi bu uğursuz səs.

Fəqət o çıxdı. Səsi eşidər-eşitməz özünü toplayıb bayıra atlandı.

Motivləndiricilər bizə fəaliyyət üçün ilham verən güclü katalizatorlardır. Onlar istər aclıq kimi təməl bir güdü (sövq), istərsə də məzardakı səs kimi dramatik xislətli olsunlar, mötəbər xəyallarımızı, arzularımızı alovlandırırlar. Aclıqla yanaşı diri qalma və sığınma da təməl motivləndiricilərdir. Aclıq bizi yeyəcək tapmağa, isinmə ehtiyacımızsa sığınacaq bulmağa motivləndirir (sövq edir).

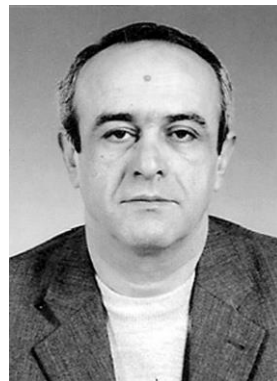
Xızla, sürətlə böyüməkdə olan şirkətlər heç bir zaman saxta bir güvənlik duyğusu içində gəlməyə izin vermədən özlərini sürəkli olaraq motivləşmiş durumda tutarlar. Özlərinə daim yeni hədəflər qoyarlar. Yaşlı düşünülmüş və strategiyaları işlənib hazırlanmış bir iş planı çərçivəsin-

¹ Motiv – fransızcası “motif”, latınca “motio” – hərəkət, devikmə sözündən götürülmüşdür, hərəkətverici, sövqedici, devikdirici səbəb deməkdir – Y.O.

də, konkret bəllilənmiş şərtlər içində uğurlu, başarılı olmağa motivlənməmişlər. İşlərini elə bir şövqlə görürlər ki, uğura can atmalarının özü belə onları motivləndirir.

Özünü “motivlənməməyə gərəkdir” deməklə motivlənmə bilməzsiniz. Həyatınızda sizi hərəkətə gətirəcək, aktivləşdirəcək şeyləri müəyyən etməli, sonrasa bu yöndə hərəkət edərək onları işə salmanız, gimnastika salonundakı trenajor və alətlər kimi sizə faydalı olmalarını təmin etməyiniz gərəkdir.

**Səlcuq türkcəsindən uyğunlaşdıranı:
Yusif OTAYLI**

İDMANCILARIMIZ

ELGÜN HÜSEYNOV

Hüseynov Elgün Zöhrab oğlu 2002-ci il fevralın 25-də anadan olub (20 ildən artıqdır ki, laçınlılar Laçında doğulmuşlar). Hal-hazırda ailəsi ilə birlikdə Plan-Uçot Texnikumunun Xırdalan şəhərində yerləşən yataqxanasında məskunlaşıb, V sinifdə oxuyur.

İdmana böyük maraq göstərən Elgün 2010-cu ildən taekvondo ilə məşğuldur. Yaşına görə idman göstəriciləri də sevindiricidir. Respublika çempionatlarında 5 dəfə I, 4 dəfə II və 3 dəfə III yeri tutub. “Qırmızı kəmə”ə sahiblənən balaca idmançı “Qara

kəmə” almaqda da israrlıdır.

Ən böyük arzusu bir laçınlı kimi beynəlxalq yarışlarda erməniləri məğlub edib Azərbaycan bayrağını yüksəklərə qaldırmaqdır. Əlbəttə, tək-cə yarış meydanında deyil, döyüş meydanında da nankor qonşularımızın məğlubiyyətə uğrayacağına əmindir.

Azərbaycan Taekvondo Federasiyasının üzvü və Abşeron rayonu üzrə təmsilçisi, baş məşqçi Rafiq Məmmədov da Elgünün gələcək uğurlarına inanaraq onun peşəkar idmançı kimi yetişməsi üçün əlindən gələni əsirgəmir. Ən əsası odur ki, idmanın bu növünü öz şagirdinə sevdirə bilib.

Bənövşə DAŞDILI

SINDIRA-SINDIRA

Rəbbim eşit alqışımı,
Sıl gözümün yağışını.
Yollarına baxışımı
Düzdüm sındıra-sındıra!

Qol qaldırdım süzmək üçün,
Həsətinə dözmək üçün.
Sənsizliyi çözmək üçün
Süzdüm sındıra-sındıra!

Gördüm bağında arını,
Yığır güllərdən balını.
Budaqdakı kal barını
Üzdüm sındıra-sındıra!

Qəddar olma gəl bu qədər,
Gedəcəyəm gəlsə kədər.
Zamanımı etdin hədər,
Dözdüm sındıra-sındıra!

Könlümü sıxdıqca kədər,
Səhrada Məcnundan betər.
Gözüm yaşın sübhə qədər
Süzdüm sındıra-sındıra!

Bənövşəni gəl et qurban,
Nəyə lazım sənsiz bu can.
Vur bıçağı hülqumundan,
Üzdür sındıra-sındıra!

**SƏN YANIMDA
OLMAYANDA**

Dur ağlama zülüm-zülüm,
Dünya heçdir, haqdır ölüm.
De, dərdimi kimlə bölüm,
Sən yanımda olmayanda?!..

Dəstə-dəstə köçər quşlar,
Şirlər də bir ova başlar.
Hicran oxun mənə tuşlar
Sən yanımda olmayanda!

Daha çağlayıb coşmaram,
Sevgi nəğməsi qoşmaram,
Yad ellərə uyuşmaram
Sən yanımda olmayanda!

Bənövşə dağlarda olar,
Kimi dərər, kimi yolar.
Açılmamış tezcə solar
Sən yanımda olmayanda!

TƏŞƏKKÜR MƏKTUBU

**LAÇIN RAYON İCRA HAKİMİYYƏTİNİN BAŞÇISI
RAMİZ CƏBRAYİLOVA**

Hörmətli Ramiz müəllim! Heç də təəccüblü deyil ki, hər bir insanın içində yurd sevgisi, yurdun əzəmətli övladları ilə oynamaq, fəxr etmək hissi yaşayır. Axı hər bir insan doğulub boya-başa çatdığı yurdun həm bir parçası, həm də tərənnümçüsüdür. O cümlədən, istəyirik ki, Laçın rayonunun yetirməsi olan Sevindik Hacıağa oğlu Hətəmovun yardımlılar arasındakı nüfuzu və hörməti barədə bütün laçınlılara, eləcə də rayon icra hakimiyyətinin başçısı kimi Sizə məlumat verək. Belə ki, Sevindik müəllim özündən əvvəlki icra başçılarından fərqli olaraq, qısa müddətdə bütün kəndlərdə (86 inzibati ərazi)

olmuş, davranışı, xeyirxahlığı, bir rəhbər kimi qətiyyəti, illərlə həllini gözləyən problemlərin aradan qaldırılması kimi uğurları ilə rayon camaatının rəğbətini qazanmış, yardımlıların doğmasına çevrilmişdir.

Etiraf edirəm ki, rəhbərlik etdiyim “Yardımlı Xeyriyyə Cəmiyyəti” ölkəmizdə və ölkəmizdən kənarda yaşayan Yardımlı əsilli soydaşlarımızı ictimai əsaslarla təmsil edən bir təşkilat kimi, rayonumuzun ictimai həyatında baş verən hadisələrə heç vaxt biganə qalmayıb. Biz çox yaxşı bilirik ki, möhtərəm prezidentimizin rayonumuza icra başçısı təyin etdiyi Sevindik Hətəmovun Yardımlıya gəlişinin özü bir əlamətdar hadisədir və inanırıq ki, onun rayonumuza rəhbərlik etdiyi və edəcəyi dövr rayonun tərəqqi dövrü kimi yurddaşlarımızın yaddaşında zaman-zaman yaşayacaq, Yardımlının tarixinə qızıl hərflərlə yazılacaqdır.

Hörmətli Ramiz müəllim! Bütün bunları nəzərə alaraq qərara gəlmişəm ki, bu tərəqqini tarixləşdirən vasitələrdən biri kimi, hər ay işıq üzünə görə “Yardımlının Səsi” müstəqil qəzetinin hər sayından Sizə də göndərək. Düşünürəm ki, bu qərarım qəzetimizi vərəqləyən Laçın ziyalılarının da ürəyincə olacaq.

Diqqətinizə görə çox sağ olun! Allah Sizi qorusun!

Hörmət və ehtiramla: Elman ELDAROĞLU,
“Yardımlı Xeyriyyə Cəmiyyəti”nin sədri

O KƏND BİZİM KƏNDİMİZDİ**VAGAZIN KƏNDİ**

Azərbaycan Respublikasının Laçın rayonu inzibati ərazi vahidində olan Vağazın kəndi təxminən rayon mərkəzindən 41 km şimal-qərbdə yerləşir. Kənd Ərdəşəvi çayının sahilində Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Vağazın kəndi Kiçik Qafqaz sıra dağ massivində, Qırxqız dağının ətəyində yerləşir. Kənd 1992-ci ildə Ermənistan Respublikası Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edilib.

Ölkəmizin qədim tarixə malik kəndlərindən biri olan Vağazın kəndinin adı bir rəvayətə görə şəxs, digər rəvayətə görə isə quş (vağ) adındandır. Bəzi məlumatlara görə isə kəndin digər adı Şorcur (Şorsu) olmuşdur. “Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti” adlı kitabdan: – Oykonim vaqa (kömür) və zin (İran dillərində “di”-nin sinonimi kimi yer mənasını bildirir) komponentlərindən düzəlib, “kömürçü kəndi” mənasındadır.¹ Bəzi fikirlərə görə Vağazın sözü “kömürlü torpaq” deməkdir. Ərazisində məbəd olan Vağazın kəndində Alban dövrünə aid abidələr onlardır.

Vağazın sakinləri

Cənubi Azərbaycanda “qana düşərək” Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şərur rayonuna gələn və orada da rahatlıq tapmayan Şavağat Laçın rayonunun Alqulu kəndinə pənah gətirmişdir. Onun iki övladı olmuşdur. Sonradan Şavağat indiki Vağazın kəndinin ərazisində məskunlaşmış, övladları Alqulu və Allahverdi tərəfindən Vağazın kəndinin bünövrəsi qoyulmuşdur. Şavağat Alqulu kəndinin sakinlərindən hörmət gördüyünə görə böyük oğlunun adını Alqulu qoymuşdur.

Şavağatın böyük oğlu Alqulunun övladları: Novruz, Zılxıvar (Zülfüqar), Avaz, Hüseyn.

Şavağatın ikinci oğlu Allahverdinin övladı: Allahverdi.

¹ “Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti”, II cild. Bakı-2007. səh.261

Şavağatın oğlu Allahverdi Laçın rayonunun Bülövlük kəndindən Qara Murtuza bəyin bacısı Səlcıy xanımla ailə həyatı qurmuşdur. Allahverdi ailə həyatı qurduqdan bir neçə ay keçdikdən sonra dünyasını dəyişmişdir. Allahverdi dünyasını dəyişərkən yoldaşı Səlcıy xanım hamiləymiş. Yoldaşının ölümündən sonra Səlcıy xanım qardaşı Qara Murtuzanın yanına qayıtmış və dünyaya gəlmiş oğluna öz ərinin adını qoymuşdur – Allahverdi. Bir müddət keçdikdən sonra Allahverdinin böyüdüyünü görə Səlcıy xanım Vağazın kəndinə, ailəsinin yurduna qayıtmışdır.

Alqulunun oğlu Novruzun övladları: Oruc, Qasım.

Alqulunun oğlu Hüseynin övladları: Əsəd, Eylas, Ağamməd.

Alqulunun oğlu Zılxıvarın (Zülfüqarın) övladları: İmamverdi, Həsənəli, Hüseynəli.

Alqulunun oğlu Avazın övladları: Nəcəf, Alqulu, İbad, Babaxan.

Allahverdinin oğlu Allahverdinin övladları: Möjdün, Xudaverdi, Şahverdi.

Möjdünün övladları: Haqverdi, Tanrıverdi, İsmayıl, Allahverdi.

Xudaverdinin övladı: Süleyman.

Şahverdinin övladları: Allahverən, Şadman.

Bununla da Şavağat kişinin oğlanları Alqulu və Allahverdi Vağazın kəndinin bünövrəsini qoymuşlar. Vağazın kəndi böyüdükdən sonra Bozgüney və Kalafalıq kəndləri yaranmışdır. Bu üç kəndin sakinləri demək olar ki, eyni nəsiləndir. 1905, 1918-ci illərdə ermənilərlə azərbaycanlıların döyüşlərində Vağazın kənd sakinləri Sultan bəy Paşa bəy oğlu ilə birlikdə ermənilərə qarşı mübarizə aparmışlar.

Sultan bəy Paşa bəy oğlunun Vağazın kəndindən olan silahdaşları: Hacıyev Aşır Hayıstam oğlu, Hacıyev Bəşir Hayıstam oğlu, Hacıyev Cavanşir Hayıstam oğlu, Hacıyev Bulud Mövlanverdi oğlu, Şahverdiyev Daşdəmir Şahverdi oğlu, Haqverdiyev Güləli Səməd oğlu, Haqverdiyev Lətif Səməd oğlu, Haqverdiyev Qiyas Səməd oğlu, İlyasov Qiyas Məhəmməd oğlu, Əsədov Kazım İsmayıl oğlu, Əsədov Mirzə Kərim oğlu, Xudaverdiyev Kərim Süleyman oğlu, Xudayarov Zılxıvar (Zülfüqar) Sarı oğlu, Quluyev Abbas Əhməd oğlu, İsmayılov Cabbar İsmayıl oğlu (Məşədi), İsmayılov İsa İsmayıl oğlu, İsmayılov Zeynalabdin Musa oğlu, Bayram Tanrıverdi oğlu, Albəndə Tanrıverdi oğlu.

Adları çəkilən insanlar Sultan bəyin yaxın silahdaşları olmaqla yanaşı, kənd camaatından olan yoxsulların acından ölməməsi üçün ermənilərdən əldə edilmiş mal-qara və digər qəniməti kənd əhalisi arasında bölüşdürmüşlər.

Bu döyüşçülərdən Haqverdiyev Güləli Səməd oğlunun qardaşı Lətif 16 yaşından Güləliylə birgə Sultan bəyin silahdaşlarına qatılmışdı. Ermənilər ilə gedən döyüşlərin birində Lətif aldığı güllə yarasından dünyasını dəyişib. Bundan sonra Güləli çox qəzəblənərək gecəsini-gündüzünü ermənilərlə mübarizəyə həsr edib. Güləlinin anası Güləlidən oğlu Lətifini öldürəni tapıb gətirməsini istəyib. Güləli bir neçə erməni tutub gətirməsinə baxmayaraq anasının oğul həsrətini soyutmayıb, bunları görənlər Güləli erməni kəndinə gedərək toyu olası erməniyi öldürərək xınalı əllərini anasına gətirmişdir. Güləli ömrünü ermənilərlə mübarizəyə həsr etmişdir.

Kolxoz sədri Verdiyev Sadıq (soldan birinci) çalmaçılarla

Ermənilərlə gedən döyüşlərin birində Sultan bəy erməni döyüşçülərinin düşərgəsinə namə göndərməliymiş. Bəy döyüşçülərin qarşısına çıxaraq soruşub ki, bu naməni erməni hərbiçilərinin düşərgəsinə kim apara bilər? Bu zaman Hacıyev Bulud Mövlanverdi oğlu döyüşçülərin qabağına çıxaraq – “Naməni mən aparacam” – deyir. Sultan bəy naməni erməni sərkərdəsinə verməyi tapşırır. Atlanıb yola çıxan Bulud erməni hərbiçilərinin düşərgəsi olan yerə gəlib çatdıqda görür ki, düşərgədə heç kim yoxdur, erməni döyüşçüləri qaçıb gediblər. Bulud bəyə düşərgədən döyüşçülərə aid xaç və digər əşyalar aparır ki, onların həqiqətən də düşərgəni tərk edərək qaçdıqlarını sübut etsin. Bununla da bu döyüşdə ermənilər məğlub olaraq geri çəkilməmişlər.

Vağazin kəndində ərəb dilində təhsil alanlar: Haqverdiyev Məhəmməd Haqverdi oğlu, Qasımov Bayram Əkbər oğlu, Allahverdiyev Bərxudar Məcnun oğlu (şərqşünas).

Təhsilini Şuşa şəhərində alanlar: Süleymanov Tağı Məhəmməd oğlu, Şadmanov İbadulla Əhməd oğlu (şərqşünas), İsmayılov Cabbar İsmayıl oğlu, Verdiyev Yusif Bayram oğlu, Verdiyev Əbdülmanaf Albəndə oğlu.

Haqverdiyev Məhəmməd Haqverdi oğlu müəllimlik edərək kənd sakinləri Qasimov Bayram Əkbər oğlu, Süleymanov Tağı Məmməd oğlu və digər insanlara ərəb əlifbasında yazıb-oxumağı öyrədirmiş.

Vağazin kəndində xeyriyyə işi görənlər: İbrahimov Tanrıqulu Alqulu oğlu (Məşədi), Möjdünova Yetər Xudaverdi qızı (Hacı), Allahverdiyev Dünyamalı Haqverdi oğlu (tacir), Haqverdiyev Bulud Mövlanverdi oğlu (tacir), Allahverdiyev Möjdün Allahverdi oğlu.

Vağazin, Bozgüney, Kalafalıq kəndlərində İbrahimov Tanrıqulu (Məşədi) və Möjdünova Yetər (Hacı) yol salmış, körpü tikmiş və kənd camaatının istifadə etməsi üçün su çəkmişlər.

1988-ci il

Vağazin, Bozgüney, Kalafalıq kəndlərində Allahverdiyev Dünyamalı Haqverdi oğlu (tacir) və Haqverdiyev Bulud Mövlanverdi oğlu (tacir) bir neçə insanın öz hesablarına dəfn və yas mərasimlərini təşkil etmişlər.

Erməni-müsəlman müharibəsindən qaçqın düşmüş azərbaycanlılar Laçın rayonunun Vağazin kəndindən keçərkən döyüş zamanı aldığı güllə yarasından ölən qaçqını Allahverdiyev Möjdün Allahverdi oğlu öz hesabına müsəlman adəti ilə dəfn etmişdir.

İran atlıları Qarabağa gələrək əhalinin mal-qarasını talan-qarət edərək İrana aparırmışlar. Kalafalıq kənd sakini Allahverdi Qarabağda dostunu ziyarət etməyə gedir, dostu ilə hal-xoş edən Allahverdi onun məyus olduğunu görüb soruşur: – Nə olub?

Dostu Cəfər Allahverdiyə mal-qarasını İran atlılarının yığib apardığını söyləyir. Dostunu pərişan görən Allahverdi ona deyir ki, səbirli ol, mən sənə heyfəni alacam. Allahverdi Araz çayını keçərək İran atlılarının məkanını tapır, onların başçılarından atını qaçırtmaq niyyətinə düşür. Bir neçə gün İranda gecələyən Allahverdi axır ki, iranlı bəyin atını oğurlayarkən bəyin adamları duyuq düşüb hay salırlar. Araz çayına yön alan Allahverdi arxasınca İran atlılarının düşdüyünü görüb, atı daha da sürətli sürməyə çalışır. Atlıların ona yaxınlaşdığını görən at sahibi arxadan var səsi ilə “at oğurlayan köpöyoğlu, atın döşbağını vur, at-atı tutmasın” – deyir. Bunu eşidən Allahverdi qılınca çəkərək atın döşbağını vurur Araz çayını keçərək Kalafalıq kəndinə gəlir. At sahibinin atının cıdırda basılmaması üçün oğurlanmasına razı olduğunu görən Allahverdi atı iki ay saxladıqdan sonra İrana apararaq bəyə qaytarır. Bəy soruşur ki, sən kim-sən, sənə mənə nə işim? Allahverdi bəyə deyir ki, mənə dostumun mal-qarasını sizin atlılar gətiriblər. Bu səbəbdən də sizin atınızı oğurladım, atınızın cıdırda basılmasına razı olmadığınızı, amma oğurlanmasına razı olduğunuza görə atı qaytardım. Bunu eşidən bəy Allahverdinin dostunun mal-qarasını geri qaytarır və Allahverdiylə dost olur.

Vağazin kənd sakini İsmayilov İsa İsmayıl oğlu 1905-ci ildə erməni-müsəlman müharibəsində yaralanaraq Laçın şəhərində müalicə almağa gedib və orada müalicə ala-ala xalq təbabətilə müalicə etməyi də öyrənmişdir. Sonradan loğman kimi kənd əhalisini təbii bitkilərlə müalicə etmişdir.

Mərkəzi Vağazin kəndi olan Nizami adına kolxozun sədrələri: Verdiyev Yusif Bayram oğlu, Verdiyev Sadıq Bayram oğlu, Haqverdiyev Mövlanverdi Bulud oğlu, Verdiyev Bayram Sadıq oğlu, Mahmudov Kərim Museyib oğlu, Bayramov Şəmistan Yusif oğlu, Mahmudov Mahmud Kərim oğlu, İbrahimov Nüsrəddin Carcis oğlu, Əkbərov Səlim Əkbər oğlu.

Kolxoz sədri Verdiyev Sadıq Bayram oğlu 1941-ci ildən 1960-ci ilə qədər Nizami adına kolxozu Vağazin, Bozgüney, Kalafalıq kəndlərinin əhalisinin köməyi ilə respublikada 2-3-cü yerə qaldırmışdır. Onu da qeyd edək ki, Verdiyev Sadıq çox tələbkər, zirək kolxoz sədri olmuşdur. II Dünya Müharibəsində respublika aclıq içində boğulduğu illərdə Nizami adına kolxoz Laçın rayonunun və qonşu rayonların sakinlərinə dənli bit-

kilər satmışdır. II Dünya Müharibəsi gedən zaman aclıq illərində kənd sakinlərinə yağ, süd, pendir, ət, yun və dənli bitkilər əmək haqqı kimi bölünürdü. Sovetlər birliyi dönəmində Nizami adına kolxozun Moskva şəhərində kənd təsərrüfatı sərgisi də keçirilmişdir.

Vağazin kənd sovetinin sədri işləyənlər: Şadmanov İbadulla Əhməd oğlu, Verdiyev Yusif Bayram oğlu, Kərimov Mirzə Qənbər oğlu, Dünyamalıyev Məhərrəm Əli oğlu, Bayramov Şəmistan Yusif oğlu.

Vağazin kəndinin ovçuları: İbadov İsmayıl Cavad oğlu, Həsənalıyev Əsgər Məmməd oğlu, Mustafayev İdris Məcid oğlu, Quluyev Bulis İbrahim oğlu, Şahverdiyev Həsən Asdan oğlu, Haqverdiyev Əli Dünya-malı oğlu, Bağırov İmamxan Əsgər oğlu, Aslanov Əlqulu Həsən oğlu.

Laçın rayonunda 1930-cu ildə 4 orta məktəb təşkil olunmuşdur. Bu məktəblərdən biri də Laçın rayonunun Vağazin kəndində idi.

Vağazin kəndindən ali təhsil alanlar: Mövlanverdiyev Mövlanverdi Bulud oğlu, Hübətov Məhəmməd Binnət oğlu, Bayramov Şəmistan Yusif oğlu, Dünyamalıyev Məhərrəm Əli oğlu, Mahmudov Mahmud Kərim oğlu, Qasimov Nizami Bayram oğlu, Zilfi Biyət oğlu, Əkbərova Cəvahir Sövdümal qızı, Kərimov Məhəmməd Museyib oğlu, Kərimov Hüseyin Museyib oğlu, Bayramov Mirzə Yusif oğlu, Bayramov Vahid Yusif oğlu, Süleymanov Məhəmməd Əhməd oğlu.

2009-cu il dekabr ayına olan məlumatlara əsasən, kənd əhalisinin sayı 1098 nəfərdir. Vağazin kəndi digər kəndlərimiz kimi 1992-ci ildə Ermənistan Respublikası Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edilib. Cəlb edildiyimiz Qarabağ müharibəsində onlarla kənd sakini döyüşmüş, yaralanmış və şəhid olmuşlar. Kənd əhalisindən Qarabağ müharibəsi zamanı şəhidlik zirvəsini fəth edən şəhidlər: Baxşəli Məmmədbağır oğlu İsayev (1940-1992), Nadir Mikayıl oğlu İsayev (1964-1992), Ələvsət Həmid oğlu Sarıyev (1969-1992), Ələddin Süleyman oğlu Süleymanov (1959-1993), Nəsir Rəhim oğlu Nəsibov (1937-1992), Səməd Aydın oğlu Əmirov (1932-1992), Müzəffər Əfqan oğlu Qiyasov (1971-1992) və Ramiz Rəhim oğlu Musayev (1965-1992).

Vağazin kəndində orta məktəb, kitabxana, klub, tibb məntəqəsi və rabitə qovşağı camaatın istifadəsində idi.

Xaliq DÜNYAMALIYEV,
Laçın Dövlət Rəsm Qalereyasının direktoru

POEZİYA

HƏSRƏTİN

Dən ələyib bircə-bircə saçımdan,
Neçə qara tük atıbdı həsrətin.
Nə götürə, nə də çəkə bilirəm,
Elə böyük yük atıbdı həsrətin.

Dözmək olar, dözüləsi beş ilə,
“Beş” – dedim, qorxuram bağrım deşilə!
Bu sevgini mən udanda «şeş» ilə,
Gəlib sənin «yek» atıbdı həsrətin.

Bu dünya – qürbət el, İman da qərib,
Qüssədən, ələmdən özgə nə dərib?!
Sarı sarmaşıqtək içimə girib,
Şaxələnilib, kök atıbdı həsrətin.

DAĞLARA

Həsrət oğrun baxır, qəm elçi düşüb,
Gəlin dərələrə, xanım dağlara.
Orda güllələnib keşmə öləydim,
Yaxılı qalaydı qanım dağlara.

Həsrət-intizardı qəlbimi üzən,
Gərək ki, fil olsun bu dərdə dözən!
Vətəndə vətənsiz dolanıb gəzən,
Qurbandı bu qərib canım dağlara.

Ayrılıq olsa da yenə qismətim,
Tələdən inciylə, bəxtədən küsmədim.
Oğulluq borcunu verə bilmədim,
O adım dağlara, sanım dağlara.

Qalayıb odlara çox əhdi-andı,
İmanam, göz yaşım gözümdə yandı.
Bir para ömürdü, bir tikə candı,
Mən axı nə qədər yanıam dağlara?!

Aqil İMAN

DUMAN DAĞIN YAXASINI DÜYMƏLƏR

Dərd içində dərdimdən tez böyüdüm,
Yaddan çıxdı oxşamalar, öymələr.
Keçən günün tufanına qoşulub,
Uçdu getdi qurduğumuz xeymələr.

Ağrılar bağrımın başında qaldı,
İlk sevgi gözümlə yaşında qaldı.
Yaqut qayaların qasında qaldı,
«Çilik-ağac», bir də «dirə-döymə»lər.

Qartal şah vüqarlı, zirvələr saray,
Kişnəyib köhlən at salardı haray.
Ağzı qəzəbindən köpüklənən çay,
Dərələri suya basıb söymələr.

O yurddan tapılmaz, elə yer hanı?
Könül məlhəmiydi, ürək dərmanı.
Payız gəlib yel döyəndə xırmanı,
Duman dağın yaxasını düymələr.

Hanı, o bəxtəvər günlərim, hanı?!
Qüssələr əlində çürütdüm canı.
Qürbət eldə qərib görüb İmanı,
Bulud ağlar, şimşək çaxar, göy mələr.

OLUR

İnsanın üstünə kədər qoşunla
Gələndə nədənsə sevinc tək olur.
Gözlərin yol çəkib, yol qurtaranda,
Ümidlər ağaran qara tük olur.

Hər kiçik zərbədən qəddini əyən,
Həyatın cəsarət andını bəyən.
Dünyanın dərini çəkə bilməyən
Dünyanın özünə ağır yük olur.

İman, ömür adlı qurduğun daxma,
Yüz tufan görəcək, min şimşək çaxma.
Üzü dönük olan sevincə baxma,
İztirab insanla ömürlük olur.

GEDİR

“Torpaqdan pay olmaz” - deyən kişilər,
Oyanın, qartallar yuvası gedir.
Gözümdən Laçının tökülən qanı,
Başımdan Şuşanın havası gedir.

Olsa danışardı dili daşın da!
Min düyün gizlədib zirvə qaşında.
O köçkün önündə, doxsan yaşında,
Babamdı, əlində hasası gedir.

Dirilən ölüdü gorda Qarabağ,
Çırpınır balıqtək torda Qarabağ.
Kömək gözləsə də burda Qarabağ,
Bakıda vəzifə davası gedir.

Nə yaman bəd gəldi bu il may, İman,
İtdi xətir-hörmət, haqqı-say, İman,
Gözüm görə-görə torpaq, ay İman,
Çox uzun danışma, qısa, gedir.

May, 1992-ci il

DAHİ FÜZULİYƏ

Ərz edim ruhuna, sən də eşit, bil;
Hələ dəyişməyib vəziyyət, baba!
Bu qanlı, qadalı zaman içində,
Yaşamaq ən böyük əziyyət, baba!

Müşküllər çarəsiz, ümidlər çətin,
İşıq bağlanıb kor cəhalətin.
Şah qanını sorur ağır millətin,
Zəildir, müstərdi rəziyyət, baba!

İndi kimimiz var bizi ovuda,
Kəsə qeyli-qalı, bu söz-sovu da.
Düzü heç Sabiri, Axundovu da
Dərk edə bilmədi bu millət, baba!

Haqqı boğazından asdırıbdılar,
Qəbrini dərindən qazdırıbdılar.
Yalan ayağında basdırıbdılar,
Can verib öləndə həqiqət, baba!

Məzlum çıxarammır zildən səsini,
Bilə də bilmirik heç niyəsin...
İmanam, tanımır it yiyəsini,
Elə pozulub ki, cəmiyyət, baba!

DƏRD DAŞI YARDI

A Məcnun sevdalı, Leyli kamallı,
Dərdi çəkənlərə dərddəşi yardı.
Yar deyib göynəyən qanlı yaranı,
Səni sevməyənin dərddəşi yardı.

Dillərin lal olsun, həsrət qal anda,
Bir ömür çürütdüm həsrət qalanda.
Əlin əllərimə həsrət qalanda,
Gözün gözlərimə dərd daşıyardı.

İman üz döndərüb daşdandı demə,
Göy alıb, yer yeyib, daş dandı demə.
Ta bir də «ürəyim daşdandı» - demə,
Güc gəlib çəkdiyin dərd daşı yardı.

KİMLƏR KEÇDİ BU DÜNYADAN

HİDAYƏT BƏYLƏROV

Bəylərov Hidayət Kərəm oğlu 1945-ci ilin 9 mayında mərd və cəsur qəhrəmanların yurdu, qartallar oylağı Laçının Alxaslı kəndində saz-söz sərafi Aşıq Kərəmin ailəsində anadan olmuşdur. Ailələri yaşayış yerini dəyişdiyindən uşaqlıq və gənclik illəri Azərbaycan mədəniyyətinin beşiyi, dahi sənətkarların Vətəni Şuşada keçmiş, burada orta təhsil almış və taleyini ömürlük olaraq bu zirvə şəhərinə bağlamışdır. Onunla uzun illər bir yerdə işləmiş, bir kollektivin üzvü olmuşam.

Hidayət müəllim ixtisasca filoloq idi. Azərbaycan Dövlət Universitetini bitirmişdi. Əmək fəaliyyətinə Bakı şəhərində başlamış, komsomol işində çalışmış, 1972-ci ildə rayon rəhbərliyinin dəvəti ilə Şuşa Rayon Komsomol Komitəsinin katibi vəzifəsinə seçilmiş, yaş həddi tamam olanadək bu vəzifəni şərəflə daşımışdır. Rayon Xalq Maarif Şöbəsinin təklifi ilə uşaq evinə direktor təyin edilmişdir. Ürəkdən nazik bu insan kimsəsiz uşaqlara hər dəfə baxdıqca valideynsizlərin taleyinə biganə qalmaq bacarmadığından 1975-ci ildə işinin xarakterinin dəyişdirilməsinə nail olmuş, bir müddət mədəniyyət sahəsində çalışmış, “Bilik” Cəmiyyəti Rayon təşkilatının məsul katibi, raykomun təlimatçısı, RİK-nin təşkilat şöbəsinin müdiri, rayon icra aparatında ərazi idarəetmə orqanları ilə iş üzrə şöbənin müdiri vəzifələrində işləmişdir. Dağlıq Qarabağda baş verən hadisələr üzündən Hidayət müəllimin həyatı daha ağır, daha dözülməz olmuşdur. Qaçqınların, köçkünlərin problemləri ilə məşğul olmuş, onlara qayğı göstərməkdə əlindən gələni əsirgəməmişdir. Rəhbərlikdə edilən dəyişikliklərlə əlaqədar Hidayət müəllim Şuşa şəhər 3 Nəli məktəbə direktor təyin edilmişdir. Şuşanın işğalından sonra məktəbin fəaliyyətini Hidayət Bəylərov Bakıda bərpa etmişdir.

O, Göyçə mahalı ilə qəlbən bağlı idi. Göyçəli dostlarından Nəriman Əliyev, Oruc Namazov, Şakir Kərimov və bir də mən tez-tez bir yerdə olardıq. Hidayət müəllim Dədə Ələsgərin qoşmalarını əzbər söyləyərdi. Bəxtiyar Vahabzadənin, Məmməd Arazın, Xəlil Rza Ulutürkün yaradıcılığından saatlarla şeirlər deyərdi.

Atasının Aşıq Alının, Ələsgərin yaradıcılığını əzbər bildiyini özü üçün fəxr sayardı. Göyçə mahalı ilə Laçını doğma qardaş bilirdi. Gəlinlik

duvağı kimi pak münasibətlərimiz vardı. Bir-birimizə gedib-gələrdik. Dünyasını dəyişməzdən bir neçə gün əvvəl telefon danışığımız oldu, xəstə olduğundan çox kövrək danışdı, məni də kövrəltdi. Durub yanına getdim. Ürək-dirək verdim, dedim ki, özünü ələ al... O, səfərə hazırlaşan adam kimi danışdı... Gördüyü bir neçə yuxunu yozdum. İnəm yaratdım ki, sən heç nəyin yoxdur, adam xəstələnər də, sağalar da... Vaxtsız ölüm onu baharın gəlməsini səbirsizliklə gözlədiyi bir vaxtda – 2001-ci ilin martında istəklili dostlarından, gözəl ailəsindən, gül balalarından və sevimli nəvələrindən ayırdı. Onun uşaqlıq dostlarından Mehdi Ağayev, Əyyub Şırlanlı və Qardaşxan Dostuyevin yanında Hidayət müəllimin adını çəkəndə o saat onların gözlərindən yaş süzülür, bir-birindən maraqlı xatirələri ilə adamı heyran edirlər...

Hidayət Bəylərov itirdiyim dostlarımdan Ağa Laçınlı (Əliyev), Şota Saleh, Yaqub Hacıyev, Tacir Əliyev, Fariz Ələkbərov və başqa adını çəkəmədiyim çoxsaylı Vətənin, xalqını sevən oğullar haqqında söhbət açmağa həm ailəmizin, həm də onları həmişə yaddaşında saxlayanların mənəvi ehtiyacı vardır.

Bu adları qeyd olunanların hər birisi bizim üçün doğma, əziz və unudulmazdır. Hər dəfə efirdə aşiq musiqisi oxunanda, saz havaları çalınanda Hidayət müəllim sanki canlı bir insan kimi gözüm önündə dayanır. Elə bilirəm ki, sazdan, sözdən söhbət edənlərə düzəliş verərək kiminsə səhvini, şeiri olduğu kimi demədiyini irad tutacaq. Aşiq musiqisinin özəllikləri barədə söylədiyi fikirlər yadıma düşür. Onun atası Aşiq Kərəmli günlərin xoş xatirələrinin sanki ağuşuna atılam.

Hidayət müəllimin dörd ciyərparası mənim ən çox istədiyim Vətənin nazlı, ağıllı, namuslu, düzcörəkli övladları: Aynur, Gülnarə, Natəvan və Aytən... Bunların hər biri mənim üçün bir təskinlikdir. Hidayətin yadigarı bu qızlar atasının arzularını həyata keçirmək üçün öz vətəndaşlıq hisslərinə sadıqlırlar.

Aynur musiqçidir, onun böyük övladı Məmmədzadə Şəms Bakı Dövlət Universitetinin fizika fakültəsinin sonuncu kurs tələbəsidir. Kiçik oğlu Hacı isə XI sinifdə oxuyur, dərslə əlaqəlidir. Saza-sözə böyük maraqları var.

Gülnarə Pedaqoji Universiteti bitirib, psixoloq-müəllimdir. Oğlu Polad, qızı Nərgiz orta məktəbdə oxuyurlar.

Natəvan filoloqdur, üç övladı var: Səbinə, Yaqub, Vüsal – orta məktəbdə oxuyurlar.

Aytən tibb bacısıdır, iki oğlu var: Şahin və babasının adını daşıyan Hidayət. Orta məktəbdə oxuyurlar.

Hidayət müəllimin həyat yoldaşı Şərafət Bəylərova Respublika Dövlət Baytarlıq Xidmətində işləyir.

Hidayət Bəylərov haqqında sözümlü hələlik qızının onun yoxluğuna həsr etdiyi kövrək misralarla bitirirəm:

Ata evi isti olar,	Yaman vaxtsız köç oldu,
Mən gələndə üşüyürəm.	Cavan ömrün puç oldu.
Baxıb divarda şəklinə	Anamın da o gündən
İçin-için göynəyirəm.	Ömrü-günü heç oldu.

Ziyəddin MƏHƏRRƏMOV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının
«Dillər» kafedrasının dosenti,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

ARAŞDIRMA

II DÜNYA MÜHARİBƏSİNDƏ HƏLAK OLAN LAÇINLILAR...

Qurbanov Əsrəf Əlinuru oğlu 1920-ci ildə Laçın rayonunun Mol-lalar kəndində doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 128-ci atıcı diviziyanın 315-ci atıcı alayın avtomatçısı, 14 sentyabr 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Krasnodar diyarı Kırımsk rayonu Neber-çayevskaya stansiyası, 141.7-ci yüksəklikdə dəfn edilmişdir.

Qurbanov Xuruş Əzim oğlu 1914-cü ildə Laçın rayonunun Fingə kəndində doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əs-gər, avtomatçı 8 avqust 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Krasnodar diyarı Kırımsk rayonunda dəfn edilmişdir.

Qarayev Vəli 1913-cü ildə Laçın rayonunun Qaraçanlı kəndində doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 126-cı atıcı alayın avtomatçısı 3 noyabr 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Niko-layevsk rayonunun Perekop kəndinin şimalında dəfn edilmişdir.

Nəcəfov Cəlal 1905-ci ildə Laçın rayonunun Suarası kəndində do-ğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 27 aprel 1944-cü ildə həlak olmuşdur. Moldova Respublikasının Benderi rayo-nunda dəfn edilmişdir.

Nurəliyev Tahir 1912-ci ildə Laçın rayonunun Hoçaz kəndində do-ğulmuşdur. 1941-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əs-

gər, 55-ci atıcı diviziyanın avtomatçısı 14 noyabr 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Ukrayna Respublikasının Kırım vilayətinin Kerç rayonunda dəfn edilmişdir.

Mənbə:

- Azərbaycan Respublikası Xatirə Kitabı, III cild, Q hərfi, Bakı, 2001
- Azərbaycan Respublikası Xatirə Kitabı, XI cild, M, N hərfi, Bakı, 2011

Hazırladı: Araz YAQUBOĞLU

YUBİLEY

MÜRSƏL HƏMİDOV – 60

Sazaqlı bir qış günündə bu dünyaya gələn, həyatın çətinliklərindən üzüağ çıxan, Hippokrat andı içib bu gün də öz andına sadıq qalan, hər zaman insanların sağlamlığı keşiyində duran Bakı şəhər Təcili və Təxirəsalınmaz Tibbi Yardım Stansiyasının baş həkimi, “Tərəqqi” medallı, Əməkdar həkim Mürsəl Lələkişi oğlu Həmidovun 60 yaşı tamam olur.

1952-ci il dekabrın 25-də Laçın rayonunun Lolabağırılı kəndində anadan olan dəyərli ziyalımızı bu yubiley münasibətilə “Laçın yurdu” kollektivi adından təbrik edirik.

Hörmətli Mürsəl müəllim! Şərəfli peşənzadə Sizə uğurlar arzulayırıq. Gün o gün olsun, 70 illik yubileyinizi doğma Laçınımızda qeyd edək. Amin!

Könlünün havası yaz ətirlidir,
O dağlar, dərələr boy vermiş sənə.
Səsində çağlayır qartalın səsi,
Bu gün də Laçınsız Laçınsan yenə.

Hippokrat andıyla sevdiyin peşə
Həyatdan parlaqdı, ömürdən uca.
Nəcib hisslərinlə, nəvazişinlə
Layiqsən şərəfin ucaldan taca.

Altmışı ömrünə qeyrət gətirmiş,
Aylara, illərə borclu qalmadın.
“Şöhrət” ordeninə yer saxlamışdır
“Tərəqqi” medalın, Əməkdar adın.

25.12.2012

Elnur İRƏVANLI

SARI AŞIQ DƏRYASINDAN BİR NEÇƏ DAMLA...

Azərbaycan ədəbiyyatında Sarı Aşıq bayatı janrının ən yüksək zirvəsini fəth etmişdir. O, fəlsəfi məzmunlu əsərləri ilə korifey sənətkar statusu qazanmaqla 3 əsrdən çox bir dövrdə o zirvədə yaşamaqdadır...

Tədqiqatçıların sübut etdiyi kimi Sarı Aşıq İran Qaradağlısından köç edərək, indiki Laçın rayonunun Güləbird kəndi ərazisində məskən salmış türk tayfasından olmuşdur. Onun uşaqlığı, gəncliyi, ahıllıq dövrü bu yerlərdə keçmişdir. Sarı Aşığın hər bir bayatısının, bayatı-bağlamasının yaranma şəraiti vardır. Əsərlərindən göründüyü kimi o, yüksək vətənpərvər olmuş, yaşadığı yerlərin təbii sərvətlərini dünyada hər şeydən üstün tutmuşdur.

Onun ilahi sevgilisi Yaxşı Güləbird kəndi ilə üzbəüz, Həkəri çayının sol sahilində yerləşən Maqsudlu kəndində yaşayıb. Onların uğursuz məhəbbətindən bəhs edən, dillər əzbəri olan “Aşıq-Yaxşı” dastanı yaradılmış, xalqın yaddaşına hoparaq nəsildən-nəslə ötürülmüşdür. Maqsudlu kəndinin ağsaqqalları və ağbirçəkləri söyləyirdilər ki, Yaxşının adı ilə adlanan yer-yurd adları son dövrlərə qədər yaddaşlarda yaşayırdı: “Yaxşının

bağı”, “Yaxşının kahası”, “Yaxşının bulağı” və s.

Yaxşı dünyasını dəyişdikdə onu Həkəri çayının lap yaxınlığındakı düzənlikdə dəfn edirlər. Onun adı ilə “Yaxşının qəbri” ziyarətgaha çevrilir.

Sarı Aşığın məşhur “Yaxşını qibləsinə, Aşığı tərsinə qoy” vəsiyyətinə əsasən onu Yaxşı ilə üz-üzə dəfn edirlər.

Sarı Aşıq bu hərəkəti ilə sevgi ilahisi, haqq aşığı olduğunu, bu işdə adət-ənənələrin gücsüz olduğunu fikrini təlqin etməklə bəşəri məhəbbət obrazını əbədiyyətə qovuşdurur... Xalq öz aşiq və məşuqunu unutmamış, qəbirlərini ziyarətgaha çevirməklə onları haqq aşıqləri: ilahi sevgi obrazlarının yaradıcıları kimi sevmişdir...

...1989-cu ilin payızı idi. Respublikanın ədəbi mühitində bir canlanma var idi. Ədəbi ictimaiyyət ucqar Güləbird kəndində böyük söz ustadı, ədəbiyyat tarixində fəlsəfi-bayatı janrının banisi Sarı Aşıq ziyarətgahının və Bayatı Muzeyinin açılışına gəlmişdilər. Tədbirlərdə Xəlil Rza Ulutürk, Söhrab Tahir, Hüseyn Kürdoğlu, Şamo Arif, Mirəli Seyidov, Bəhlul Abdullayev və başqalarının etdikləri çıxışlar tarixi hadisə kimi bu gündə yaddaşlarda yaşayır. O dövrdə

Sarı Aşıq ziyarətgahının ətrafında k1 parkda əkilmiş ağac və güllərə Güləbird orta məktəbinin müəllim və şagirdləri qulluq edirdilər və qısa zamanda burada da bir xiyaban yaradılmışdı...

Mən o dövrdə məktəbdə təşkilatçı-müəllim işləyirdim. Tez-tez "Laçın" qəzetinin səhifələrində Sarı Aşıqın yaradıcılığından işıq üzü görməyən nümunələri çap etdirirdim. Çox illərin ayrıcından sonra o bayatıların bir neçəsinin yaranma tarixi haqqında eşitdiklərimi və bildiklərimi yeni nəşrə başlayan doğma "Laçın yurdu"nun oxucuları ilə bölüşmək istəyirəm...

Belə söyləyirlər ki, bir gün Şuşa xanı Sarı Aşığı saraya çağırtdıraraq onunla tanış olmaq istəyir. O, yasavulu çağıraraq göstəriş verir: Zəngəzur bölgəsinin Qaradağlı obasında bir məşhur haqq aşığı yaşayır. Adına Sarı Aşıq deyirlər. Atla gedib onu gətirərsən saraya. Deyərsən ki, xan səni qonaq çağırır.

Xanın bu tələbi haqq aşığına agah olur. O özü üçün yol ehtiyatı götürərək məlum yolla Şuşaya doğru hərəkət edir. Yasavul da Şuşadan atla yola düşür. Onlar yolun bəlli bir yerində rastlaşırlar. Yekə-xana yasavul salamsız-kələmsiz ondan azca aralanır. Sarı Aşıq isə ona "tanı mənəm, bil mənəm" söyləyir. Yasavul onu başa düşmür, elə bilir ki, yolçu onu təhqir edir. Sarı Aşıq bir də həmin sözü deyir. Yasavul isə ona bir şallaq vuraraq

aralaşır. Sarı Aşıq haqq aşığı kimi qəlbini dolandıraraq belə bir bayatı deyir:

*Aşığa sadağa ver,
Hirsinə qadağa ver.
Burdan salamat keçsən
Bir ye, beş sadağa ver.*

Yasavul uzaq gedə bilmir. Atın ayaqları çalaya düşərək yasavulu yerə çırpır. O, bərk yaralanır və səhvini başa düşür. Sonra haqq aşığından üzr istəyir. Onlar birlikdə saraya gedirlər. Orada xanın çoxsaylı sınaqları başlayır və Sarı Aşıq bütün sınaqlardan uğurla çıxır. Onun bu qabiliyyəti xanın çox xoşuna gəlir, belə qərara gəlir ki, Sarı Aşığı sarayda saxlasın. Sarı Aşıq xanın təklifi ilə razılaşmır. Uzun mübahisədən sonra xana deyir:

*Mən aşiqəm ha Kərim,
Yetiş dada ha Kərim.
Gen dünya sənin olsun,
Mənə bəsdir Həkərim.*

Sarı Aşıqın cavabı xanı yumşaldır, ona ənam verərək öz yurdu-na yola salır. Məşhur "tanı mənəm, bil mənəm" deyiminin yaranması beləcə baş verib...

Bir gün Sarı Aşıq taxıl zəmi-sindən keçirmiş. Görür ki, bir neçə adam topa sünbülləri gövdəsindən tutub baş hissəsini ocaqda ütür və sonra da yeyirlər. Bu mənzərəni

seyr edən aşiq belə bir bayatı deyir:

***Aşiq başı bişirər,
Bilməz naşı bişirər.
Aşiq bir hikmət görüb,
Ayaq başı bişirər!***

Sarı Aşiq aydın gecələrin birində yol gedirmiş. Su yığılmış çalalarda həşəratların boğulduğunu görüb deyir:

***Aşağıdan ay doğdu,
Cansız canlıyı boğdu.***

Səhəri günəşli gündə arılının beçə verdiyini görəndə axşamkı bayatını tamamlayır:

***Anası beşikdə ikən,
Qızı bir oğlan doğdu.***

Sarı Aşiq səfər zamanı bir atlıya rast gəlir. Atın üstündə xeyli gəbə və kilim varmış. Bunları görən Aşiq bir bayatı deyir:

***Mən Aşıqam bir ata,
Bir oğuldur, bir ata.
Qırx dəvə, səksən qatır
Yüklənibdi bir ata.***

Atlı təəccüblənir ki, bu boyda yükü at götürə bilərmə? Aşiq isə işarə ilə atın üstündəkiləri göstərir. Atlı səhvini anlayır və aşığa "sağ ol" deyir...

Sarı Aşiq yenə səfərdəymiş. Həkəri çayının sahilində bir gəlinin çiyində saxsı səhənglə su aparmaq üçün gəldiyini görür. Gəlin səhəngi suya salanda o çayın içindəki daşa dəyərək sınıır. Gəlin səhəngin sındığını görüb çox peşman olur. Bunu görən Aşiq ona mis səhəng almağı məsləhət verir:

***Mən Aşıqam yerim sal,
Kürdü üstə terim sal.
Sağ saldın, sayrı çıxdı,
Aşiq deyir yeri mis al.***

Səfərlərinin birində Sarı Aşiq çay kənarından keçərkən uşaq çığırtısı eşidir. Ora yaxınlaşanda görür ki, bir neçə uşaq gicitkənlərin arasına düşüb. Gicitkən onları daladılarından uşaqlar qışqırırlar. Aşiq onları azad edərək belə bir bayatı söyləyir:

***Mən Aşıqam nədəndi,
Nə sünböldü, nə dəndi.
Ağzı yox adam tutar,
Tapın görüm nədəndi.***

Sarı Aşiq bir evdə qonaq olur. Səhər tezdən evin xanımları inəkləri sağıb, südünü ocağın üstündə qazanda bişirmişlər. İstidən südün üzünü qaymaqlanmış. Bu mənzərəni seyr edən Aşiq bədahətən belə bir bayatı-bağlama deyir:

***Mən Aşıqam buz bağlar,
Əyri bağlar, düz bağlar.
Aşiq bir hikmət görüb,
Od içində buz bağlar.***

Aşıq bir dostugildə qonaq olur. Dostu ilə deyişmə zarafatları varmış. Həmişə bir-birini çətinə salan bağlamalar işlədirmişlər. Yə-nə belə olur. Sarı Aşıq dostuna de-yir:

*Mən Aşıq qan ayağı,
Qan əli, qan ayağı.
Aşıq bir şey görübdü,
Üç başı, on ayağı.*

Dostu buna inanmır, belə şey olmaz deyir. Xeyli mübahisədən sonra Sarı Aşıq dostunu həyəətə gə-tirir. Ona inək sağan qadını göstə-rib deyir:

– Qadın, inək və buzovun başlarını və ayaqlarını say! Dostu

gülərək yenə uduzduğunu etiraf edir.

Sarı Aşıq məşhur bir bayata-sında söyləmişdi:

*Mən aşıq Güləbirdə,
Şeh düşdü Güləbirdə.
Bir quş olub uçaydım,
Qonaydım gülə bir də.*

Göründüyü kimi, Sarı Aşığın da ruhu narahatdır. O da böyük Güləbird elinin doğma yurd yerlə-rinə, əzəli məskənlərinə qayıdacağı günü gözləyir. Onda da xalq birin-ci olaraq Sarı Aşığın və Yaxşının ziyarətinə gedəcək, arzuları çin ol-duğu üçün dualar edəcəklər. O gü-nə az qalır...

Yaqub ABBASOV,
*Rizvan Hüseynov adına Güləbird
kənd orta məktəbinin müəllimi*

NƏSR

ƏTSİZ ŞORBA *(Allegorik hekayə)*

Biri var idi, biri yox idi, meşənin güllü-çiçəkli, axar-baxarlı bir tala-sında bir tülkü var idi. Təbiət bu tülkü və onun ailəsinə gözəl bir məskən bəxş etmişdi. Nəinki onun ailəsi, onlarla burada birgə yaşayan tülkü ailələri də bu gözəllikdən doyunca zövq alırdılar.

Ancaq bu tülkü və arvadının özlərinə xas xüsusiyyətləri var idi. Tənbellik və ağılsızlıqdan həmişə şirin ov ətinə dişlərinə çəkmək onlara qismət olmurdu. Qonşular həmişə ətli şorba yeyəndə, bu ailə ətrafa atıl-mış sümüklərdən bişmiş ətsiz şorba yeyərdi.

Daha belə olmazdı. Tülkünün balaları ana südündən ayrılandan bəri "Ət-ət" deyib ağlaşırdılar. Qonşuların da tənəsi bir yandan.

Cana gələn ata tülkü ayaqlarını sürüyə-sürüyə meşəyə yollandı. Elə bir az getmişdi, gördü ki, yamanca yorulub. Mürgülmək istəyi ilə özünü

palıd ağacının dibinə verdi. Mürgü şirin yuxuya çevrildi. Bir də onda ayıldı ki, gecə düşüb. Gündüz tənbellik eləyən tülkü qaranlıqda ov etmək fikrini heç ağılına da gətirmədi.

Səhər tezdən güllə səsinə aylan tülkü çaşbaş qaldı. İkinci güllə atılarda hiss etdi ki, bu səslər ondan çox uzaqdadır.

Güllə səslərini bəhanə edib evə qayıdan tülkü talanın kənarında oturub Allaha yalvardı ki, ona yazığı gəlsin, bir ov yetirsin. O qədər yalvarıb ağladı ki, axırda yorulub əldən düşdü. Tülkü nə görsə yaxşıdır, gördü ki, bu bir nər qazdır. Güllə yarası ilə ovçulardan qaçan qaz canını elə buradaca tapşırdı.

Tülkü sevinə-sevinə qazı evə gətirdi. Talanın içərisi ilə elə yeriyirdi, heç beş ceyran ovlayan ovçu belə lovğa-lovğa yeriməzdi. Arvadının və balalarının sevinməyi ona çox xoş gəldi. Bütün bunlardan yamanca qəhərləndi. Qonşular isə bu işə lap məəttəl qaldılar.

Axmaq arvad sevincək dedi:

- Gəl bu qazı çıxarıb evimizin qabağındakı yolun kənarında bişirək. Qoy qonşular görsünlər ki, necə ov ovlaya, necə ləzzətli ət şorbası bişirə bilirik. Paxıllıqdan qoy ölsünlər.

Axmaq ər onunla razılaşdı. İki də köməkləşib qazanı yolun kənarında asdılar. Bu ər-arvadın ağılsızlığını bilən qonşular yığılıb məsləhətləşdilər ki, əti onların əlindən necə alsınlar? Qonşular bu işə də əncam tapdılar. Ən yaxın qonşu özünü elə göstərdi ki, guya yolla harasa gədir. Qazanın yanından ötəndə öz-özünə dedi:

- Nə gözəl yemək iyi gəlir!

Tülkünün arvadı lovğalıqla dedi:

- Bu, qaz ətinin iyidir. Ərim tullanıb göydə tutub.

Hiyləgər qonşu qəhqəhə çəkib güldü:

- Heç inanmaram. Sənin tənbel ərin qaz tuta bilər?

Axmaq arvad çömçə ilə tez qazandan bir qaz budu çıxarıb qonşusuna verdi.

- Ay qonşu, inanmırsan, al ye, gör qaz ətidir, yoxsa yox?

Qonşu budu tez dişinə çəkdi, ləzzətlə yeyəndən sonra gülümsədi:

- Həə... İndi inandım. Əhsən sənin ərinə də, belə dadlı bişirdiyinə görə sənə də. Bu talada sənin ərindən yaxşı ovçu ola bilməz.

Ağılsız ər sevincdən bığlarını eşdi, arvadı isə çömçəsini nazla qazanda fırlatmağa başladı. Hiyləgər qonşu isə qaçdı o biri qonşuların yanına.

Bu minvalla qonşular ayrı-ayrılıqda yollarını qəsdən qazanın yanından saldılar və hərəsi də qazın yeməli bir tikəsinə qonaq oldular. Tülkünün balaları isə hələ ac idilər. Neçə dəfə qazanın yanına gəlib ət istəsələr də, hər dəfə anaları üstlərinə acıqlanırdı ki, qoyun qonşuların hamısı bilsinlər ki, biz də ət bişirib yeyirik, ondan sonra sizə doyunca ət verərəm yeyərsiniz.

Nəhayət, qaz əti yemək üçün xəbər talanın o biri başında yaşayan axsaq tülküyə çatdı. Tülkünün arvadı oturub gözləyirdi, bilirdi ki, bircə axsaq tülkü bunları görməyib. Axsaq tülkü də gəlib çıxınca səbir tükəndi. Axı özləri də, balaları da neçə gün idi ki, ac idilər.

Budur, axsaq tülkü də gəlib çıxdı. Axmaq arvad çömçəni fırlatmağa başladı. Bunu görən axsaq tülkü dedi:

- Axsaqlığım məni ləzzətli yeməklərdən həmişə məhrum edib. Sənin bu gün bişirdiyin yeməyin ləzzətindən o qədər danışdılar ki, axırda dedim ki, gedib özüm bunu görməsəm, heç vaxt inanmaram. Odur ki, çömçəni bir fırlat görək.

Axmaq arvad sevincək çömçəni fırlatmağa başladı. Ancaq nə qədər qazanı eşələdisə, bir tikə ət tapıb axsaq tülküyə verə bilmədi.

Axsaq tülkü öz-özünə donquldanmağa başladı:

- Mən də qonşuların sözünə inandım. Axı dedim ki, tənbel tülkünün evində ət olmaz. Bu ağ yalana inanıb axsaq ayağımı yordum.

Axmaq tülkü və arvadı nə qədər and içdilərse də xeyri olmadı. Axsaq tülkü deyində-deyində çıxıb getdi. Axmaq ər-arvad isə kor-peşman qazanı evə apardılar. Şirin qaz ətini gözləyən balalar ətsiz şorbanın dadına baxmalı oldular.

Yenə də həmişəki kimi axsaq tülkü axsaq idi, axmaq tülkələr isə axmaq...

Venera MİRZƏYEVA,
Laçın rayon 7 №-li tam orta məktəbin
riyaziyyat və informatika müəllimi

SÖZLƏRİN İZLƏRİ, ÜZLƏRİ VƏ ÖZLƏRİ

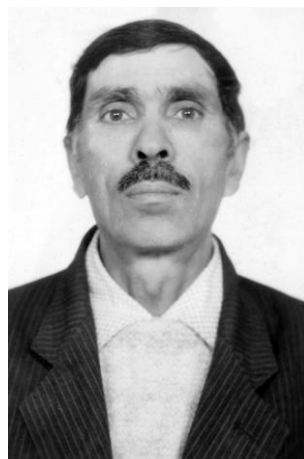
Yaradan – Var edəndən; yaratmaq – var etməkdən; yarış – varışdan (kök – varmaq); yağış – axışdan; ozan – yozandan; yalan – yan olandan; yanlış – yan oluq; balıq – obalıqdan (obalıq – ümumi əmlak); əylənmək – yeylənməkdən (ovqatı yaxşı olmaq); qorxu – qorğudan (kök – qorumaq); ayaq – yayaqdan (yaya – piyada); yağ – yayıqdan (kök – yaymaq); dağ – odaqdan (ocaq, otaq, oda – hamısı eyni sözün variasiyalarıdır); davar – doğardan; dovşan – doğuşandan; ürək – yüyürəkdən; damaq – dadmaqdan; öyrətmək (əslə ökrətmək), ök ürətməkdən, (ök – əski türkcə ağıl; ürətmək – hasil etmək, yetişdirmək deməkdir), öyüt də ök etdən!

Diş və dişi hər ikisi deşməkdən; sırğa – ısırğadan (ısıрмаq – dişləmək, deşmək); qazan – qızandan; tələ-itələdən; tarla-otarılardan; böyrək – bök ürəkdən (yan ürək); çörək – çevirəkdən; qabırğa – qabarğadan (kök – qabarmaq); dəniz – dəng üzdən (dəng – taraz, bərabər); tənlik də – dənglikdən; çənə – çeynədən; lələk – yelləkdən; ilik – iylikdən (iy – içlik deməkdir); qanad – qonad (t) dan; quzu – qo zoğdan (qo – qoyun); buzov – bu zoğdan (bu – buğa); bəli – bəllidən; oyun – ovundan (kök – ovunmaq); oxşar – yaxışardan; körpü – köpürəkdən; örpək – hörməkdən; qılinc – qıl ucdan; qulunc – qolucundan; toyuq – doğuqdan; nar – yanardan; ağac – yaxacdən (xaç da bu sözdəndir, yanacaq mənasında); şırım – ısırımından (diş yeri); doğru – doğ veridən (doğ – təbiət və can); Tanrı – tenqri; dəngri – dəng veridən (nizam ahəng verən); könül, gönül – yönüldən (qəlbin yönəlişi); örnək – öyrənəkdən; öküz – öksüzdən (ağılsız: ök – ağıl); öksüz (yetim) – köksüzdən (böyüksüz variantı daha az ağlabatandır); tonqal – odunqaladan; İlan və ildırım (əsləri yılan və yıldırım); yıldırmaqdan – (yıldırma vahimələnmə, dəhşətə gəlmə); ilxı – yılxıdan (yılxı – ərəb sözü olan vəhşinin türk qarşılığıdır); yol – yolmaqdan; daban – təpəndən; dəli – dəvli, devlidən; dəyişmək – dəvişməkdən (dev, dəv – böyük güc, enerji, hərəkət mənbəyi); sanballı – şan balından; şam – şandan, axşam – yaxşamdən; yumşaq – uyumsaqdan; yorğan – uyurğandan; soğan – zoğlandan; oğul – zoğoldan, oğlan da zoğ olandan (zoğ – nəsil, tayfa deməkdir); çay – çağdan (kök çaqlamaq); çaylaq – çaqlaq; oğlaq – zoğlaqdan; sığorta – sağ ortadan; ulaq – ulaşmaqdan (ulaq əslində nəqliyyat vasitəsi deməkdir); yekə – ökədən (ökə – ağıllı, yetkin); yazıq – azıqdan; əmək – ömməkdən (birgə iş deməkdir); tikili – dikilidən; qıvraq – qovaraqdan; qaval – qovaladan; qayçı – qıyıcıdan (qıymaq – kəsmək, qıyma-qıyma); camış – acmışdan; köynək – geyinəkdən; ərik – əprikdən; bayağı – boyacağıdan; tüstü – odüstüdən.

KİMLƏR KEÇDİ BU DÜNYADAN**SİNAĞA ÇƏKİLƏN KİŞİ**

Azərbaycanın dağlıq rayonu Laçının Şəlvə dərəsində Həkəri çayının əsas mənbəyindən olan, min-bir bulaqdan törəyən Şəlvə çayının sağ tərəfində, eyni yüksəklikdəki iki yaşıl təpənin arasında uyuyan İmanlar kəndində bir zamanlar qonşu olduğumuz zəhmətkeş, düzsözlü, birüzlü bir kişi barəsində məndə xatirə yazmaq istəyi yaranı. Yeri gəlmişkən xatırladım ki, İmanlar kəndi Laçın rayonunun ən gözəl, mənzərəli kəndlərindən biri idi. Kəndin çaydan yüksəklikdə olması həm çayboyu Daşlı, Şəlvə, Hacıxanlı, Qovuşuq, həm də çaydan hündürlükdə – kəndimizlə üzbəüz Budaqdərə, Vəlibəyli kəndlərinin görünməsinə imkan verirdi. Şəlvə dərəsinin digər kəndlərini – Dambulaq, Kaha, Hətəmlər, Narışları, hətta Şəlvə dərəsinin bütün evlərini kəndimizin şərq tərəfdən söykəndiyi Laçıngüney zirvəsindən baxmaqla görmək olardı. Görünən mənzərə bununla bitmirdi. Bütöv Şəlvə dərəsini dairəyə alan Qabaqtəpə, Uzunyal, Mıxtökən, Arxud, Xəlfəli yalı, Nərdivan, Haçayal, Laçıngüney, Keşikçi kimi ətəyi bağlı, meşəli dağlar göz önündə idi. Mən elə bir tablo görməmişəm ki, zirvələri yaşıl yaylaqlar olan bu dağların ətəyində cürbəcür, al-əlvan çiçəklər (yaz gəlində) açan meyvəli bağların, meşələrin mənzərəsinə bənzəsin. Kəndimiz bu geniş ormanın mərkəzində şimaldan və cənubdan – yuxarıda qeyd etdiyim kimi – eyni boylu iki təpənin əhatəsində idi. Hər iki təpənin arxasında kolxoza məxsus əkinə yararlı Ulxan (yəqin ki, Ulu xan torpaqları) deyilən geniş düzənlik sahələr var idi. Aşağı Ulxan Şəlvə kəndi ilə bizim kəndin arasında, yuxarı Ulxan isə əks istiqamətdə – kəndin şimal tərəfində idi. Ulxandan yuxarı Çalbayır deyilən biçənəklərimiz, Çalbayırdan yuxarıda isə Kəlbəcər dağlarına qovuşan yaylaqlarımız idi.

Yaxşı xatirimdədir, 1970-ci illərin əvvəlləri idi. Aşağı Ulxanda nəriləyən traktorun səsi bütün Şəlvə dərəsinə yayılırdı. Kamran dayı idi. Həmişə payız ayları Yuxarı və Aşağı Ulxanın düzünü traktorla əkər, sahəyə toxum səpildikdən sonra yoğun palıd ağaclarından mala düzəldər, traktorun arxasına qoşar və sahəni yaxşı-yaxşı malalayardı. O dövrdə

kəndimizdə orta məktəb olmadığından biz hər gün Aşağı Ulxandan keçib Şəlvə kəndinə məktəbə gedib-gələrdik. Ulxanda Kamran dayı ilə görüşər, bir qədər maraqla əkin-səpin işlərinə tamaşa edə, sonra yolumuza davam edərdik. Sahə əkilib-səpildikdən sonra sahəyə Sərkər kişi qoruqçuluq, biçin vaxtı isə cuvarlıq – suçuluq edərdi. Yaz gələndə sahəyə əkilmiş yonca, yaxud vələmir o qədər boy atardı ki, yarıb yerimək olmazdı. Lakin sonralar – 80-ci illərdə o məhsuldarlıq olmurdu.

Kamran dayı 70-ci illərin sonlarında bir neçə il də kənddə təsərrüfat briqadiri işlədi. Briqadirin işi, əsasən, ot biçini vaxtları çox çətin olurdu. O dövrün qaydasına görə, kolxozun ot planı ödəməyə qədər hər evdən bir nəfər biçinə çıxmalı, plan dolmayınca heç kim özünə ot biçməməli idi. Lakin hamı bu qaydaya əməl edirdimi? – Xeyr. Çünki yayın son aylarında artıq biçilməyən biçənəklərdə otların gül-çiçəyi solar və tökülərdi. Həm də Aşağı Ulxanda ot biçini sona çatanda ölüşün bir tərəfi açılar, may ayının ortalarından yaylağa çıxarılmış təsərrüfatı artıq kəndə köçürər (odur ki, camaat kənd ətrafı biçənəkləri kolxozdan gizli də olsa tez biçməli idi) və camaat əsas biçənəkləri olan Çalbayırda ot biçərdilər.

Ot biçini başlayanda həmişə biçinə çıxanlar səhər-səhər qabaqca təpənin döşünə – çəmənliyə toplaşar, işə gecikənləri briqadir oradan haraylayıb çağırırdı. Hər iki təpədən demək olar ki, bütün evlər görünərdi. Kamran dayının çox gur səsi vardı. Onun səsi nəinki kəndin bütün evlərində, qonşu kəndlərdə də eşidilərdi. Kəndimizlə üzbəüz Budaqdərə kəndindən olan, İmanlar yeznəsi rəhmətlik Uğurlu kişi (köçkünlükdən sonra qonşu olduq) danışdı ki, Kamranla Sahabın (o da qabaqlar briqadir işləmişdi) səsləri onların evinin qarşısından da eşidilmiş. Hardasa onların evinə qədər məsafə təqribən 4 km olardı. Hamı toplaşandan sonra biçinçilər təpəni aşaraq sahəyə yollanardılar.

Başyurddan qaynayan sısqqa bulağa
Bulaqlar qoşular, suyu artardı.
Şəlvənin çayına hələ çatmamış
İmanlar kəndində bağ suvarardı.

Elə həmin kənddə doğuldum mən də,
Quzunu otardım Laçıngüneydə.
Ulخانın düzündə ot biçiləndə
Hər gün briqadir haray salardı...

O vaxtlar ot biçini çox maraqlı, haylı-küylü olardı. 9-10-cu siniflərdə oxuyarkən yay tətilində artıq mən də ot biçininə çıxardım. Ulxanın düzündə ot biçiləndə nahar vaxtı biçinçilər hamı, əsasən, Mərdanarmudun kölgəsinə toplaşar, böyüklər maraqlı söhbətlər edər, biz də diqqətlə dinləyirdik. Həmişə hazır cavablığı ilə seçilən Kamran dayı maraqlı replikalar atar, camaatı güldürərdi. Hərdən müxtəlif bəhanə gətirərək tez-tez işdən yayınan kolxozçulara komik bir şəkildə: “Sizin bu hərəkətləriniz nəticəsində sonda zərbə Mamedova (özünü nəzərdə tutardı, familyası Məmmədov idi) dəyir” – deyərdi.

Sovet dönəmində kolxoz işindən yayınanların cəzası o idi ki, onların özləri üçün biçdiyi ot əllərindən alınar, kolxoza aparılardı. Bu da təsərrüfatla dolanan kəndçilər üçün ən ağır cəza idi. Lakin Kamran dayı işlədiyi müddətdə bir nəfərin də yaxasını sovet məmurlarının əlinə verməz, rəhbərlik tərəfindən irəli sürülən ittihamlara həmişə özü cavab verər və haqlı olaraq biz tərəflərdə el məsələinə çevrilən “zərbə Mamedova dəyir” misalını çəkərdi.

Kamran dayı zəhmətkeş olmağıyla yanaşı, Şəlvə dərəsində düzsözlü, birüzlü bir insan kimi tanınmışdı, yəni onun sözünün doğruluğuna hər hansı bir durumda heç kim şübhə etməzdi.

1980-ci illərin əvvəllərində Kamran dayı Ənsar dayı (kolxozun baş mexaniki olmuşdu) ilə birlikdə Şəlvə kəndində Laçın rayon 127 sayılı peşə məktəbinin filialını açıb, gənclərə peşə öyrədirdilər. Şəlvə dərəsinin 11 kəndindən bu məktəbə peşə öyrənməyə gəlirdilər.

Yaxşı yadımdadır, 1978-ci ilin baharı idi. Bir gün evimizin arxasına keçərkən gördüm ki, Kamran dayının evinin qabaq tərəfində, Anbarın qapısında gənclər, uşaqlar toplaşmış və Kamran dayının başına. Tez mən də getdim ora. Oğlu Arifin “Laçın” qəzetində ilk dəfə şeiri (Arifin uşaqlıqdan şeir yazdığı kənddə hamıya bəlli idi) çıxmışdı. Kamran dayı əlində qəzet Şəlvə kəndindən gələrkən gənclərin burada toplaşdığını görüb, sevincini onlarla bölüşür, şeiri onlara oxuyurdu. O şeirin birinci bəndi hələ də yadımdadır:

Mən həyat eşqini halal çörəkdə,
Zəhmətin gücünü əldə görmüşəm.
Təmiz bir sevgini odlu ürəkdə,
Saxta məhəbbəti dildə görmüşəm...

O vaxt Arif Şuşa Pedaqoji Texnikumunda oxuyurdu. Məktəbə gərdərkən şeirlərini redaksiyaya təqdim etmiş, bir müddətdən sonra iki şeiri qəzetdə dərc olunmuşdu. İş arxasınca Şəlvə kəndinə (sovetlik idi) getmiş Kamran dayıya poçtda qəzet sürpriz kimi təqdim olunmuşdu. Kamran dayı da çox sevinib fərəhlənmişdi.

Kamran dayı elmə, təhsilə önəm verən bir insan idi. Kənddə yaşamaqlarına baxmayaraq, heç vaxt oğlu Arifi təsərrüfat işlərinə cəlb etməz, mükəmməl təhsil almasına şərait yaradardı. O, həmişə dərslərindən əla qiymətlər alan oğluna böyük ümidlə baxırdı.

Lakin Kamran dayının xoşbəxt günləri uzun sürmədi, tale onu da Əyyub peyğəmbər (Şeytanın fitvası ilə imanı sınağa çəkilməmiş və bütün sınaqlardan üzü ağ çıxmış peyğəmbər) kimi sınağa çəkdi. Elə həmin ilin qışında ömür-gün yoldaşı Səkinə xalanın rəhmətə getməsi, çox keçməmiş kiçik qızı Əslinin ana həsrətinə dözməyərək vəfat etməsi, Kamran dayının belini vaxtsız əymiş, onun gur səsinə xeyli azaltmışdı. Lakin Kamran dayı bu itkilərə mətanətlə dözmüş, hüsrə gələn adamlara: “Allahın işidir, Allahın məsləhətidir” – demişdi.

Kamran dayı 1980-ci illərin sonlarında bəlkə də qəmli xatirələrdən uzaqlaşmaq üçün gedib Ağdamın yeni salınmış Çəlik (Bozpapaqlar) kəndində ev tikmiş, kənddəki evini isə Arifə vermişdi.

1991-ci ildə ikinci oğluna toy edib xoş günlər görsə də, tale yenə onu sınağa çəkdi, bir ilin içində həmin oğlu Fazili də əlindən aldı. Kamran dayı bu dərdi də çəkə bildi, asi düşmədi, yenə “Allahın işidir, Allah bilən məsləhətdir” – dedi. Lakin torpaqlarımızın itirilməsinə heç cürə dözə bilmədi. Vətən həsrəti ilə 1993-cü ildə dünyasını dəyişdi. Allah rəhmət etsin, yeri behişt olsun!

Canına qəm-qüssə hopmuş bu xatirəni Arif müəllimin “Atamın nağılı” şeiri ilə yekunlaşdırmaq istərdim.

Dilafət RƏSULOV

ATAMIN NAĞILI

*Düşmən toxmağıdır, oğul, ay oğlum,
Ay mənim qanadım, ay mənim qolum.
Səhvimi öyrənmə, qurbanın olum,
Yaxşı adətimə sən adət eylə.*

Ağa LAÇINLI

Zəhmətə bağlıydı ağılı kəsəndən,
Qabar-qabar idi əli atamın.
Heç vaxt düşməmişdi sözü kəsərdən,
Topuq çalmamışdı dili atamın.

Anam bu dünyadan köç eləyəndə
Qırx yaşı təzəcə ötmüşdü atam.
Həyatın sərt üzün çox gördüm mən də,
Bu şeiri yazanda qırx yaşındayam.

Qəm-kədər qəddini əysə də bir az,
Heç kəsin önündə əyilməmişdi.
Halal ocağının başında hələ
Bircə haram tikə yeyilməmişdi.

Qəlbinə dağ çəkdi övlad itkisi,
Nə xata ötüşdü, nə qəm sovuşdu.
Fələyi qarğıdı haqq deyə-deyə,
Bir gecə özü də haqqa qovuşdu.

Kasıb komasını saray sanardı,
Dünyanın malında gözü yoxuydu.
Qibtə eləməzdi dövlətə, vara,
Nəfsi özündəydi, könlü toxuydu.

Qaytara bilmədim ata borcunu,
İmkanım tükəndi, vaxtım çatmadı.
Bu imiş, bu imiş həyatın sonu,
Bəxtim oyanmadı, dərdim yatmadı.

Allah da bilirdi naşükür deyil,
Dərdini-qəmini bol eləmişdi.
Uşaqlığı yetim, gəncliyi yetim,
Yetimlik qəlbinə yol eləmişdi.

Atama bir fərli oğul olmadım,
Öz oğlum bəs necə oğul olacaq?
Atamın həyatı nağıldı mənə,
Həyatım oğluma nağıl olacaq.

Yazda əkinçiydi, yayda biçinçi,
Payızda tər töküüb qışdan çıxardı.
Hər gün çalışardı qarışqa kimi,
Yenə də çörəyi daşdan çıxardı.

Dəyişmir qanunu qoca dünyanın,
Vədəli, vədəsiz köç olur, hayıf.
Vaxtında anlamır oğul atanı,
Elə ki anlayır gec olur, hayıf.

Uşaqlıq illərim çıxmaz yadımdan,
Ürəyim kövrələr, gözlərim dolar.
Şəhərli qonaqlar səhər o başdan
Atamın səsinə oyanardılar.

Mən iki nağılın arasındayam,
Arzum mənzilinə yetməyib hələ.
Oğlumun nağılı təzə başlayır,
Atamın nağılı bitməyib hələ.

Arif MƏMMƏDLİ

ƏDƏBİ DÜŞÜNCƏ

İlham QƏHRƏMAN

YAZIÇI KİMDİR?

Bizim uşaqlığımız dövründə “Hacıyatmaz” deyilən bir kukla varıydı. Onu yanı üstə qoymaq mümkün deyildi. İçərisinə yerləşdirilmiş dəmir lövhənin ağırlıq mərkəzi kuklanın ayağına düşdüyündən əlini çəkən kimi dərhal dikəlirdi. “Hacıyatmaz” adı da buradan yaranmışdı. Kuklada ağırlıq mərkəzi yarıdan lövhə maqnitdən olurdu. Qırılandan sonra həmin maqniti cibimizdə hərləyirdik. Bir oyuncaq kimi maqnitin ömrü kuklanın ömründən uzun olurdu. O maqniti (ona ahənruha da deyirlər) çaya çimməyə gedəndə sahildəki qumlaqda oynatmaqdan doymazdıq. Qumun içərisində hərlədikcə maqnit üzərinə çoxlu dəmir dənəcikləri çəkirdi. Bu zaman maqnit oxlu kirpiyə də oxşayırdı. Maqniti gah qumda hərləyir, gah da üzərinə topladığı dəmir dənəciklərini qoparıb atırdıq. Mənə görə yazıçı həmin maqnit kimidir. O bir müddət cəmiyyətdə müşahidələrini maqnit kimi canına çəkir və sonra bir gün onu canından təmizləməklə məşğul olur. Beləliklə, yazıçı bizim uşaqlıqda oynatdığımız oyuncağa bənzəyir. Yaxşı yazıçı (oyuncaq) oxucunun (uşaqların) marağına daha yaxşı cavab verən yazıçıdır.

Yazıçını işıq dirəyinə bənzətsək onun hünəri dövrəsinə saldığı işığın qalınlığı və işıqlandırdığı ərazinin böyüklüyü ilə ölçülər. Aydın ki, qalın işıqdan yaranan kölgə də qalın olar. Güclü yazıçı odur ki, onun əsərini oxuyan oxucu özünü onun işığının altında hiss etsin və başını qaldıranda öz kölgəsini yerdə görsün. ...Və bu kölgə nə qədər uzağa düşsə bir o qədər sahibi qazanmış olar.

ŞAİR VƏ BUĞDA DƏNİ

Şairlik sözdən hava yaratmaq bacarığıdır. Biz bəyəndiyimiz şairlərin şeirlərini oxuyanda o şeirlərin havası canımıza hopur və həmişəlik bizimlə qalır. Hökm deyil ki, biz o şeirləri əzbər bilək. Əsas odur ki, o şeirləri təkrar oxuyanda və ya bir başqasından eşitdikdə şeir bizə tanıdığımız, sevdiyimiz adam kimi tanış gəlir. Şairlərin şeirdə yaratdığı hava oxucu sayı və məkanla şərtlənir. Geniş məkanda oxucusu kütləvi, yəni geniş məkanda oxucusu seyrək olan şairlər var. Kiçik məkanda şeirləri populyar olan

şairlər də az deyil. Bu sırada Azərbaycanın həm elitar, həm də adi oxucusu üçün hava yaradan şairlər yer alır. Belə demək mümkünsə, ana dilində istedadla yazılmış bütün şeirlər hava yaratmaq gücünə malikdir.

Maraqlıdı, minlərlə oxucu istedadlı şairin şeirlərinin havasına düşür, o şeirlərlə nəfəs alır. Onu da demək lazımdır ki, hər bir şeir şairdən bir parçadır...

Bu mənada şairi minlərlə buğda ilə bir yerdə dəyirmanına aparılmış buğda dəninə bənzətmək olar. Dəyirmanda üyüdülmən bir buğda dəninin unu minlərlə buğdanın ununa necə qarışırsa, şairin də şeiri minlərlə oxucunun havasına elə çevrilir.

06.02.2012

TAXTAKÖRPÜDƏKİ LAÇINLILARA

Dövlət ev tikdi, yurd saldı,
Yurdunuz xeyirli olsun!
Siz də qıraq-bucağını
Qurdunuz – xeyirli olsun!

Ağac əkib şiv calayan,
Sən, ey məhləsin sulayan,
Üzü Laçına ulayan
Qurdunuz xeyirli olsun!

Dünyaya gəldik miyana,
Bir xeyirə, bir ziyana...
Sizdən beş metr o yana
Ordunuz xeyirli olsun!

13.09.2012

ƏSGƏR GÖRMƏK

Bəşərin ilk əsgəri
hirs, hikkəsi olub
alçaq, qorxaq, tərs adamın...
Əsgər görmək
hər mənada kədərli
İstər Buşun olsun,
istər Səddamın.

15.09.2012

GÖRÜŞ

Səni tapdım elə bildim
Əl tapdı ağrıyan yeri.
Aramızda nə taledi -
Fələyin qarğıyan yeri.

Bilən bilir sevgi deyil,
Ərlə arvad istəklidi.
Üzündə yaş güzgüyə bax,
Görünən sevgi şəkli.

Aradan çox sular axdı,
Axan sular dəniz deyir...
Gözünü körpə uşaqtək
Kimdi tez-tez çimizdirir?!

17.11.2009

BİR ƏSGƏR ÖLDÜ

Bir əsgər öldü...
Quşun qanad rəddi göydə,
Onun yeri, boy-buxunu
Cərgədə qaldı.
Bir əsgər öldü...
Bir nişan üzüyü
Zərgərdə qaldı.

19.04.2010

**KAHA KƏNDİNİN
ŞƏHİD OĞLU**

Süleymanov Nuşirəvan Aydın oğlu 1972-ci ildə Laçın rayonunun Kaha kəndində anadan olmuşdur. 1992-ci ilin mart ayından könüllü olaraq Azərbaycan Milli Ordusuna yazılmış, 816-cı Şuşa batalyonunda qaynar nöqtələrdə, Ağdam ətrafında, Fərrux dağında, Papravənd və Boyəhmədli döyüşlərində iştirak etmişdir. Döyüşlərdə bir qayda olaraq qəhrəmanlıq nümunəsi göstərmiş, dəfələrlə düşmən mühasirəsinə düşmüş və həmişə ölümün gözüne dik baxıb döyüşçü yoldaşları ilə düşmən mühasirəsini yararaq xilas olmuşdur. Şuşa batalyonundan sonra Beyləqan bölgəsində 704 sayılı hərbi hissəyə köçürülmüş, orada da dəfələrlə ağır döyüşlərdə iştirak etmiş, bütün əməliyyatlardan üzüağ çıxmışdır.

Sonuncu dəfə o hərbi hissədən həyəcan signalı ilə çıxmış və düşmənlə gedən ağır döyüş zamanı 5 avqust 1994-cü ildə qəhrəmancasına şəhid olmuşdur.

Şəki şəhərindəki Yeni Hacı Çələbixan məcburi köçkün qəsəbəsində yerləşən Laçın rayon Kaha kənd tam orta məktəbi Nuşirəvan Süleymanovun adını daşıyır.

Atası Aydın Süleymanovun oğluna yazdığı bayatılardan:

Əzizim sona qaldı,
Laçında sona qaldı.
Dedim axır sözümü,
Son sözüm sona qaldı.

Mən aşiq dağlar qaldı,
Qarabağ ağlar qaldı.

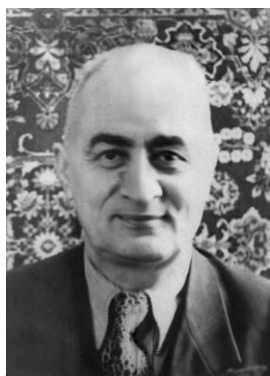
Aydının sinəsində
Bax belə dağlar qaldı.

Əzizim qala dağı,
Şah dağı, qala dağı.
Çarəsi, dərmanı yox,
Sağalmaz bala dağı.

Təqdim etdi: Ramil CƏBRAYILOV

AXTAR BABALARI**YAXŞILIĞA YAXŞILIQ HƏR KİŞİNİN İŞİDİR,
YAMANLIĞA YAXŞILIQ ƏR KİŞİNİN İŞİDİR**

Babam Hüseyn Abdulla oğlu Abdullayev əslən Laçın rayonunun Abasqışlağı (Məzməzək), indiki Güləbird kəndindəndir. 1917-ci ildən kommunist partiyasının üzvü olmuş, Qubadlı, Zəngilan və Laçın rayonlarında müxtəlif rəhbər vəzifələrdə çalışmışdır. Məni rəhmətlik babam böyüdüb tərbiyə etmişdir. Elimizin ağsaqqalı idi, hər yerdə sözü keçirdi, çünki haqq söz deyərdi, haqq da iti olur, kəskin olur, nə olur olsun haqqı nahaqqa verməzdi. Onunla bağlı çoxlu xatirələrim var. Babamın söylədiyi müxtəlif xatirələrdən birini sizinlə bölüşmək istəyirəm.

**Canbaxış
Abdullayev**

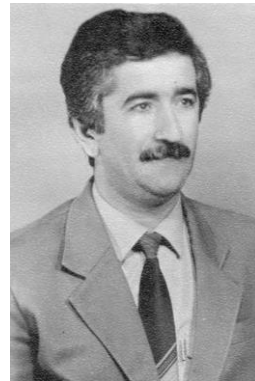
**Hüseyn
Abdulla oğlu**

1920-1930-cu illərdə rayonlaşma tam başa çatmamış, indiki rayonlarda 3-4 nahiyyə var idi. Babam indiki Qubadlı, o zamankı Xanlıq rayonu Həkərli-Muradxanlı nahiyyə soveti icraiyyə komitəsinin sədri imiş. Tez-tez keçirilən Qubadlı qəza partiya komitəsinin iclaslarının birində Qubadlı rayonunun Həməzəli kənd sakini, kasıblar komitəsi (batrakkom) deyilən bir təşkilatın rəhbəri Muxtar çıxış edərək deyir: – Ay yoldaşlar biz bu fəhlə-kəndli hökumətini ona görə qurmadıq ki, bəylər gəlib bizə rəhbərlik etsinlər. Hamının diqqəti orada iştirak edən nahiyyələrdən birinin icraiyyə komitəsinin sədri Canbaxış Abdullayevə yönəlir, hamı bilirdi ki, o, bəy nəslindəndir. Canbaxış babamın ən yaxın dostu olub. İclas qurtaran kimi Canbaxışla babam atlanaraq Qubadlıdan çıxırlar və yolda bu vəziyyətdən çıxmaq üçün məsləhətləşirlər. Babam məsləhət görür ki, Muxtarı öyrədən qruplar var, indi də tuthatutdur, yaxşı olar ki, sən işini dəyiş, köç Bakıya, savadlı adamsan, orada özünə iş də taparsan, həyat da qura bilərsən. Bu məsləhətlə razılaşan Canbaxış Abdullayev az vaxtdan sonra işini dəyişir və köçür Bakıya.

İndi gələk Muxtarın taleyinə. Muxtarı Laçında yaşlı nəsil yaxşı xatırlayar. Şəhərin aşağı hissəsində Xanımın işlədiyi kiçik bir çörək düka-

nında əvvəllər Məşədi Muxtar deyilən bir kişi çörək satardı. O, həmin Muxtar idi, köçüb Laçında məskunlaşmışdı. Bəlkə xatırlayanlar olar, Laçın avtobazasında qarovulçu Azad var idi, bir az da çətin danışdı, xəstə-hal idi, Məşədi Muxtar onun atası idi. Allah rəhmət eləsin. Nə işə, təxminən 1950-ci illərdə hansı səbəbə görə Məşədi Muxtara cinayət işi qaldırılıb, məhkəmə qərarı ilə ona icbari iş verirlər və kommunist partiyası sıralarından çıxarırlar. Məşədi Muxtar yol tədarükü görərək yol alır Bakıya tərəf və məqsədi də o olur ki, Mərkəzi Komitəyə ərizə yazıb cinayət işini ləğv etdirib, partiya bərpa olunsun. Çiyində xurcun, ayağında çarxıq indiki İstiqlaliyyət küçəsində Sabir bağının qarşısı ilə “Baksovet”ə tərəf gedirmiş ki, yanında bir M-1 (emadin) markalı minik avtomobili dayanır və sürücü düşərək onu maşının arxa qapısına tərəf dəvət edir. Bütün bunları təəccüblə qarşılayan Məşədi Muxtar özü də başa düşmədən sürücünün bütün göstərişlərinə əməl edib, arxa oturmaqda əyləşir. Birdən gözü yanında əyləmiş səliqəli geyinən, qalstuklu, başında “şlyapa” olan Canbaxış Abdullayevlə qarşılaşır, utandığından istəyir geri qayıtsın, lakin artıq gec idi, maşın küçə ilə üzüyuxarı şütüyürdü. Canbaxış əsl bəy idi, o Muxtarla heç bir şey olmamış kimi hal-əhval tutur və Bakıya nə məqsədlə gəldiyini soruşur. Məşədi Muxtar bütün olmuşları danışır. Canbaxış Abdullayev o zaman Azərbaycan Maliyyə nazirinin I müavini vəzifəsində çalışmış. MK-ya birbaşa girmək rüsxəti olduğundan onu özü ilə oraya aparır və ona lazım olan hər bir köməyi göstərir. Axşam işdən çıxanda onu özü ilə mağazaya aparıb yaxşıca geyindirib, sonra da evinə aparır. Kəndə ərinin yanında Məşədi Muxtarı görəndə qanı qaralan həyat yoldaşına Canbaxış kişi deyir ki, ay arvad gör kim gəlib bizə. O, olmasaydı indi mən həbsxanada ölmüşdüm, ya da bunun kimi əziyyətlə yaşayırdıq. Canbaxış Abdullayevin yaxından dəstəyi ilə Məşədi Muxtarın cinayət işinə son verilir və kommunist partiyası sıralarına bərpa olunur. Bu da tələyin bir ironiyasıdır. *Yaxşılığa yaxşılıq hər kişinin işidir, yamanlığa yaxşılıq ər kişinin işidir.* Bu əməl Canbaxış Abdullayev kimi ƏR KİŞİLƏRİN əməlidir. Həmin ƏR KİŞİNİN keçmiş SSRİ-nin incəsənət aləmində olduqca tanınmış övladları yetişmişdi, onlardan biri də Azərbaycan xalqının yüksək musiqi qabiliyyətini bütün dünyada tanıdan, respublikamızın “Şöhrət” və “Şərəf” ordenli xalq artisti, dirijor Rauf Abdullayevdir.

Qəzənfər HÜSEYNOV
gazanfar47@mail.ru

Alimə GİZLİNUR

**SƏN AY GÖZƏL,
ODLAMISAN QƏLBİMİ**

Qamət uca, sinə mərmər, baxış şux,
Sən ay gözəl, odlamısan qəlbimi.
Tanrı səni sanki yoxdan yaradıb,
Sən ay gözəl, odlamısan qəlbimi.

Qaşlar –qələm, dodaq – püstə, dil – şəkər
Al yanaqlar görənlərə dağ çəkər.
Aşiq könlüm varlığına diz çökər,
Sən ay gözəl, odlamısan qəlbimi.

Səni görən bir ilahi nur sanır,
Xəyalınla hey alışır, hey yanır.
Gözəlliyn dərdə salır, can alır,
Sən ay gözəl, odlamısan qəlbimi.

Qara xalın gül yanağa yaraşır,
Gülüşlərin ağ buxağa yaraşır.
Şirin sözlər bal dodağa yaraşır,
Sən ay gözəl, odlamısan qəlbimi.

Baxışların üzür məni əzəldən,
Kim əl çəkər sənin kimi gözəldən?
Qoy Allah qorusun səni pis gözdən,
Sən ay gözəl, odlamısan qəlbimi,
Sən ay gözəl, odlamısan qəlbimi.

GETDİ

Ay ellər, siz Allah yetin dadıma,
Bir ata oğlunu “atdı” da, getdi.
Qızının boynunu çiyninin üstə,
Qolların qoynuna çatdı da, getdi!

Atasının çırağını söndürüb,
Anasının ciyərini yandırır,
Beş bacının ümidini sındırır,
Günəştək saraldı, batdı da, getdi.

Son dəfə çevrilib üzümə baxdı,
Gözündən gözümə min sual axdı...
Baxışı qəlbimi odlara yaxdı,
Üzünü zülmətə tutdu da, getdi.

Alovu yandırdı bütün elləri,–
Şümşad biləkləri, gözəl əlləri,
Dolğun baxışları, ipək telləri
Qara torpaqlara qatdı da, getdi!..

Alimə gülərmə, kədəri olsa,
Ömrünün çiçəyi vədəsiz solsa.
Vüqarın dərdini kim xəbər alsa,–
Əbədi yuxuya yatdı da, getdi...

İDMANÇILARIMIZ

BAŞ MƏŞQÇİ NOVRUZ ƏZİMOV

Novruz Əzimov 19 mart 1960-cı ildə Laçın rayonunun Alıqulu kəndində doğulub. Amma Mehdiabad qəsəbəsində böyüyüb. 1982-1992-ci illərdə “Neftçi”nin heyətində çıxış edib. Bu müddət ərzində 146 oyunda meydana çıxıb, 5 qol vurub.

1992-ci ilin martında könüllü olaraq cəbhəyə yollanıb. Mayın əvvəlində Bakıya ezamiyyətə gəlib. Şuşa alınan gün, 1992-ci il may ayının 8-də ilk milli çempionatın açılış turunda Sumqayıt “Xəzər”inə qarşı “Neftçi”nin formasını geyinib. Səhərisi isə tək öz maşını ilə yollanıb Laçına. O vaxtlar Arif Paşayevin rəhbərlik etdiyi 811-ci Laçın alayının tərkibində döyüşüb.

İlk məşqçi fəaliyyəti Gəncənin “Kəpəz” komandasında olub. 1997-ci ildə bu komandada oynayan məşqçi funksiyasını yerinə yetirib. Eyni zamanda Gəncə Dəmir Yol Nəqliyyatında Polis İdarəsində baş əməliyyat müvəkkili işləyib. Baş məşqçi kimi isə ilk iş yeri “Bakı”nın sələfi “Dinamo” komandasında olub.

Novruz Əzimov özü haqqında: 1997-ci ilin mayında mən futbolçu karyeramı bitirdim. “Qartal-95” və “Polis Akademiyası” komandalarının birləşdirilməsindən sonra Yaşar Seyidovun rəhbərliyi ilə yeni “Dinamo” klubu yaradıldı. Həmin vaxt mən Polis Akademiyasında qiyabi təhsil alırdım. Elə oldu ki, yeni yaradılan komandaya rəhbərlik etmək mənə həvalə olundu. Məşqçilikdən əlavə, klubun yaradılmasında mühüm xidmətlərim oldu. Onun nizamnaməsini və Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçirilməsini təşkil etdim. Səttarxan adına Maşınqayırma Zavodunun stadionundan baza kimi istifadə edirdik. Komanda yarandığı ilk ildə ölkə çempionatının gümüş medalını qazandı. 1998-ci ildə yenidən “Kəpəz”ə qayıtdım. İlk dəfə məşqçi kimi burada çempion olduq, kubok qazandıq. 2002-2006-cı illərdə yenidən “Dinamo”da (sonradan “Bakı”) çalışdım. 2006-2010-cu illərdə isə paytaxtın “Olimpik” klubunda köməkçi-məşqçi kimi işləyəndən sonra yenidən doğma klubuma qayıtdım.

Məşqçi fəaliyyətimə baxanda daha çox köməkçi-məşqçi kimi işləmişəm. Bundan heç vaxt utanmamışam, əksinə, fəxr etmişəm. Baş məşqçi kimi hələlik yalnız “Dinamo”da işləmişəm. Həmin vaxt əsasən gənclərlə təcrübəli futbolçuların sintezini yaratmışdım. Emin Quliyev, Namiq Həsənov, Fərrux İsmayılov kimi gənclərlə yanaşı, Arif Əsədov, Yaşar

Vahabzadə kimi təcrübəli futbolçuları birlikdə oynatmışam. Sonradan heyətə cəlb etdiyim gənclər milli komandamızın əvəzedilməz oyunçularına çevrildi. Demək istəyirəm ki, baş məşqçi kimi nailiyyətlər qazanmışam. Baş məşqçi işləməməyim həyatın gedişindən asılı oldu.

Köməkçi-məşqçi işinin də öz xüsusiyyətləri var. Sənin öz fikrin olmalıdır. Lazım olanda baş məşqçiyə fikrini çatdırma bilməli, onu əsaslandırmağa çalışmalısan. Məşqçi daha çox futbolçularla ünsiyyətdə olur. Onların böyük qardaşı funksiyasını yerinə yetirir. Futbolçu oyun zamanı verilən tapşırığı yerinə yetirməlidir. Oyunun gedişində məşqçi məni çağırır “Zarya” ilə oyunda Varasillova qarşı meydana buraxdı. Tapşırıq verdi ki, “Zarya”nın 10 nömrəli futbolçusuna nəzarət edim. Mən meydana çıxanda isə həmin futbolçu əvəz edilmişdi. Bunu gözdən qaçırdığım üçün ilk 5 dəqiqədə meydan boyu onu axtarırdım. Epizodların birində isə kapitan məni canlı səddə durmağa çağıranda ona dedim ki, mən 10 nömrəni tuturam. O isə gülüb, “10 nömrə meydana yoxdur” – dedi.

Karyeramda daha bir maraqlı hadisə Ermənistanda baş verib. 1985-ci ildə İrəvana oyuna getmişdik. Mehmanxanada qalırdım. Şəhəri gəzməyə çıxanda otağın açarını itirdim. Xidmətçilərdən otağın qapısını açmağı tələb edəndə onlar məndən 15 rubl pul istədilər. Təzə açar üçün isə 25 rublumdən keçməli idim. Pul verməmək üçün yuxarı qalxıb qapını təpiklə sındırdım. Beləliklə 25 rublum cibimdə qaldı.

1986-cı ildə yenə də yolumuz Ermənistanı düşdü. “Ararat”la oynayırdıq. Ermənilərin qapısına vurduğum qol oyunda yeganə oldu və biz qalib gəldik.

“Neftçi”nin heyətində SSRİ Yüksək liqasında sonuncu qolu rəqib qapısından mən keçirmişəm. Bu hadisə 1988-ci ildə Kiyevdə baş verdi. “Dinamo” ilə oyunda Yunis Hüseynov standart vəziyyətdən topu mənə ötürdü, mən isə qol vurdum. Bu qol sonradan tarixi qol kimi yaddaşlarda qaldı.

Uşaq futboluna son zamanlar böyük diqqət yetirilir. Ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin 2005-2015-ci illərdə Azərbaycanda futbolun inkişafına dair dövlət proqramının qəbulundan sonra bu sahədə böyük işlər görülür. Qeyd edim ki, bu sahədə ilk təklifləri də mən ortaya çıxarmışam. 2005-ci ildə AFFA-ya göndərdiyim təkliflər planında bu sahənin inkişaf etdirilməsi yolları barədə fikirlərim öz əksini tapıb.

Təəssüf ki, bu günə qədər federasiya bu təkliflərə hər hansı bir reaksiya verməyib. Uşaq futbolu ilə bağlı “Bakı”nın gördüyü işlər xüsusilə diqqətəlayiqdir. 5-6 ildən sonra bu, nəticə verəcək. Uşaqlara məsləhətim budur ki, təbii örtüklü meydançalarda məşq etsinlər. Unutmasınlar ki, süni meydançalar insanın hərəkət aparatına pis təsir edir.

Futbolu sevməkdən başqa zəhmət də çəkmək lazımdır. Bəzən eşidirəm ki, futbolçular əziyyət çəkdiklərini deyirlər. Məncə bu yanlış fikirdir. Futbolu sevirənsə, sən əziyyət yox, zəhmət çəkirsən. Arzu edirəm ki, futbolla bağlı hər bir insan işinə vicdanla yanaşsın. Əsas komandanın çıxışı qənaətbəxş deyil. İnanıram ki, yaxın vaxtlarda biz öz gücümüzü ortaya qoya biləcəyik.

Hazırladı: Ramil CƏBRAYILOV

PUBLİSİSTİKA

QÜRBƏTƏ SARI (I yazı)

İmdad ƏLİZADƏ

“Yol ağrısı” silsiləsində doğma yurdu-
muzdan – Laçının Oğuldərə kəndindən çıxma-
ğa məcbur olduğumuz 1993-cü il martın 31-
dən başımıza gələnləri nəql eləmişdim. Bu sil-
silədə 1992-ci il mayın 14-dən 1993-cü il mar-
tın 31-dək gördüklərimi yazıram.

Oğuldərəlilər üçün Dağlıq Qarabağ mü-
naqişəsi əslində ermənilərin Laçından Ağdama
və əks istiqamətdə gedən avtobusları, minik və
yük maşınlarını daşlaması, qabağını kəsməsi, azərbaycanlıları döyməsi,
xəsarət yetirməsi ilə başlamışdı. Bakıda, başqa rayon və şəhərlərdə yaşa-
yan oğuldərəlilər kəndə adətən Ağdam-Əsgəran-Xankəndi-Şuşa-Laçın
yolu ilə gəlib-qayıdirdılar. 1980-ci ilin sonlarında kəndə gələnlərdən ha-
mı ilk növbədə yolu xəbər alırdı: hansı yolla gəldin, ermənilər yolunuzu
kəsdimi, avtobusu daşladılarmı?..

Erməni silahlıları kəndlərə tez-tez hücum etdiklərinə, əliyalın gü-
nahsız insanları amansızlıqla qətlə yetirdiklərinə görə qonşu Qorçu kən-
dində hərbi hissə yerləşdirildi. Kənd məktəbinin bir hissəsi hərbiçilərin
qərargahı idi. Yenicə yaranmağa başlayan Azərbaycan ordusu, ya da kö-
nüllü özünümüdafiə batalyonu Qorçuda, dağlarda post qurmuşdu. Qorçu-
ya gedəndə ilk dəfə hərbi geyimli şəxsləri görmüşdüm. Çiyinlərində av-
tomat vardı, həyətdə hərbi maşınlar dayanmışdı, bir neçə əsgər odun doğ-
rayır, səyyar mətbəxdə yemək hazırlayırdı.

Dağlıq Qarabağda yaşayan ermənilərin Ermənistanla quru yolla əla-
qəsi kəsilmişdi. Ermənilər hava nəqliyyatından istifadə edirdilər. Xan-

kəndi-Ermənistan hava dəhlizlərindən biri də Oğuldərənin üzərindən keçirdi. Gün ərzində bir neçə vertolyot Ermənistandan Qarabağa və əks istiqamətdə uçurdu. Buna heç kim mane olmurdu. Oğuldərə sakinlərinin bir neçə dəfə vertolyotlara atəş açmasını saymasaq...

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə ermənilərin Xocalıda azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırım kənddə böyük narahatlıq yaratdı. İnsanlar gününün böyük hissəsini televiziya və radionun qarşısında keçirirdilər. Məktəbdə soyqırım qurbanlarının xatirəsi yad olundu. Dərslərdə fasilə yaranmışdı.

Ancaq 1992-ci ilin yaz aylarında kənddə həyat öz axarı ilə davam edirdi. İlin bu çağında bizim yerlərdə təbiət göz oxşayır. Artıq yazın isti nəfəsi duyulur, dağları ağ ümmana çevirən qar əriyib yox olur, çaylarda axan suya dönür, dağlar və düzənliklər yaşllaşır, novruzgülü, bənövşə və nərgiz dağların döşünü bəzəyirdi. Payız aylarında isti yerlərə uçub gedən quşlar, mal-qoyun saxlamaq üçün aran rayonlarına köçmüş insanlar geri qayıdırdılar...

Erməni separatçılarının törətdikləri təhlükə, atəş səsleri təbiətin bu gözəlliyinə və füsunkarlığına təsir göstərmək qüdrətində olmasa da, hiss olunurdu ki, artıq adamlar bu gözəllikdən çox da həzz almır, yazın gəlişinə ürəkdən sevinə bilmirdilər. Ancaq kənd sakinlərinin əli işdən soyunmuşdu. Hamı bağ-bostanını əkib-becərir, yaylağa köçməyə hazırlaşır. Heç kəs Laçının işğal olunacağına inanmırdı.

1992-ci ilin may ayının 8-i Azərbaycan tarixinə və xalqımızın yaddaşına qara hərflə yazıldı. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı olan Şuşa düşmən caynağına keçdi. Artıq hamının qulağı səsdə idi, kənd sakinləri arasında yalnız bir məsələ müzakirə olunurdu: Laçının və bizim taleyimiz necə olacaq? Laçın da düşmən əlinə keçəcək? Bu arada şayiələr də sürətlə yayılır, kənd sakinlərini qorxu içində saxlayırdı. Şuşa işğal olunduqdan sonra Oğuldərə məktəbində dərslər dayandı. Nə şagirdlər məktəbə gedirdi, nə də müəllimlərdə dərs demək həvəsi qalmışdı.

1992-ci il may ayının 14-ü idi. Bakıdan gəlmiş maşınlar kəndə çatdı. Maşınları Bakıdan Oğuldərəyə kənd sakini Baxşeyiş Ağayev gətirmişdi. O bildirdi ki, artıq Laçın tamamilə boşalıb, rayon mərkəzində hərbiçilər və polislərdən başqa, demək olar ki, heç kim qalmayıb. Oğuldərə rayon mərkəzindən 70 kilometr uzaqda yerləşdiyindən Laçında hansı hadisələrin baş verdiyindən çətin xəbər tuta bilirdik, bəzi hallarda isə bu məlumatlar doğru olmurdu.

Heç kim kənddən çıxmaq istəmirdi. Böyükələr bir yerə yığılıb xeyli məsləhətləşdilər. Hətta Bakıdan gələn maşınları geri qaytarmaq istəyirdilər. Amma fikirlərini dəyişdilər. Qocaları, qadınları və uşaqları daha təhlükəsiz yerə köçürmək qərarına gəlmişdilər.

Bakıdan gələn maşınlarla yalnız bir evin əşyalarını köçürmək olardı. Bu səbəbdən hər evdən bir neçə xalça, yorğan-döşək götürmək mümkün oldu. Qoca-qarını, uşaqları və qadınları maşınlara yığdılar. Hamı ağlaşır, heç kəs ev-eşiyindən ayrılmaq istəmirdi.

Düşmən təhlükəsi yaxınlaşırdı, ermənilər Laçının rayon mərkəzinə yaxın kəndlərini işğal edib evləri yandırır, tüstü göyə qalxırdı. Bakılı sürücü burada vəziyyətin belə ağır olduğunu təsəvvür etməmiş, gördüklərindən dəhşətə gəlmişdi, ciddi təlaş keçirir, bizi tələsdirirdi. Beş evin hərəsindən bir neçə kiçik əşyanı maşına yığdılar, 40 nəfərə qədər adam üçün yer saxladılar.

Yola düşməyə hazırlaşarkən məlum oldu ki, erməni silahlı dəstələri Laçının mərkəzini işğal edib və Laçın-Qubadlı yolunu bağlayıblar. Yalnız bir yol – Murovdağdan aşan Laçın-Kəlbəcər-Xanlar (hazırkı Göygöl rayonu) yolu ilə hərəkət etmək imkanı qalırdı. Murovda isə, demək olar, ilin bütün fəsilərində qar olur və hər maşın bu dağ yolunda hərəkət edə bilmir.

Atam dedi ki, Tərtər rayonunun Hüsənli kəndinə gedəcəyik. Bu kənddə dayılarım – Hüseyn və Həsən Talıbovlar yaşayırdı. Atam bacı-qardaşlarımı dayımgildə qoyub Oğuldərəyə qayıdacaqdı. Mənə dedi ki, kənddə qal, mal-qoyunu saxlamaqda anana kömək elə.

Maşına yığılanda nənəm Rəhimə İbrahimova getməkdən imtina etmişdi. Atam nə qədər təkid etsə də, xeyri olmadı. Amma atam nənəmi də aparmaqda qərarlı idi. Maşının yola düşməsinə az qalmış nənəm sanki qeybə çəkildi. Evdə, həyətdə, qonşuda axtardıq, tapa bilmədik. Atam nənənin qalmasından bərk narahat oldu, gözləri arxada qaldı.

Maşın Kəlbəcər istiqamətində yola düşdü. Ağlaya-ağlaya atamdan, bacı-qardaşlarımdan ayrıldım. Anamla evə qayıtdıq. Az sonra nənəm də gəlib çıxdı. Məlum oldu ki, nənəm kəndin aşağı hissəsi ilə axan çay yuxarı gedib, orada oturub və maşının getməsinə əmin olduqdan sonra evə qayıdıb. Anam gileyləndi. Dedi ki, ermənilər gəlir, burada qalmaqla nə etmək istəyirsən, ermənilər səni də Xocalı qadınları kimi əsir aparsa, oğlun camaat üçün necə çıxar, deməzlərmi ki, niyə ananı orada qoyub gəldin, özünü aparmırdın?

Nənəmsə fikrindən dönmək istəmirdi: “Heç hara gedən deyiləm, ermənilər bura gələ bilməzlər, gəlsələr də, qayaların arasında gizlənəcəm, onlar gedəndən sonra evə qayıdacam”.

Axşam düşürdü. Mal-qoyun örüşdən qayıtdı, tövləyə yığdıq, anam inəkləri sağdı. İşı yekunlaşdırıb evə getdik. İşıqlar yanırdı. Anam çay dəmlədi, qatıq, pendir, çörək yeyib yatdıq. Həmişə rahat olduğumuz doğma evimiz indi bizi sıxırdı. Atam, qardaşlarım, bacılarım getmişdi, həmişə səslı-küylü, abad evimizə qəm çökmüşdü. Həyətdə bir yerdə oynadığım, birlikdə qoyun-quzu otardığım qonşu uşaqlar da yox idi, onlar da getmişdi, tək qalmışdım.

Anam maşınla yola düşənlərin sağ-salamat getməsi üçün dayanmadan Allaha dua edirdi. Allahı, peyğəmbəri, “Quran”ı, imamları, seydilərin cəddini köməyə çağırırdı. Erməniləri lənətləyirdi. Deyirdi ki, Allah, kafirlərin ağzını, gözünü yum, bura gələn yollarını bağla... Mənə danışdı ki, ilk dəfə deyil ermənilər bizi öz evimizdən, torpağımızdan didərgin salır, tarixdə bir neçə dəfə belə olub.

Nənəm kənddən çıxanlardan ciddi narazı qalmışdı. Deyirdi ki, insanlar küyə düşüblər, erməni təhlükəsi yoxdur, camaat evini qoyub hara gedir? Belə düşünən yalnız nənəm deyildi. Yaşlı nəslı erməni təhlükəsinin real olmasına inandırır kənddən çıxarmaq, başqa yerə köçürmək heç də asan deyildi. Baxmayaraq ki, üç ay əvvəl – fevralın 26-da ermənilərin Xocalıda azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırımdan, qocaların, uşaqların amansızcasına qətlə yetirilməsindən hamının xəbəri vardı. Amma yaşlı nəslin böyük əksəriyyəti kəndi tərk etmək istəmirdi.

Atam danışır ki, 1993-cü ildə ermənilər Oğuldərəni ikinci dəfə işğal edəndə 70 yaşlı Temir İbrahimov kənddən çıxmaqdan qəti imtina edirdi. Laçın cəbhəsində döyüşən Azərbaycan ordusu mövqelərini tərk etmişdi, ermənilər Oğuldərəyə yaxın kəndləri də işğal etmişdi, evləri yandırmışdılar, tüstü göyə qalxmışdı, Temir İbrahimov isə hələ kənddən çıxmaq istəmirdi. Bir neçə nəfər çətinliklə onu getməyə razı salmışdı. (Temir İbrahimov, oğlu Ağasirin İbrahimov və bacısı oğlu Mötəbər İbrahimov 1993-cü ilin aprelın 3-də Kəlbəcər rayonunun Quzeyçirkin kəndində ermənilərlə döyüşdə itkin düşüblər, onların taleyindən bu gün də xəbər yoxdur).

Yaşlı nəslin belə düşünməsi səbəbsiz deyildi. Əvvəla, heç kim doğulduğu, boya-başa çatdığı doğma torpağını, kəndini, evini atıb getmək, ömrünün ahıl çağında qaçqın həyatı yaşamaq istəmirdi. İkincisi, yaşlı nəsil ermənilərin bizim torpaqları işğal etmək gücündə, qüvvəsində olduqlarına, bunu bacaracaqlarına inanmırdı. Deyirdilər ki, ermənilər Oğul-

dərəyə heç vaxt gələ bilməzlər, gəlsələr də, burada qala bilməzlər. Yaşlı nəslin gözündə ermənilər at nalı düzəldən, taxtadan alətlər kəsib satan, qaranlıq düşəndə qorxudan çölə çıxma bilməyən, qan görəndə özündən gədən varlıqlardı. Erməninin Azərbaycan torpaqlarını işğal edəcək gücdə olduğuna inanmırdılar.

Səhər açıldı. Bu səhər başqa bir səhər idi. Kənd boşalmışdı. Gecə bir neçə ailə də maşınlarla yığılıb getmişdi, yatdığıma görə bundan xəbərim olmamışdı. Anam dedi ki, gözümə yuxu getməyib, səhərə qədər yatmamışam. Anam maşınla gedən körpə övladlarından nigaran idi.

Mal-qoyunu örüşə ötürdük. Əlimiz hər şeydən soyumuşdu. Anam quzuları qoyunlardan ayırmamağı tapşırdı. Bizim yerlərdə yaz aylarında quzuları qoyunlardan ayrı otarırlar. Qoyunları sağıb südündən pendir tuturlar. Bir yerdə otlayanda quzular qoyunları əmir, südü qalmır. Anam dedi ki, pendiri kim üçün hazırlayacam, evdə heç kim qalmayıb.

Bir-iki tikə çörək yedik, boğazımızdan güclə keçirdi yediyimiz...

Kənddə mal-qoyuna baxmaq üçün bir neçə qadın, əsasən isə kişilər qalmışdı. Evlərin əksəriyyətində yalnız bir nəfər vardı. İnsanlar kəndin ortasına toplanır, danışır, dərdlərini bir-biri ilə bölüşüb dağılırdılar, dərənin bu tayından o tayına bir-birini çağırır vəziyyətin necə olduğunu, yeni xəbər olub-olmadığını soruşurdular. Hər kəs bildiyini digəri ilə bölüşürdü. Real vəziyyətlə bağlı doğru məlumat almaq isə çətin idi. Yəqin ki, insanların bir-birinə verdikləri məlumatlar daha çox şayiələr idi. Müharibə bölgəsində şayiə ildırım sürəti ilə yayılırdı.

İnsanlar Oğuldərədən çıxırdı. Bir neçə nəfər mal-qoyununu da çıxarmışdı. Yük maşınları tapılmadığına görə ev əşyalarını aparmaq mümkün olmurdu.

Günorta işıqlar söndü. Işıqlar Oğuldərədə sonuncu dəfə mayın 15-də yanıb. Nənəm həyətdə daşın üstündə oturmuşdu. Məlum oldu ki, kəndin qurtaracağında yaşayan bibimin ailəsi maşın olmadığına görə gedə bilməyib. Körpə uşaqlar da daxil olmaqla, ailənin bütün üzvləri kənddə idi. Nənəm bibimlə getdi.

Mal-qoyun örüşdən qayıtdı. Artıq qaranlıq düşmüşdü. Anam çıraqla yandırdı, bayatı deyib ağlaya-ağlaya mal-qoyunu tövləyə yığdı, mən də ona kömək elədim. İş qurtarandan sonra öz evimizə getmədik. Anam söylədi ki, evimizdə qalmağımız təhlükəlidir, gecə ermənilər hücum edər, camaat qaçar, xəbərimiz olmaz. Qonşumuz Arif Zülfüqarovun evinə getdik. O, qoca valideynlərini, övladlarını qohumların evində yerləşdirmək üçün maşınla getmişdi. Evdə yalnız həyat yoldaşı Fatimə Zülfüqarova qalmışdı.

Az sonra bir neçə nəfər də gəldi. Onlar da ailə üzvləri getmiş, evdə tək qalan kəndlilər idi. Dedilər ki, gecə nə olacağını heç kim bilmir, evdə tək qalmağa ehtiyat edirik. Yemək bişirməyə heç kimin həvəsi olmamışdı, çırağ işığında pendir, qatıq, çörək yedik, çay içdik. Hamının üzündə kədər, qəm vardı, maşınla gedənlərin məsələsi müzakirə olunur, kimin ailəsinin harada, hansı qohumun evində qalacağı haqda danışılırdı. Əsas narahatlıq isə qarlı-şaxtalı Murov dağının necə aşılacağı idi. Erməni işğalına qədər Oğuldərədən heç kimin yolu Murovdan düşməmişdi, bəlkə də əksəriyyət bu dağın adını ilk dəfə eşidirdi. İndi isə qarlı və şaxtalı Murov erməni cəlladlarından yaxa qurtarmaq üçün yeganə ümid yolu idi.

Evdə kiçik radioqəbuledici vardı. Çırağ işığında hamı radionun ətrafına toplanıb diqqətlə xəbərləri dinləyirdi. Radio isə elə bir ciddi xəbər vermədi. Xəbərlər daha çox Bakıda baş verən siyasi proseslər haqdaydı. Radiodan eşitdiyimiz “Ermənilər Laçın rayonuna hücumlarını intensivləşdiriblər” xəbəri isə bizim üçün yenilik deyildi, Oğuldərə sakinləri bunu bilirdi. Ermənilərin Laçının mərkəzini işğal edib-etməməsi, düşmənin harada dayanması haqda məlumat verilməməsi insanları əsəbiləşdirmişdi.

Siyasi xəbərlər, həmişə olduğu kimi, çırağ işığında oturanlar arasında da ciddi müzakirələrə səbəb oldu, “siyasi müzakirələr” bir xeyli davam etdi. Fikir ayrılığı yaradan əsas məsələ ermənilərin Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsinə görə hansı siyasi qüvvənin və siyasətçinin günahkar olması idi.

Oğuldərəlilər arasında ən populyar şəxs Laçın alayının komandiri Arif Paşayev idi.

Gecədən xeyli keçmişdi, yatmaq vaxtı idi. Heç kim paltarını soyunmadı, ermənilər gecə hücum etsə, geyinməyə vaxt olmaya bilərdi.

Səhər açıldı. Laçının kəndlərindən bir neçə ailə mal-qoyununu çıxarıb gecə Oğuldərə ərazisinə gəlmişdilər. Kəlbəcər istiqamətində gedirdilər. Ermənilər gecə hücum etmişdilər, onlar çətinliklə qaçıb qurtulmuşdular. Deyirdilər ki, vəziyyət çox ağırdır, ermənilər kəndləri işğal edir, evləri yandırır. Bizə də çıxmağı məsləhət gördülər.

Mal-qoyunu örüşə ötürdük. Anam kəndlə üzbəüz yerləşən Çalbayır dağına gedib az sonra geri qayıtdı. Söylədi ki, kənd xarabalığa oxşayır, bir evin bacasından tüstü çıxmır, qonşu Zağaltı və Qorçu kəndlərində də eyni vəziyyətdir. Anam dedi ki, Məhəmməd İbrahimovun evinin qarşısında yük maşını dayanıb, ev əşyalarını yığırlar. Məni yola salmaq qərarına gəlmişdi, “hazırlaş” dedi. Bir kisəyə kiçik əşyalar – süfrə, parça, adyal yığdı, birlikdə Məhəmməd İbrahimovun kəndin yuxarı hissəsində yerləşən evinin qarşısına getdik.

Məhəmməd İbrahimovun qardaşları Sərdar, Əjdər, Əli də burada idi. Onlar atamın bibisi oğlanlarıdır. “KAMAZ” markalı maşına kuzovdan yuxarı yük yığılmışdı. Əşyalar bir ailənin deyildi, qardaşların hər birinin evindən bir qədər əşya götürülmüşdü, ümid yeri kimi. Anam dedi ki, İmdad mal-qoyuna baxmaqda kömək etmək üçün qalıb, amma qorxuram, daha qalmasını istəmirəm, onu da özünüzlə aparın. Soruşdular ki, hara aparacaq. Anam cavab verdi ki, ailə üzvlərimiz Tərtər rayonunun Hüsənli kəndinə – qardaşlarımın evinə gediblər. Özünüz hara gedirsiniz, İmdadı ora aparın, sonra Hüsənliyə yola salarsız. Razılaşıdılar.

Maşın yüklə dolu olduğuna görə kuzova qalxmaq mümkün deyildi. Kabinədə isə sürücüdən başqa üç nəfər oturmuşdu. Sərdar İbrahimov, həyat yoldaşı Rəhilə İbrahimova və Məhəmməd İbrahimovun həyat yoldaşı Səfa Paşayeva.

Maşın yola düşməyə hazırlaşdı. Anamla vidalaşdım, məni bağrına basıb öpdü, ağladı: “Səfa müəllimə, İmdadı sizə, sizi də Allaha tapşıram”. Rəhilə İbrahimova məni dizlərinin üstündə oturtdu.

Hamı hönkür-hönkür ağlayırdı. Maşın Oğuldərənin ortasından keçdi. Anam evə qayıtmışdı, həyətdə tək dayanmışdı. Maşın kəndi tərk etdi. Gözlərimi dağlardan çəkə bilmirdim...

Heç də bütün insanlar həyatlarının sonunadək doğulduqları yerdə yaşayırlar. Milyonlarla insan təhsil, iş, yaxşı yaşayış ümidi ilə doğma kəndini, rayonunu, ölkəsini tərk edir. Elə Oğuldərədən də onlarla insan başqa şəhərlərdə, rayonlarda məskunlaşmışdı. Amma bizim köçməyimiz faciə idi. Çünki evimizdən, kəndimizdən könüllü çıxmırdıq, bizi buna məcbur edirdilər, təhsil, iş, yaxşı yaşayış ardınca getmirdik, erməni quldurlarından qurtulmaq, sağ qalmaq üçün başqa çıxış yolumuz yox idi. Həyatda insan üçün ən ağır dərdlərdən biri də doğma torpağını, kəndini, evini məcburiyyət qarşısında tərk etməkdir.

Hara getdiyimizi bilmirdik...

Bu dünyada bir qərblilik dərdi var. İstər könüllü, istərsə də məcburiyyət qarşısında öz doğma elindən köçüb başqa yerlərdə – qürbətdə yaşayanlara həm də qərib deyirlər. Bizim tərəflərdə qəribə xüsusi qayğı ilə yanaşırdılar. Başqa rayonlardan, hətta qonşu kəndlərdən Oğuldərəyə gələn köçəndə hamı deyirdi ki, filankəs qəribtir, burda heç kimi yoxdur, ona dayaq olmaq lazımdır. Anam, nənəm həmişə deyərdilər ki, filankəs qəribtir, qürbət ellərdə yaşayır, onun vəziyyəti yaxşı ola bilməz.

İndi isə Oğuldərə bütün elliliklə qəribə çevrilirdi, qürbətə köçürdü. Məcburən...

(*Ardı var*)

İLK GÖRÜŞDƏN ƏLVİDAYA QƏDƏR

...Orta məktəbi yenicə bitirmişdim, tikintidə işləyirdim. Başımda bir şeir havası vardı. Bəzi yaşıdlarım kimi romantik bir aləmdə yaşayırdım. Arada gənclik ehtirasından doğan bir həvəslə şeirlər yazırdım. Günlərin birində hansısa xeyirxahın düzəniylə eşitdim ki, siyasi maarif evində Rəhilə İsmayıl adlı bir şairə xanım işləyir. O zaman həmin məkan indiki Bərdə Bələdiyyəsinin binasıyla üzbəüz idi... Rəhilə xanımla oradan başladı ilk tanışlığım. Və yenicə yazdığım *“Qızlara qırmızı yaman yaraşır”* şeiri ilk ünsiyyətimizə səbəb oldu. Rəhilə müəllimə (o ixtisasca filoloq idi) bu primitiv yazıya qulaq asıb, gülümsünərək: *“sənin ürəyin var, çalış, gələcəkdə lap yaxşı yazacağsan!”* – dedi. Və bu bircə cümlə məni göylərə qaldırdı.

Az sonra eşitdim ki, o Bakı Dövlət Universitetində görkəmli şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin tələbəsi olub. Və Bəxtiyar müəllim onun haqqında dəyərli fikirlər söyləyib. Tanışlığımızdan bir qədər sonra Rəhilə xanım mənə ilk kitabını – *“Doğmalar arasında”* şeirlər toplusunu bağışladı. Bu kitab o zaman mənim düşüncəmdə yenilik və müasir şeirə tələbkarlıq yaratdı. Ötən əsrin 70-80-ci illərində onun şeirlərinin çoxunu əzbər bilirdik. Az mütaləə eləyən, bədii yaradıcılığa səthi yanaşan dostlarımıza onun *“Tök bu daşı ətəyindən”* şeirinin bir bəndi ilə istiqamət verməyə çalışırıdık :

*Dünyaya rənglər qarışıb,
Qırmızı da qaramıdır?
Hara baxım qəlb açılısın –
Göz nə görür haramıdır.
Tök bu daşı ətəyindən.*

1996-cı il idi. O zaman idi ki, Rəhilə müəllimə işsiz idi və evdən çıxmırdı. Eşitdik ki, şairənin təzə kitabı çapdan çıxıb. Çox sevindik. Və hörmətli şairimiz Telman Hüseyn Dədə ilə onlara getdik.

...Şairə bizi xoş üzlə qarşıladı... Hərəməzə bir kitab bağışladı. Kitabın adı da gözəl idi: *“Güllər qırmızı yalandı”*. İçi də gözəl olmalıydı.

Çünkü həm bu kitab uzun illərin gözləntisiydi, içindəkilər də seçmələr idi. Həm də Rəhilə İsmayılı hər şeyi, hər şeiri bəyənən deyildi. Təbii ki, onun poetik-bədii zövqü də çəkiddə ağır gəlirdi və gəlməliyi... Sonralar kitabı dönə-dönə oxuduq. Yanılmamışdıq...

Həmin ildə də rayon mədəniyyət evində Bərdə **“Söz”** ədəbi birliyi üzvlərinin təşkilatçılığı ilə **“Güllər qırmızı yalandı”** şeirlər toplusunun təqdimatı məclisinə yığışdıq. O günü heç unutmaram. Taleyi kimi özü də gözəl olan Rəhilə müəllimə ağ zanbaq kimi ətrafa işıq saçdı. Rayonu-muzun bütün qələm adamları, qədərbilən ziyalıları və fəhmli oxucuları onun sevincinin ilhamçıları idi. Doğrudan da o gün sözün, poeziyanın bayramı idi. Bakıdan, Gəncədən, Ağcabədidən və digər bölgələrdən çoxlu qonaqlar gəlmişdilər. Hamısı da ürəkdolusu danışdılar.

Unuda bilmirəm. 1994-cü il idi. İlk **“Elçi daşı”** şeirlər kitabım çapa hazırlanırdı. Ön söz yazmağın xahiş elədim. Bəzi populyar şairlər kimi özünü dartıb: **“Sən yaz, mən imzalayaram”** – demədi. Ürəkdən söz verdi və yazdı. Onun mənim taleyimdə işıqlı xatirələri və qayğıkeşliyi çox olub. Hamısını yazıb vaxt almaq istəmirəm.

İkicə kitabı işıq üzü gördü. Və bu ikicə kitab onu bütün respublika-ya tanıtdırmışdı. Bəlkə də istəsəydi onlarla belə kitablar çap elətdirərdi. Nəse, son zamanlar heç bu barədə danışmırdı və buna cəhd göstərmədiyini də nazıkcə hiss elətdirirdi. İncimişdi, küsmüşdü... bildirmirdi.

İki ay bundan əvvəlin söhbətidir. Bakıdan ona zəng elədim. **“Salam”, “sağ ol”dan sonra dedim ki, ay Rəhilə müəllimə, bəlkə sizə yubiley qarışıq (məna elə gəlir ki, bu il onun 60 yaşı tamam olurdu) poeziya məclisi quraq!** Xəttin o başından könülsüz səsi gəldi: **“Sən Allah məni qocaltma”!**

Söz arası: dekabrın 4-ü idi. Gecə növbəsindən gəlib yatmışdım. Telefon zəng çaldı. Ustadım, sənət müəllimim, şair Telman Hüseyn Dədə idi. Səsindəki narahatçılığı sezdim. O, qırıq-qırıq: **“Rəhilə İsmayılı ö...lü...b”!** – dedi. Sonuncu sözü tam qavraya bilmədim. Cavabım olmadı. Qəhər məni boğdu...

Hələ bu gerçək nağılı yuxu kimi qəbul eləyirəm... Yerin cənnətlik olsun, Rəhilə İsmayılı.

Allahdan sənə rəhmət diləyirik!

Rizvan NƏSİBOĞLU,
şair-publisist

POEZİYA

Maarif KÖÇKÜN

OLMASIN

Xalqıma, yurduma elə vurğunam,
Şər-böhtan içində qalan yorğunam.
Ay Vətən, dərđini çəkən oğlunam,
Çəkdiyim müsibət yetər, olmasın.

Dağıdaq sədləri, yollar açılsın,
Xalqımın üstünə şəfəq saçılsın.
Çəkdiyim əzabım, dərđim azalsın,
Günlərim bundan da betər olmasın.

Doğma yurdumuzda olmayaq kölə,
Uymayaq əmələ, düşməyək felə.
Cənubla, şimalla verək əl -ələ,
Gözdə yaş, dodaqda qəhər olmasın.

Mən türkəm, gəlməzəm saya-ölçüyə,
Bir gör bölünmüşəm neçə ölkəyə.
Düşmənin gözündə dağdı Türkiyə,
Birləşək, qarşıda çəpər olmasın.

Bu günün işini qoyma sabaha,
Yön ala, üz tutaq haqqa – Allaha.
Ey oğuz elləri, birləşək daha,
Bir də üzümüzə kədər olmasın.

Köçkün, ta yaşama bu dalgın ömrü,
Yaşayaq dəlisov bir çılğın ömrü.
Vurun qədəhləri, dostluğun ömrü
Şərabın təsiri qədər olmasın.

MƏNİ

Dolanır başımda, oynayır yenə,
Azdırır yollarda dumanlar məni.
İllərdir həsrətin çəkdiyim dağlar,
Qocaltdı bu ahlar, amanlar məni.

Gözlərim kədərli üzdə qalıbdı,
Hələ də gümanım sözdə qalıbdı.
Karvanım səhrada, düzdə qalıbdı,
Qoymur addım atam yamanlar məni.

Azalmır könlümdən kədərim, qəmim,
Çıxıb tüstülənir başımdan dəmim.
Dəftərdi, kitabdı, sözdü həmdəmənim,
Beləcə yaşadır gümanlar məni.

Bu dərđi, qüssəni silib atmamış,
Çiçəkli düzlərdə şəhə batmamış.
Həsrətim, istəyim sona çatmamış
Qorxuram məhv edə zamanlar məni.

Köçkünə zəmanə gətirib zillət,
Saxtadı erməni qurduğu dövlət.
Yalanın içində batıb həqiqət,
Bezdirib iftira, yalanlar məni.

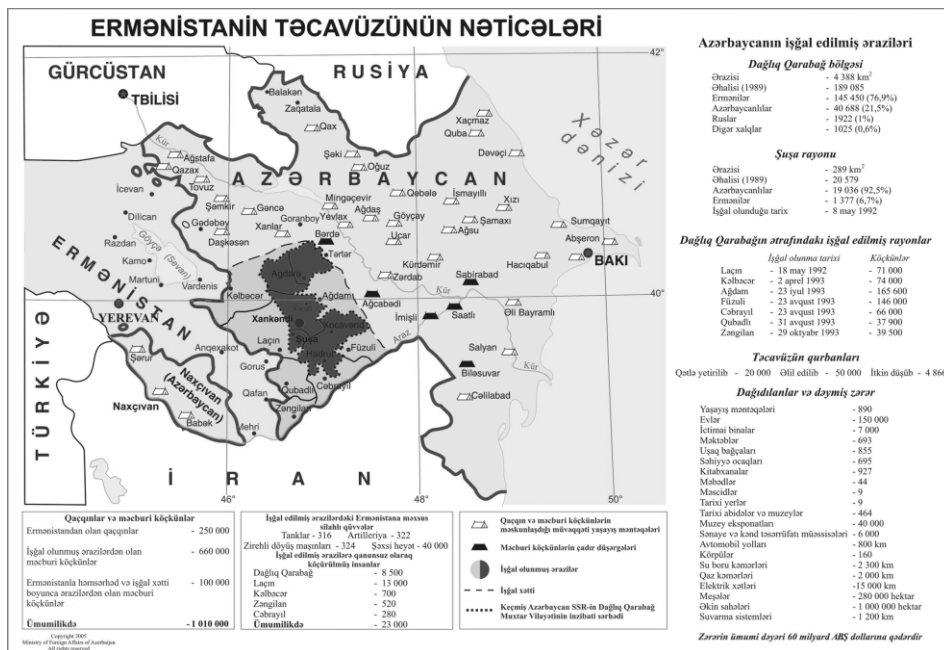
UNUTMA!

Laçın rayonu 18 may 1992-ci ildə erməni təcavüzkarları tərəfindən işğal edilib.

İşğal nəticəsində Laçın şəhərində, Qayğı qəsəbəsində və 125 kənddə olan 13845 fərdi yaşayış evi, 48 sənaye, 63 kənd təsərrüfatı obyektı, 217 mədəni-maarif, 101 məktəb, 5 məktəbdənkənar, 3 məktəbəqədər müəssisə, 142 səhiyyə, 460 ticarət obyektı itirilmişdir.

Qarabağ müharibəsində 333 nəfər şəhid, 225 nəfər əlil olmuş, 33 nəfər hər iki valideynini itirmiş, 5 nəfər Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür.

Laçın rayonu işğal edildikdən sonra rayonun 58299 nəfər əhalisi respublikanın 59 rayon və şəhərində müvəqqəti məskunlaşmışdır.

Laçın yurdu, №4(7), 2012

Bakı, “Bəxtiyar-4”, 2012. - 80 səh.

Dərgidə www.az.wikipedia.org
saytının materiallarından da istifadə olunmuşdur.

“Bəxtiyar-4” mətbəəsinin direktoru:
Bəxtiyar İSMAYILOV
Kompüter və dizayn: **Araz YAQUBOĞLU**
Korrektor: **Elnur İRƏVANLI**
Operator: **Cəlal ARİFOĞLU**

Yığılmağa verilmişdir: **05.10.2012**
Çapa imzalanmışdır: **25.12.2012**
Şərti çap vərəqi: **5. Sifariş №52**
Kağız formatı: **70x100, 1/16.**
Tiraj: **500.** Qiyməti: **2 AZN**

Dərgi “Bəxtiyar-4” istehsal-kommersiya firmasında
hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.
E-mail: baxtiyar54@rambler.ru
Tel: (+99412) 568-44-53, (+99450) 570-63-54
Ünvan: Bakı, Mir Cəlal, 83.